

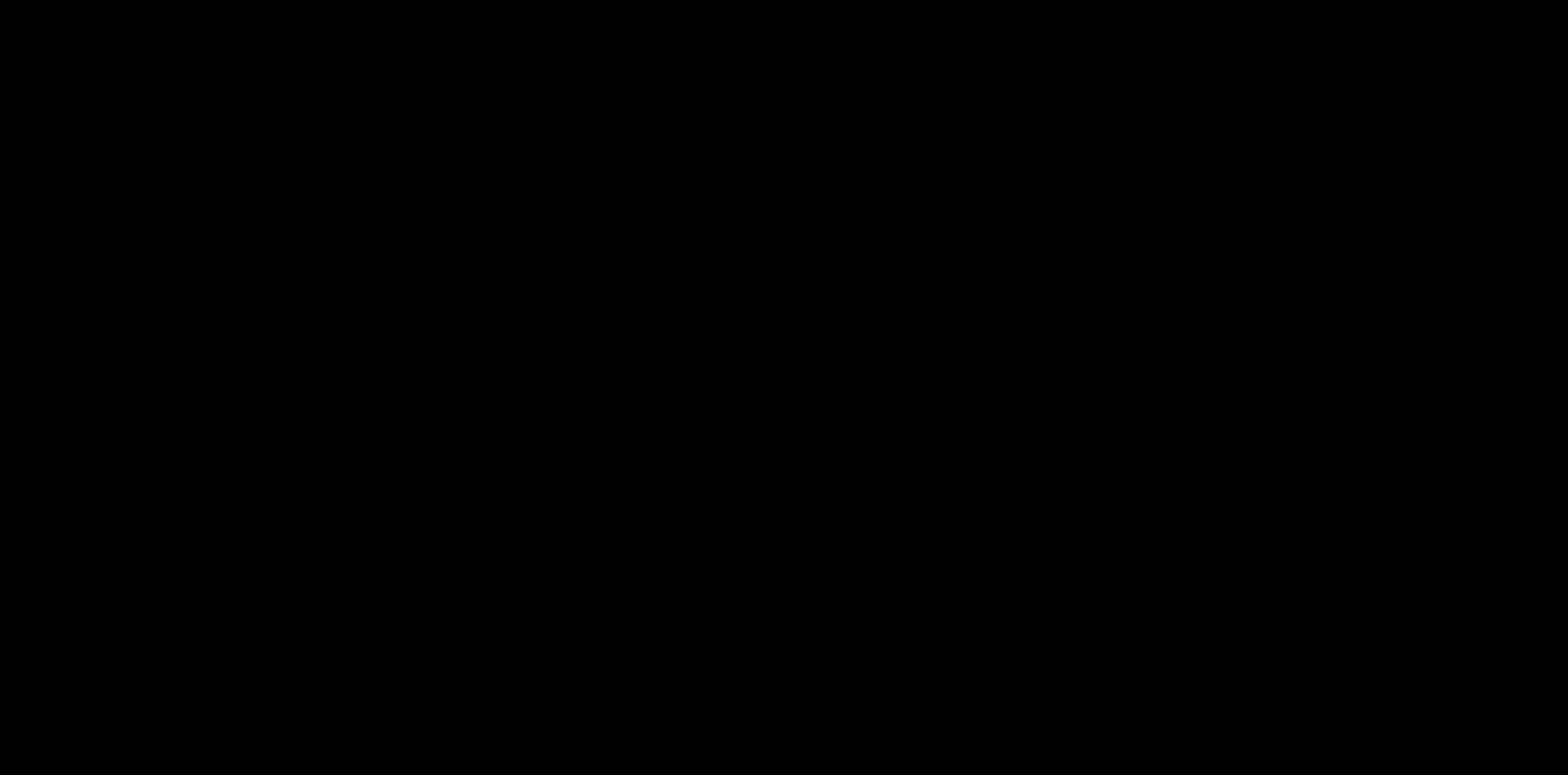
FINANSTILSYNET

THE FINANCIAL SUPERVISORY
AUTHORITY OF NORWAY

ÅRSMELDING

2013

Finanstilsynet har tilsyn med bankar, finansieringsforetak, e-pengeforetak, betalingsforetak, forsikringselskap, pensjonskassar og -fond, forsikringsformidlarar, verdipapirforetak, forvaltningsselskap for verdipapirfond, regulerte marknader (inkl. børsar), oppgjerssentralar og verdipapirregister, eigedomsmeklingsforetak, inkassoforetak, rekneskapsforarar og revisorar. I tillegg har Finanstilsynet kontroll med prospekt, den finansielle rapporteringa til noterte foretak og marknadsatferd i verdipapirmarknaden.

«Tilsynet skal se til at de institusjoner det har tilsyn med, virker på hensiktsmessig og betryggende måte i samsvar med lov og bestemmelser gitt i medhold av lov samt med den hensikt som ligger til grunn for institusjonens opprettelse, dens formål og vedtekter. Tilsynet skal se til at institusjonene under tilsyn i sin virksomhet ivaretar forbrukernes interesser og rettigheter.»

(Finanstilsynsloven § 3)

INNHALD

2	Forord
5	Finanstilsynets strategi 2010–2014
11	Noen viktige hendelser i 2013
14	Organisasjon og ressursbruk
22	Sentrale tal frå tilsynsverksemda
24	Informasjon og kommunikasjon
27	Forbrukarvern
Rapport frå tilsynsområda:	
31	Bank og finans
41	Forsikring og pensjon
49	Verdipapiriområdet
51	Verdipapirtilsyn
58	Prospekttkontroll – omsettelige verdipapirer
60	Regnskapstilsyn – noterte foretak
63	Revisjon
69	Regnskapsførervirksomhet
75	Eiendomsmegling
79	Inkassovirksomhet
83	Tilsyn med IT og system for betalingstenester
87	Internasjonalt samarbeid
92	Organisasjonskart

Analysar av utviklingstrekk i finansmarknaden er behandla i rapporten *Finansielt utsyn 2014*.

FORORD

Utviklingen i verdensøkonomien er fortsatt preget av stor usikkerhet. Veksten i de framvoksende økonomiene har falt. Aktiviteten i industrilandene ser ut til å ta seg opp, men veksten er lav og skjør. Mange land har fortsatt høy arbeidsledighet og store budsjettunderskudd. Den økonomiske aktiviteten holdes i stor grad oppe av ekstraordinære pengepolitiske tiltak. Selv om de langsiktige rentene økte noe i 2013, forventes det fortsatt svært lave renter framover.

Risikoen for et sammenbrudd i euroområdet synes å være redusert. Den europeiske sentralbankens åpning for om nødvendig å kunne kjøpe obligasjoner utstedt av stater i gjeldskrise, har bidratt vesentlig til å roe markedene. Risikopåslaget i statsobligasjonsrentene i kriselandene har falt betydelig. De underliggende statsfinansielle ubalansene er imidlertid fortsatt til stede, og mange banker har begrenset utlånsevne som følge av utilstrekkelig lønnsomhet og svekket tillit i finansmarkedet.

Oljeprisen har holdt seg høy og bidratt til et fortsatt høyt aktivitetsnivå i Norge, selv om veksten i fastlandsøkonomien falt i fjor. Veksten forventes å ta seg opp, men utsiktene er usikre. Lavere vekst i verdensøkonomien kan bidra til vesentlig lavere oljepris, og husholdningenes høye gjeldsgrad kan føre til lavere privat konsum og boliginvesteringer.

Husholdningenes gjeld vokste også i 2013 mer enn inntektene. Husholdningsgjelden og boligprisene henger nært sammen. I siste del av året falt norske boligpriser noe etter en lang periode med sterk vekst. En utflating av boligprisene vil bidra til gradvis lavere gjeldsvekst og dermed til økonomisk og finansiell stabilitet.

Prisutviklingen er imidlertid usikker. Dersom boligprisene på nytt skulle skyte fart, vil det øke risikoen for framtidig ustabilitet. Historien viser samtidig at lang tids prisoppgang og gjeldsvekst ofte blir etterfulgt av et selvforsterkende og betydelig prisfall. Dersom et kraftig prisfall skjer i en situasjon med rekordlav rente, kan det ta lang tid før prisene igjen tar seg opp, og husholdningenes behov for å redusere sin gjeldsgrad vil prege økonomien i lang tid.

Norske banker er solide og lønnsomme. Resultatene i 2013 ble gode som følge av lave utlånstap og økte inntekter fra utlånsvirksomheten. Økte utlånsmarginer bidro til at netto renteinntekter som andel av forvaltningskapitalen økte noe i fjor, etter å ha falt i flere år. De gode resultatene gir et godt grunnlag for å øke egenkapitalen gjennom tilbakeholdte overskudd.

Etter den internasjonale finanskrisen har bankene økt sin egenkapital, og de må fortsette med dette i årene framover. Dersom utviklingen i norsk økonomi skulle bli vesentlig svakere enn antatt, er det viktig at vi har sterke banker som er i stand til å yte kreditt også i dårlige tider for å unngå at nedgang forsterkes av kredittørke.

Myndighetene fastsatte i fjor nye kapital- og bufferkrav for norske banker med utgangspunkt i de nye kravene som trådte i kraft i EU fra 1. januar 2014. De norske minstekravene trappes gradvis opp fram til 1. juli 2016. Kravene er godt tilpasset en balansert utvikling i norsk økonomi. Med fortsatt god inntjening, nøkterne utbyttebetalinger og moderat utlånsvækst vil kravene i hovedsak kunne oppfylles med tilbakeholdte overskudd.

I tråd med nye krav i EU, vil bankene framover møte skjerpede krav til likviditetsreserver og langsiktig finansiering. Norske banker er fortsatt i stor grad finansiert med lån i internasjonale kapitalmarkeder. Bankenes tilgang til internasjonale lånemarkeder er god, og markedsfinansieringen er blitt mer langsiktig, særlig som følge av økt utstedelse av obligasjoner med fortrinnsrett. Finansiering i internasjonale kapitalmarkeder er imidlertid sårbar ved internasjonal uro, slik vi har erfart under finanskrisen. Stor avhengighet av finansiering med sikkerhet i bankenes boliglån kan også bidra til sårbarhet, blant annet ved boligprisfall. Bankene må derfor fortsette sitt arbeid for å sikre en mer robust finansiering.

Norske pensjonsinnretninger (livsforsikringselskaper og pensjonskasser) har betydelige pensjonsforpliktelser der de forsikrede er garantert livsvarige ytelser. Som følge av den sterke økningen i levealderen, fastsatte Finanstilsynet i begynnelsen av 2013 nye dødelighetstariffer som vil kreve en betydelig økning av pensjonsinnretningenes forsikringsreserver. Selv om pensjonsinnretningene de siste årene har vært i stand til å øke forsikringsreservene noe for å møte økt levealder, gjenstår fortsatt et betydelig behov for å øke reservene.

Forsikringslovgivningens hovedregel er at pensjonsinnretningene skal ha tilstrekkelige reserver til enhver tid. I lys av pensjonsgarantiens langsiktige karakter og den høye avkastningsrisikoen som følger av nominelle avkastningsgarantier og lavt rentenivå, er det Finanstilsynets vurdering at de forsikredes pensjonskrav alt i alt sikres på beste måte ved å gi pensjonsinnretningene noe tid til å tilpasse seg nye krav, samt tillate at avkastning på kundemidler utover avkastningsgarantiene kan dekke deler av reservebehovet. Finanstilsynet vil godkjenne opptrappingsplaner og åpne for at inntil 80 prosent av behovet for økte reserver kan dekkes av eventuelt avkastningsoverskudd på kundemidlene.

Etter flere utsettelse, er det nå oppnådd politisk enighet om nye solvenskrav for forsikring (Solvens II) i EU som skal gjelde fra 1. januar 2016. Solvens II er basert på risikosensitive solvenskrav, som blant annet vil reflektere avkastningsrisikoen som følger av nominelle rentegarantier i forsikringskontraktene. De nye kravene vil innebære et betydelig kapitalbehov i norske livsforsikringselskaper. Det er åpnet for gradvis innfasing, og Finanstilsynet vil i 2014 utarbeide forslag til utforming av nye norske solvenskrav med utgangspunkt i Solvens II.

EU har etablert et omfattende og komplisert regelverk for finansmarkedene. Regelverket er i hovedsak basert på såkalt fullharmonisering og utvikles kontinuerlig, blant annet i form av nye tekniske standarder. Med dette følger også nye og omfattende krav til rapportering. Det er krevende å opparbeide nødvendig kunnskap om og håndtere alle relevante reguleringer og rapporteringskrav. Dette gjelder både Finanstilsynet og virksomheter under tilsyn, særlig mindre virksomheter. Finanstilsynet legger vekt på å informere godt om regelverket og vil legge til rette for effektive rapporteringsløsninger.

Forordningene som regulerer virksomheten i EUs overnasjonale tilsynsmyndigheter som ble etablert i 2011, er ikke tatt inn i EØS-avtalen. EFTA-landene i EØS er således ennå ikke omfattet av tilsynssamarbeidet, men følger arbeidet som observatører. Tilsynssamarbeidet i EU krever at nasjonale myndigheter på noen områder avgir myndighet til de felles europeiske finanstilsynsmyndighetene. Siden EUs nye finansmarkedsreguleringer bygger på felles myndighetsutøvelse i regi av de overnasjonale tilsynsmyndighetene, er heller ikke disse reguleringene tatt inn i EØS-avtalen. Nasjonalt regelverk i Norge tilpasses likevel de nye EU-reglene så langt det passer i påvente av at de blir en del av EØS.

For at Norge skal kunne delta fullt ut i det indre markedet for finansielle tjenester, er det imidlertid nødvendig at nye reguleringer og tilknytningen til tilsynssamarbeidet omfattes av EØS-avtalen. På kort sikt kan fraværet av EØS-forankring bli særlig merkbart for verdipapirmarkedet, der sentrale reguleringer er basert på overnasjonal myndighetsutøvelse. Deltakelse i et tilsynssamarbeid basert på avgivelse av nasjonal myndighet reiser krevende spørsmål i forhandlingene mellom EFTA-landene og EU. Det er imidlertid viktig at disse spørsmålene løses, slik at vi kan få en klar ramme for norsk deltakelse i det indre markedet for finansielle tjenester.

Forbrukervern er et grunnleggende hensyn innenfor hele tilsynsvirksomheten. Robuste finansinstitusjoner og et velordnet verdipapirmarked er avgjørende for at folk skal få god og trygg tilgang til finansielle tjenester. Finanstilsynet legger også vekt på at kunder skal få god rådgivning, og at de forstår risikoen forbundet med ulike produkter. En økende del av den private pensjonssparingen skjer i produkter der den enkelte forsikrede bærer avkastnings- og levealdersrisikoen. Pensjonssparing er i stor grad langsiktig, og risikovilje kan gi høyere forventet avkastning og dermed bidra til høyere pensjonsytelser. For at den enkelte skal kunne treffe gode valg, er det avgjørende at risikoen og forvaltningskostnadene for ulike investeringsalternativer opplyses godt, og at tilbyderne av produktene gir råd som er tilpasset den enkeltes behov.

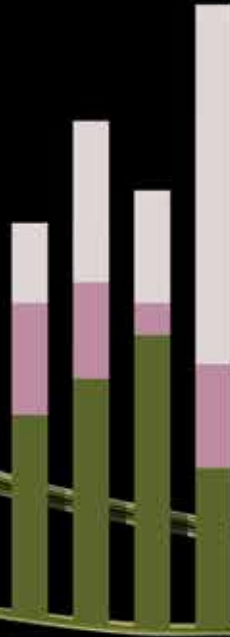
Oslo, 27. januar 2014

Endre Skjørestad
Styreleder

Morten Baltzersen
Finanstilsynsdirektør

FINANSTILSYNETS STRATEGI 2010–2014

HOVEDMÅL:

Finanstilsynets hovedmål er å bidra til finansiell stabilitet og velfungerende markeder.

DELMÅL:

1. Solide og likvide finansinstitusjoner
2. God overvåking av risiko i økonomi og markeder
3. Forbrukerbeskyttelse gjennom god informasjon og rådgivning
4. Egnede ledelse og tilfredsstillende virksomhetsstyring i foretakene
5. Robust infrastruktur som sikrer betryggende betalinger, handel og oppgjør
6. Tilstrekkelig og pålitelig finansiell informasjon
7. God markedsatferd
8. Effektiv krisehåndtering

Finanstilsynets strategi ble vedtatt av Finanstilsynets styre 24. november 2010. I strategien har Finanstilsynet identifisert følgende prioriteringer:

- tilsyn med institusjoner og områder som har størst betydning for finansiell stabilitet og velfungerende markeder
- makroøkonomisk overvåking og makrotilsyn
- følge opp nye internasjonale krav til institusjoner og tilsyn
- følge opp investor- og forbrukerbeskyttelse og sørge for at krav og tilsynsaktivitet blir godt kjent

Strategien beskriver også tiltak og prioriteringer under hvert tilsynsområde.

HOVEDMÅL

Finanstilsynets hovedmål er å bidra til finansiell stabilitet og velfungerende markeder. Bak målene ligger det viktige samfunnsøkonomiske hensyn. Finansiell stabilitet og velfungerende markeder er nødvendig for å sikre tillit til det finansielle systemet, en stabil økonomisk utvikling og for å beskytte brukerne av finansielle tjenester.

Det finansielle systemet bidrar til å øke effektiviteten i fordelingen av samfunnets ressurser og til økonomisk vekst. Finansiell stabilitet innebærer at det finansielle systemet kan håndtere forstyrrelser og uventede sjokk og utføre sine funksjoner slik at det ikke oppstår store, negative konsekvenser for resten av økonomien. Velfungerende markeder bidrar til effektiv fordeling og prising av kapital og risiko. Det er nær sammenheng mellom finansiell stabilitet og velfungerende markeder. Uten finansiell stabilitet kan ikke markedene fordele kapital og risiko på en effektiv måte. Dersom fordelingen av kapital ikke skjer på en effektiv måte, og risiko blir feilpriset, kan dette skape finansiell ustabilitet.

FINANSIELL STABILITET

Finansinstitusjoner, finansmarkeder og den finansielle infrastrukturen utgjør til sammen det finansielle systemet. Stabilitetsproblemer kan ha sitt opphav i hver av disse delene, men vil ofte utspille seg og forsterkes gjennom et samspill mellom flere deler av systemet.

Problemer i enkeltinstitusjoner, særlig i de større finansinstitusjonene, kan føre til smittevirkninger til andre institusjoner.

Finanstilsynet har lang erfaring med makroøkonomisk overvåking og vurderinger av spørsmål knyttet til finansiell stabilitet. Det er viktig at virkemidler som bygger på makrotilsyn er samordnet med virkemidler som benyttes innenfor tilsynet med enkeltinstitusjoner.

Ettersom det finansielle systemet har stor betydning for den realøkonomiske utviklingen, er institusjonene underlagt et omfattende regelverk. Regulering av og tilsyn med institusjonenes kapitaldekning, likviditet, risikostyring og garantiordninger for innskudd gir også forbrukerne trygghet for bankinnskudd, forsikringskrav og pensjoner.

VELFUNGERENDE MARKEDER

Konkurransen og informasjon er grunnleggende for effektivt fungerende markeder. I et velfungerende marked reflekterer markedspriser og markedrenter de underliggende økonomiske forholdene, usikkerheten i økonomien og markedsaktørenes risikotoleranse.

Et velfungerende marked forutsetter god likviditet, tilstrekkelig størrelse og lave transaksjonskostnader. Dette gjelder for bank-, forsikrings-, eiendoms-, verdipapir- og råvaremarkedene. I et velfungerende kapitalmarked blir risiko fordelt slik at de aktørene som er best i stand til å bære ulike risikotyper, bærer den, mens aktører som ikke ønsker å ta på seg en spesiell type risiko, kan sikre seg mot risikoen. Rettidig og presis informasjon og rådgivning gjør det mulig å fatte beslutninger som er i tråd med den enkeltes formuesposisjon, arbeids- og inntektssituasjon og risikotoleranse.

Aktiv oppfølging av at aktørene etterlever lover og regler og effektiv oppfølging av regelbrudd er viktig for å oppnå velfungerende markeder. Behovet for å beskytte forbrukere som sparere, lån- og forsikringstakere skyldes at mange av produktene er komplekse, og de økonomiske konsekvensene kan være betydelige og vanskelige å få oversikt over.

DELMÅL

1. SOLIDE OG LIKVIDE FINANSINSTITUSJONER

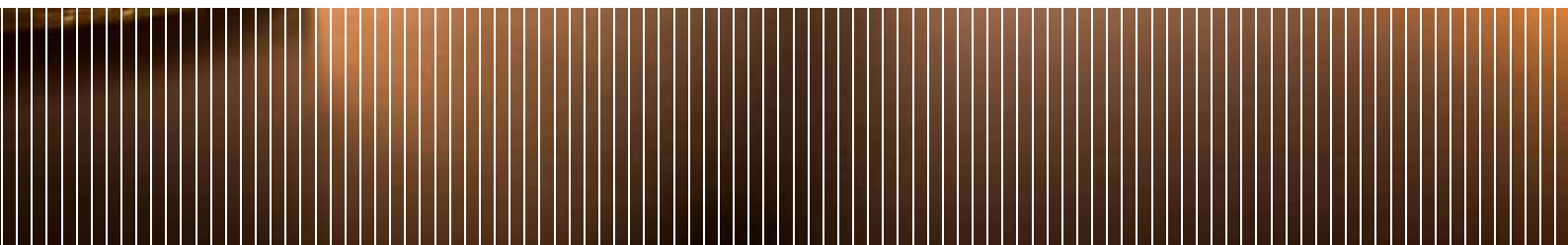
Finanstilsynet skal påse at finansinstitusjoner og verdipapirforetak har tilstrekkelig kapital til å motstå uforutsette tilbakeslag. Foretakene må bygge opp kapital i gode tider som er tilstrekkelig til å møte tap og verdifall i dype konjunkturedganger. Det er viktig at kapitalen er stor nok til at tilliten til institusjonene blir opprettholdt, slik at ny kapital kan hentes inn og virksomhetene refinansieres også i nedgangstider. Finanstilsynet skal påse at finansinstitusjonene og verdipapirforetakene har tilstrekkelig likviditet og en robust finansiering for å kunne opprettholde en normal utlånsvirksomhet også i perioder med svakt fungerende penge- og kapitalmarkeder. De større finansgruppene er viktige for finansiell stabilitet, og i tilsynsarbeidet må det legges særlig vekt på soliditet og likviditet i disse. Finanstilsynet skal delta aktivt i internasjonalt tilsynssamarbeid rettet mot grensekryssende finansinstitusjoner av betydning for norske finansmarkeder.

2. GOD OVERVÅKING AV RISIKO I ØKONOMI OG MARKEDER

Finanstilsynet skal analysere og vurdere mulige stabilitetsproblemer i norsk finansnæring på bakgrunn av utviklingen i norsk og internasjonal økonomi, og benytte denne informasjonen i det løpende tilsynsarbeidet med enkeltinstitusjoner. I makrotilsynet må en være oppmerksom på mulige ubalanser, bobletendenser og fare for korreksjoner i markeder og økonomi som kan true den finansielle stabiliteten. Mulige stabilitetsproblemer som følge av smittevirkninger mellom institusjoner og markeder må også vurderes. Finanstilsynet skal kombinere og utnytte informasjon fra tilsyn med enkeltinstitusjoner og informasjon fra makrotilsyn. Finanstilsynet skal videreutvikle og aktivt benytte virkemidler for å redusere systemrisiko. Som ledd i makrotilsynet skal Finanstilsynet utveksle informasjon og samarbeide med Finansdepartementet og Norges Bank for å finne egnede risikoreducerende tiltak.

3. FORBRUKERBESKYTTELSE GJENNOM GOD INFORMASJON OG RÅDGIVNING

Finanstilsynet skal gjennom tilsyn med rådgivere og produktleverandører bidra til at salg og rådgivning er trygt og at det passer for den enkelte kunde. Salg og rådgivning må være basert på kundenes forutsetninger for å forstå hva investeringer, låneopptak, forsikrings- og pensjonsprodukter innebærer. Finanstilsynet vil som ledd i arbeidet med forbrukerbeskyttelse følge opp nye europeiske krav til skriftlig informasjon om spare- og investeringsalternativer for bank-, forsikrings- og verdipapirprodukter. Det er videre viktig for forbrukerne at Finanstilsynet følger opp eiendomsmeglernes atferd og deres overholdelse av aktsomhetskrav.

4. EGNET LEDELSE OG TILFREDSSTILLENDE VIRKSOMHETSSTYRING I FORETAKENE

Finanstilsynet skal se til at foretak under tilsyn har god virksomhetsstyring, forsvarlig drift og at virksomheten skjer i samsvar med gjeldende regler. Finanstilsynet skal kritisk vurdere om virksomheten bygger på en forsvarlig forretningsmodell og påse at foretakene aktivt overvåker og styrer alle viktige risikoer. For finansiell stabilitet er det viktig at foretakene har gode systemer for risikostyring som grunnlag for å sikre tilstrekkelig kapital og likviditet. Foretakenes risikostyring må også være robust og god nok for å møte den operasjonelle risikoen. Egnede ledelse, tilfredsstillende risikostyring og internkontroll skal bidra til at foretakene overholder atferdsreglene, som er viktige for at markedene skal fungere godt.

5. ROBUST INFRASTRUKTUR SOM SIKRER BETRYGGENDE BETALINGER, HANDEL OG OPPGJØR

Finanstilsynet skal bidra til en robust infrastruktur med sikre og stabile informasjons- og kommunikasjonssystemer. Finanstilsynet må se til at systemene for betalingstjenester, inkludert nettbank og kort, er effektive og sikre. Det er viktig at integrerte teknologiske systemer fungerer betryggende og at risikoen for kriminelle handlinger som oppstår ved internettbaserte løsninger er under kontroll.

Finanstilsynet skal arbeide for at markedsplassene fungerer slik at investorene kan ha tillit til at markedsprisene på verdipapirer og andre finansielle instrumenter er basert på oppdatert og relevant informasjon. Finanstilsynet vil se til at oppgjørssystemene er sikre og effektive, slik at markedet fungerer effektivt og kan tiltrekke seg investorer. Finanstilsynet skal arbeide for at oppgjørs- og registerfunksjoner er innrettet i samsvar med internasjonale standarder og målsettingen om et integrert europeisk verdipapiroppgjørssystem.

6. TILSTREKkelig OG PÅLITELIG FINANSIELL INFORMASJON

Finanstilsynet skal påse at løpende og periodisk informasjon fra noterte foretak er tilstrekkelig, pålitelig og rettidig. Det samme gjelder kvaliteten i offentliggjort informasjon fra institusjoner under tilsyn og rapportering til myndighetene. Finanstilsynet skal se til at prospekter, finansiell informasjon og annen rapportering er i samsvar med gjeldende regler, og at revisjonen av foretakene oppfyller formålet og holder en tilfredsstillende kvalitet. Finanstilsynet skal gjennom sitt tilsyn med regnskapsførere og revisorer bidra til at regnskapsinformasjon fra næringslivet for øvrig holder en tilfredsstillende kvalitet. Dette har blant annet stor betydning for bankene og andre kredittgivere.

7. GOD MARKEDSATFERD

Finanstilsynet skal se til at markedene er preget av hensiktsmessige atferdsregler, effektivt tilsyn og alminnelig god atferd blant aktørene. En forutsetning for velfungerende markeder og betryggende investor- og forbrukerbeskyttelse er at alle aktører overholder lover, forskrifter og god skikk. For å oppnå dette, skal Finanstilsynet på alle tilsynsområder bidra til høy oppdagelsesandel og rask og effektiv håndheving ved eventuelle regelbrudd. Effektiv og rask håndheving av atferdsreglene, som også omfatter forbudet mot innsidehandel og kursmanipulasjon, bidrar til at investorer og brukere får tillit til markedene.

8. EFFEKTIV KRISEHÅNDTERING

Finanstilsynet skal ha beredskap for å håndtere kritiske situasjoner slik at skadelige ringvirkninger og varige problemer for finanssektoren og brukerne av finansielle tjenester unngås. Det skal være beredskap for å møte både uforutsette problemer i enkeltinstitusjoner, markeder og infrastruktur, og mer omfattende kriser i det finansielle systemet. Det nære samarbeidet med Bankenes Sikringsfond videreføres.

Finanstilsynet skal gjennomføre regelmessige nasjonale kriseøvelser, sørge for et godt samarbeid med andre berørte nasjonale myndigheter, delta i internasjonale kriseøvelser og i internasjonalt tilsynssamarbeid for grensekryssende institusjoner. Finanstilsynet skal bidra til at garantiordningene, inkludert innskuddsgarantien, fungerer etter hensikten og blir praktisert slik at ulempene ved en krise blir minst mulig for den enkelte kunde. Videre skal Finanstilsynet ivareta ansvaret sitt knyttet til Beredskapsutvalget for finansiell infrastruktur slik at eventuelle kriser på dette området kan håndteres på en tilfredsstillende måte.

VIRKEMIDLER

Finanstilsynets virksomhet er omfattende og krever aktiv bruk av ulike virkemidler, enkeltvis eller i kombinasjon, og i tilsynsarbeidet blir risiko og vesentlighet prioritert.

For å nå målene sine, benytter Finanstilsynet disse virkemidlene i tilsynsvirksomheten:

- tilsyn og overvåking
- forvaltning
- regelverksutvikling
- informasjon og kommunikasjon

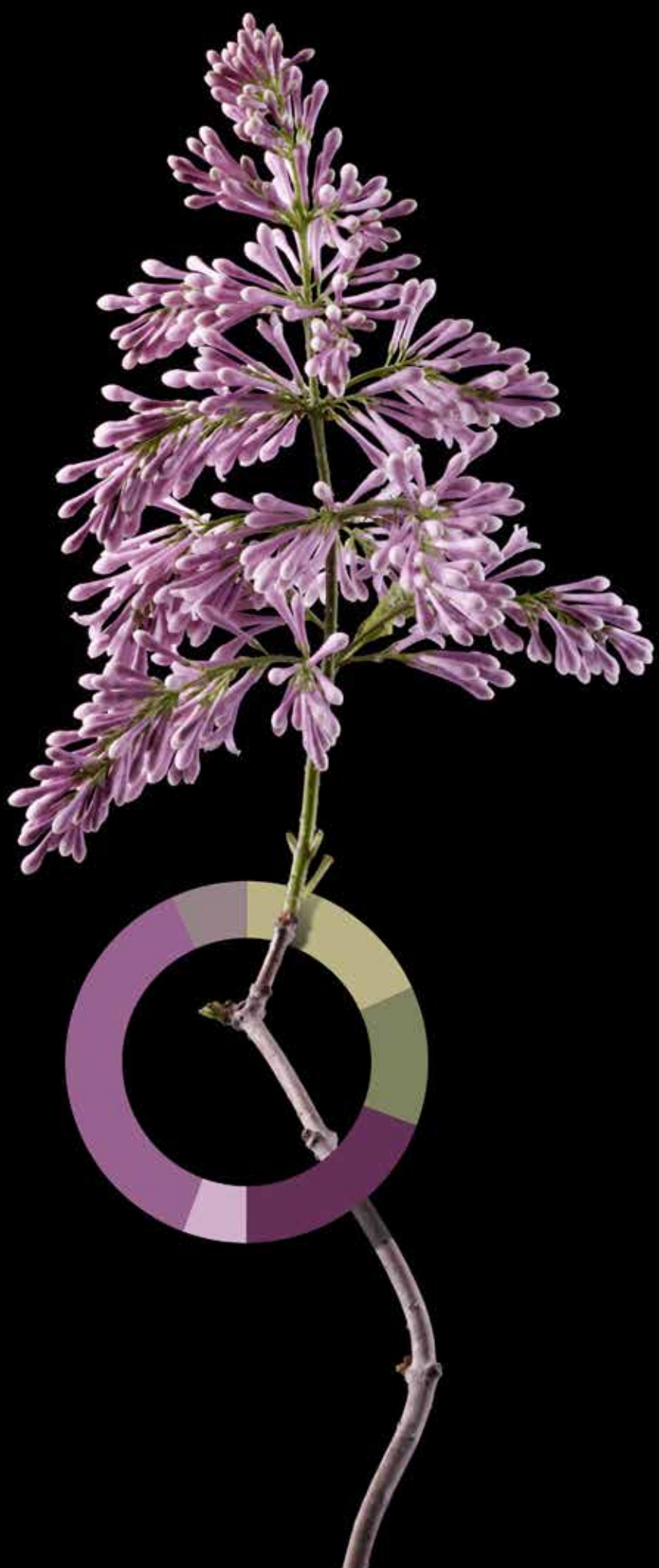
FINANSTILSYNETS MÅLOPPNÅELSE I 2013

Finanstilsynet har tilsyn med en lang rekke institusjoner og markeder. Den løpende ressursbruken innen de ulike tilsynsområdene vil variere med utviklingen i markedene og rammebetingelsene for institusjonene nasjonalt og internasjonalt. Finanstilsynet utarbeider årlig en virksomhetsplan hvor tiltak og oppgaver utarbeides for hvert delmål fra strategien. Finansdepartementets prioriterte oppgaver blir også dekket av tiltakene og oppgavene.

Finanstilsynets strategi 2010–2014 inneholder hovedmål og delmål. Nærmere mål for virksomheten i det enkelte år er fastsatt i Finansdepartementets tildelingsbrev. Målene er i hovedsak kvalitative effektmål for institusjoner og markeder under tilsyn. Måloppnåelsen vil avhenge av flere beslutningstakere og forhold enn de virkemidlene som forvaltes av Finanstilsynet.

Gjennomføringen av de enkelte tiltakene og oppgavene som er beskrevet i virksomhetsplanen, er et viktig grunnlag for å vurdere måloppnåelsen. Dette rapporteres i en egen rapport til Finansdepartementet. Finanstilsynet har i hovedsak gjennomført de tiltakene og oppgavene som var planlagt for 2013.

NOEN VIKTIGE HENDELSER I 2013

TILSYN OG OVERVÅKING

Finanstilsynet kontrollerer bankenes kredittrisiko

I tilsynet med kredittrisikoen i de større bankene la Finanstilsynet i 2013 særlig vekt på utlånsporteføljer som kan være spesielt påvirket av finanskrisen. Finanstilsynet påpekte høy risiko i enkelte porteføljer og ba bankene innføre strammere rammer for slike utlån.

Vurderer fastsettelse av NIBOR-renten

På oppdrag fra Finansdepartementet vurderte Finanstilsynet i april, i samarbeid med Norges Bank, systemet for å fastsette referanserenter i det norske finansmarkedet, og eventuelle tiltak som kan styrke det eksisterende systemet. Finanstilsynet gjennomførte i 2013 stedlige tematisyn i de seks panelbankene for NIBOR: DNB Bank ASA, Nordea Bank Norge ASA, Handelsbanken, Danske Bank, Skandinaviska Enskilda Banken AB og Swedbank Norge. Endelige merknader etter de stedlige tilsynene vil være klare tidlig i 2014.

Følger opp handel med aksjer i mindre sparebanker

Finanstilsynet gikk høsten 2013 gjennom 95 mindre bankers handel med aksjer. En undersøkelse i 2012 viste at om lag 20 mindre banker hadde en betydelig handel i aksjer. Denne virksomheten var betydelig redusert i 2013, og kun tre av disse bankene hadde også ved siste gjennomgang en hyppig handel med aksjer. Finanstilsynet ba om at bankenes styrer ble gjort oppmerksomme på denne virksomheten. De tre bankene ga tilbakemelding om at handelen ville bli redusert eller avsluttet.

Sender ut advarsel om virtuelle valutaer

Den europeiske banktilsynsmyndigheten (EBA) advarte forbrukerne mot mulig risiko ved å kjøpe, handle med og inneha virtuelle valutaer, slik som Bitcoin. Virtuelle valutaer er ikke under tilsyn, og investeringen er ikke dekket av sikringsordninger. Risiko for tap kan derfor være større enn ved andre investeringer. Finanstilsynet deltok i utarbeidelsen av advarselen og publiserte den på tilsynets nettsted.

Undersøker etterlevelse av hvitvaskingsregelverket

Som en del av 40 stedlige tilsyn i 2013, kontrollerte Finanstilsynet etterlevelsen av hvitvaskingsregelverket. Det ble påpekt brudd på regelverket i 13 tilsynsrapporter i 2013. I gruppen mindre sparebanker (ni institusjoner) ble det konstatert manglende etterlevelse av regelverket.

Undersøker sak om informasjonshåndtering i offentlig forvaltning

Finanstilsynet undersøkte en sak om behandlingen av innsideinformasjon i offentlig forvaltning. Undersøkelsene resulterte i at Finanstilsynet i brev til et departement kritiserte departementets informasjonshåndtering. I kjølvannet av saken hadde Finanstilsynet oppmerksomhet på hvordan markedssensitiv informasjon blir håndtert i offentlig sektor. I desember arrangerte Finanstilsynet sammen med ØKOKRIM og Oslo Børs et seminar for offentlig forvaltning om ulike emner knyttet til informasjonshåndtering.

Gjennomfører tematisyn med depotmottakere

Finanstilsynet gjennomførte i 2013 stedlige tematisyn hos samtlige fem depotmottakere for norske verdipapirfond. Formålet var å se om depotmottakerne oppfyller kontrollforpliktelsene etter gjeldende regelverk. Undersøkelsene viste at depotmottakerne har innrettet kontrollvirksomheten noe forskjellig og at kontrollnivået varierte. Finanstilsynet følger opp forhold knyttet til ledelse og organisering av virksomheten til én av depotmottakerne.

Følger opp brudd på regler for forvalterkontoer i VPS

Finanstilsynet har gjennom tilsynsarbeidet blitt oppmerksom på en lang rekke brudd på reglene om forvalterkontoer i VPS. I 2013 iverksatte Finanstilsynet tiltak for å sikre framtidig etterlevelse av reglene. Prosjektet fortsetter i 2014.

Kontrollerer finansiell rapportering – Noreco, Ekornes og Norske Skog

Finanstilsynet kontrollerte enkelte forhold i årsregnskapene til Noreco, Ekornes og Norske Skog. Kontrollen viste at det var enkelte feil og mangler i regnskapene, og Finanstilsynet ba foretakene om å rette opp forholdene.

Kontrollerer revisjon av virksomheter som behandler klientmidler

Finanstilsynet hadde tematisyn med virksomheter som behandler klientmidler. Tilsynet dekket i overkant av 30 revisjonsselskaper, om lag 50 oppdragsansvarlige revisorer, 60 eiendomsmeglingsforetak og 10 advokater og forsikringsmeglere. Finanstilsynet avdekket mangler i revisors arbeid i de fleste kontrollerte oppdragene. Samlerapporten er publisert på Finanstilsynets nettsted.

Tilbakekaller tillatelser på verdipaprområdet

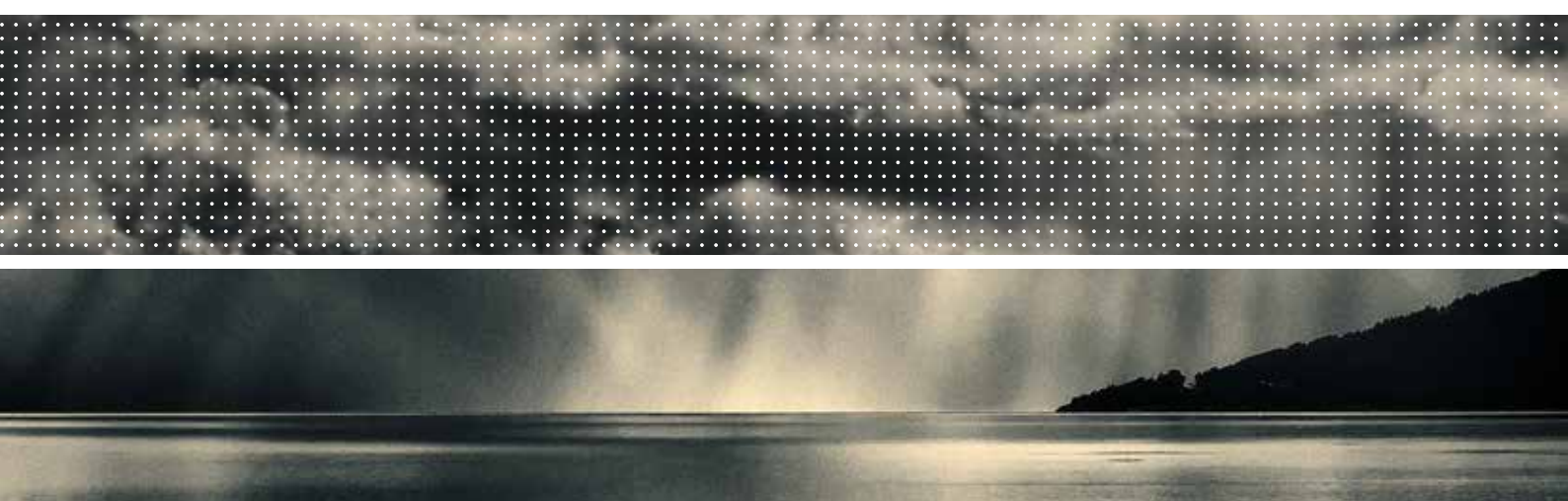
Tillatelsene til Atlas Securities AS og Aktiv Link Kapitalforvaltning AS ble tilbakekalt i 2013 etter stedlige tilsyn i foretakene i 2012. I Atlas Securities AS ble det avdekket alvorlige og systematiske brudd på sentrale bestemmelser om kundebeskyttelse, blant annet håndtering av interessekonflikter og god forretningsskikk. Aktiv Link Kapitalforvaltning AS hadde blant annet ytt investeringstjenesten aktiv forvaltning uten at foretaket hadde tillatelse til dette. I ytterligere to tilsyn konstaterte Finanstilsynet at det var begått alvorlige og systematiske brudd på regelverket. Begge foretak leverte tilbake sine konsesjoner.

Tilbakekaller tillatelsene til Terra Markets AS og Acta Asset Management AS

I oktober avslo Finansdepartementet klagen fra verdipapirforetakene Terra Markets AS og Acta Asset Management AS på Finanstilsynets vedtak om å tilbakekalle foretakenes tillatelser til å yte investeringstjenester.

Følger opp svikt i infrastruktur for betalingstjenester

Våren 2013 var det to ulike nettverksbrudd av lengre varighet hos to sentrale leverandører av betalingstjenester til bankene. Ved begge hendelsene var det feil i en nettverkskomponent som var inngangsport til en rekke betalingstjenester. Hendelsene viste sårbarheten ved svikt i felles infrastruktur, og Finanstilsynet ba bankene og deres leverandører sette i verk tiltak for å hindre at nye hendelser skjer på samme måten.

FORVALTNING

Innfører nytt dødelighetsgrunnlag i kollektiv pensjonsforsikring

Finanstilsynet besluttet at det skal innføres et nytt dødelighetsgrunnlag for kollektive pensjonsforsikringer i livsforingselskaper og pensjonskasser med virkning fra 2014. Det nye dødelighetsgrunnlaget innføres på grunn av økt forventet levealder.

Konsesjoner i banker

- Finanstilsynet tilrådte at Finansdepartementet ga Komplett Bank ASA tillatelse til å drive virksomhet som forretningsbank. Departementet ga videre Komplett AS tillatelse til å eie inntil 20 prosent av aksjene i banken.
- Finanstilsynet tilrådte at Finansdepartementet ga tillatelse til at Sparebanken Pluss og Sparebanken Sør kunne slå seg sammen.
- Finanstilsynet tilrådte at Finansdepartementet ga tillatelse til at Nes Prestegjelds Sparebank og Hol Sparebank kunne slå seg sammen.
- Finanstilsynet tilrådte at Finansdepartementet ga Safe Deposit Bank of Norway AS konsesjon som forretningsbank.
- Finanstilsynet tilrådte at Finansdepartementet ga OBOS-banken AS tillatelse til å drive forretningsbankvirksomhet.

Godkjenner oppgjørssystemet til Nasdaq OMX Stockholm AB

Finanstilsynet godkjente i september den delen av Nasdaq OMX Stockholm ABs verdipapiroppgjørssystem som er regulert av norsk rett. Foretaket hadde foretatt nødvendige endringer i oppgjørssystemet etter at de fikk avslag på søknad om godkjenning i 2012.

REGELVERKSUTVIKLING

Oversender forslag til høringsnotat om systemviktige finansinstitusjoner

I november oversendte Finanstilsynet utkast til høringsnotat med forslag til kriterier for identifikasjon av systemviktige finansinstitusjoner til Finansdepartementet. Forslaget omfattet også særlige krav til soliditet og virksomhetsregler for slike institusjoner.

Foreslår kapitalkrav og risikovekter for boliglån

Finanstilsynet oversendte i mars sitt svar på utredningsoppdrag fra Finansdepartementet om kapitalkrav og risikovekter for boliglån. Utredningen beskriver mulige tiltak for å øke risikovektene på boliglån.

Utreder obligasjoner med fortrinnsrett

I mars sendte Finanstilsynet en utredning til Finansdepartementet om regelverket for obligasjoner med fortrinnsrett (OMF). Finanstilsynets vurdering var at OMF har bidratt til mer robust finansiering av bankene, men pekte samtidig på risikoen som kan følge med stort omfang av slik finansiering.

Utarbeider høringsnotat om tjenstepensjonsforsikring

Finansdepartementet la fram lovforslag om nytt skattefremmet kollektivt alderspensjonsprodukt for privat sektor i oktober. Forslaget var basert på en utredning fra Banklovkommisjonen og på Finanstilsynets høringsnotat fra januar 2013, samt høringsuttalelsene til disse. Proposisjonen ble behandlet av Stortinget i desember, og loven trådte i kraft 1. januar 2014.

Foreslår regelverk som skal bedre dokumentasjonen av investeringsrådgivning til kunder

I september tilrådte Finanstilsynet overfor Finansdepartementet å innføre nye regler om dokumentasjonsplikt, god forretningsskikk og lydopptak ved salg av alternative spareprodukter. Bedre dokumentasjon av rådgivning og salg av alternative spareprodukter vil bidra til å styrke forbrukervernet.

Fremmer forslag om gjennomføring av AIFM-direktivet

På oppdrag fra Finansdepartementet ledet Finanstilsynet en arbeidsgruppe som fremmet forslag til endringer i norsk regelverk for å gjennomføre «Alternative Investment Fund Managers Directive» (AIFMD). Direktivet regulerer forvaltningen av kollektive investeringsstrukturer som ikke er UCITS-fond (alternative investeringsfond) og omfatter blant annet nasjonale fond, hedgefond, aktive eierfond og eiendomsfond.

Innfører retningslinjer for fakturering av kredittkortgjeld

En undersøkelse gjennomført av Finanstilsynet viste at majoriteten av kredittkortutstedere ikke ga alle lovpålagte opplysninger. På bakgrunn av denne undersøkelsen ga Finanstilsynet retningslinjer for fakturering av kredittkortgjeld i rundskriv 6/2013.

Foreslår tiltak for å styrke sikkerheten til eiendomsmeglingskunder

I april oversendte Finanstilsynet forslag til Finansdepartementet om endringer i eiendomsmeglingsforskriften som stiller økte krav til garantistillelser for foretak og advokater som driver eiendomsmegling.

Innfører nye regler for budgivning

Finansdepartementet fastsatte nye regler for budgivning i eiendomsmeglingsforskriften etter forslag fra Finanstilsynet. Reglene, som trådte i kraft 1. januar 2014, stiller krav om at budrunder skal dokumenteres og at budgivere må legitimere seg overfor megleren. Kommunikasjonen under budgivningen skal skje skriftlig ved at alle bud, budforhøyelser, forbehold, avslag og aksept må bli gitt skriftlig til megleren.

ORGANISASJON OG RESSURSBRUK

Styret i Finanstilsynet har etter lova det overordna ansvaret for verksemda i Finanstilsynet og behandlar mellom anna viktige fagsaker i samband med forskrifter og konsesjonar, budsjett og tiltaksplanar. Styret har fem medlemmer. Medlemmene og varamedlemmene blir oppnemnde av Finansdepartementet for ein periode på fire år. Styreleiar Endre Skjørestad blei oppnemnd frå 15. april 2010.

STYRET

Slik var styret sett saman i 2013:

Advokat

Endre Skjørestad
leiar

Assisterande direktor

Vivi Lassen
nestleiar

Professor

Hilde C. Bjørnland
styremedlem

Professor

Mette Bjørndal
styremedlem

Tidlegare banksjef

Harald Indresøvd
styremedlem

Professor

Beate Sjøfjell
første varamedlem

Partner

Jostein Skaar
andre varamedlem

Spesialrådgivar i Noregs Bank

Arild J. Lund
observatør i styret

Direktør

Sindre Weme
vararepresentant for observatør
frå Noregs Bank

To representantar som er valde av og blant dei tilsette, supplerer styret når administrative saker skal behandlast. Frå mai 2013 har desse representert dei tilsette:

Tilsynsrådgivar

Anders S. Hole

Spesialrådgivar

Gry Evensen Skallerud

Vararepresentantar var tilsynsrådgivar **Aud Kogstad**, seniorkonsulent **Anne Nybohm** og spesialrådgivar **Irene Støback Johansen**.

I 2013 hadde styret elleve ordinære og eitt ekstraordinært styremøte. Styret behandla 33 administrative saker og 55 fagsaker til vedtak. I tillegg fekk styret 30 administrative saker og 44 fagsaker til orientering. Til saman behandla styret 162 saker. Styret får òg i kvart møte munnleg orientering om aktuelle saker.

STYRET I FINANSTILSYNET

Endre Skjørestad	<i>Advokat/partnar i HAVER Advokatfirma ANS</i>
Vivi Lassen	<i>Assisterande direktør, Direktoratet for forvaltning og IKT</i>
Hilde C. Bjørnland	<i>Professor ved Institutt for samfunnsøkonomi, Handelshøyskolen BI</i>
Mette Bjørndal	<i>Professor ved Institutt for føretaksøkonomi, Noregs Handelshøgskole</i>
Harald Indresøvde	<i>Tidlegare banksjef, SpareBank 1 Søre Sunnmøre</i>
Beate Sjøfjell	<i>Professor ved Institutt for privatrett, Universitetet i Oslo</i>
Jostein Skaar	<i>Partnar i Oslo Economics</i>
Arild J. Lund	<i>Spesialrådgivar i Noregs Bank Finansiell stabilitet</i>
Anders S. Hole	<i>Tilsynsrådgivar</i>
Gry Evensen Skallerud	<i>Spesialrådgivar</i>

Frå venstre: Vivi Lassen, Beate Sjøfjell, Anders S. Hole, Endre Skjørestad, Hilde C. Bjørnland, Harald Indresøvde, Gry Evensen Skallerud, Arild J. Lund, Jostein Skaar, Mette Bjørndal
Foto: Jarle Nytingnes

LEIARGRUPPA I FINANSTILSYNET

Morten Baltzersen	<i>Finanstilsynsdirektør</i>
Emil R. Steffensen	<i>Direktør for bank- og forsikringstilsyn</i>
Anne Merethe Bellamy	<i>Direktør for marknadstilsyn</i>
Cecilie Ask	<i>Juridisk direktør</i>
Gun Margareth Moy	<i>Administrasjonsdirektør</i>
Kjetil Karsrud	<i>Kommunikasjonsdirektør</i>

Frå venstre: Anne Merethe Bellamy, Cecilie Ask, Kjetil Karsrud, Morten Baltzersen, Gun Margareth Moy, Emil R. Steffensen
Foto: Jarle Nyttिंगnes

PERSONALE OG ORGANISASJON

Ny organisasjonsstruktur

Første halvår 2013 gjorde Finanstilsynet enkelte endringer i organisasjonsstrukturen for bedre å kunne tilpasse seg framtidige krav og utfordringer. Den overordna strukturen i organisasjonen er framleis basert på bransjedeling. Det er lagt vekt på å vareta linjestyring med klare ansvarsforhold og utstrekt delegering og på å styrkje tverrgående koordinering og samarbeid. Eit viktig mål var òg å leggje til rette for strategisk leining for å auke fleksibiliteten og rette seg etter dei stadige endringane i finansmarknadene og reguleringane. Endringane blei sette i verk frå 1. juni 2013.

Finanstilsynet arbeider kontinuerleg med å vidareutvikle organisasjonen. Sentralt står tiltak for å tiltrekkje, rekruttere og vidareutvikle leiarar og medarbeidarar med høg kompetanse på tilsynsområda. Eit leiarutviklingsprogram for mellomleiarane blei sett i gang hausten 2013. Det blir jamleg gjennomført arbeidsmiljøundersøkingar, den siste i desember 2013. Resultata vil liggje føre tidleg i 2014.

Tilsyn med ulike bransjar krev både tverrfagleg kompetanse, spisskompetanse på dei ulike tilsynsområda og god bransjekunnskap. Ved utgangen av 2013 hadde 91 prosent av medarbeidarane i Finanstilsynet høgare akademisk utdanning. Tilsynsfagavdelingane er dessutan godt representerte med medarbeidarar som har verdifull bransjeerfaring frå verksemder under tilsyn. Utskiftingsprosenten i Finanstilsynet har vore stabil dei siste åra, og i 2013 var han på 6,4 prosent. Generelt får tilsynet gode søkjarar til ledige stillingar.

Finanstilsynet er omfatta av IA-avtalen og legg vekt på å førebygge sjukefråvær og på å ha mangfald og ein god seniorpolitikk. Sjukefråværet var i 2013 på 3,6 prosent, mot 4,0 prosent i 2012. Arbeidsmiljø- og likestillingsutvalet følgjer systematisk opp dei nemnde forholda og vurderer om det er behov for å setje i verk tiltak.

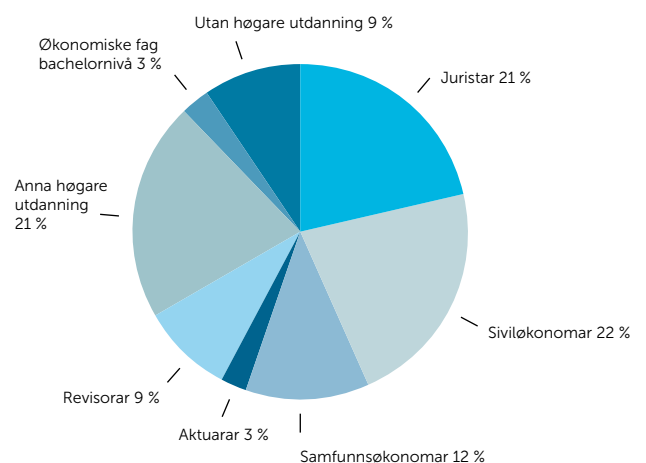
TAL OG FAKTA OM TILSYNET

Ved utgangen av 2013 var det 280 fast tilsette i Finanstilsynet, mot 281 ved utgangen av 2012. Av dei fast tilsette er 52 prosent kvinner. I leiargruppa var det lik fordeling av kvinner og menn ved utgangen av 2013. Av alle som har leiaransvar, var 48 prosent kvinner.

Lønna til direktøren var 1 382 000 kroner ved utgangen av 2013. Fast årleg honorar til styreleiaren var 232 000 kroner, til nestleiararen 156 000 kroner og til styremedlemmene 135 000 kroner. Til første varamedlem var honoraret 114 000 kroner. Til andre varamedlem var honoraret 36 000 kroner i tillegg til 9400 kroner per møtedeltaking.

I 2013 blei det lyst ut 27 stillingar. Av utlysingane var seks interne, mot to i 2012. Til saman var det 878 søkjarar i 2013.

FIGUR 1: UTDANNINGSFORDELINGA PER 31.12.2013

Kilde: Finanstilsynet

SAKER OG SAKSBEHANDLINGSTID

I tråd med strategien er det sett opp konkrete mål for saksbehandlingstida for eit utval forvaltningssaker og for tilsynsrapportar og -merknader. For dei fleste forvaltningssakene er målet at 90 prosent skal vere ferdig behandla innan 30 dagar. For enkelte kompliserte sakstypar er det sett lengre frist. Fristen for tilsynsrapportar og -merknader varierer noko mellom dei ulike tilsynsområda.

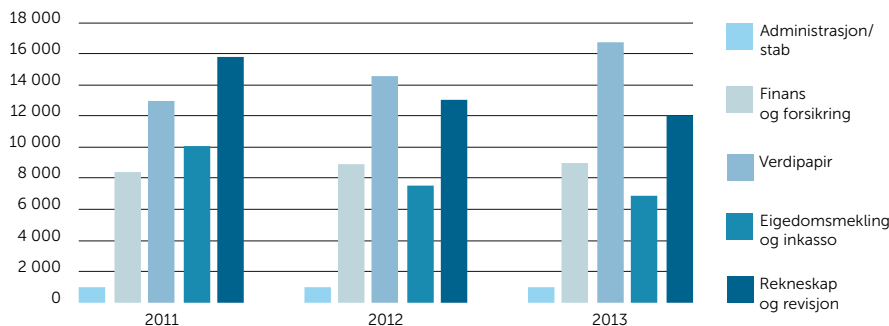
På alle område blei det registrert ein nedgang i 2013 samanlikna med 2012. Måloppnåinga er ikkje tilfredsstillande, og det er derfor nødvendig å vidareføre arbeidet med å redusere saksbehandlingstida.*

TABELL 1: SAKSBEHANDLINGSTIDA I FINANSTILSYNET I 2013

	2012		2013	
	Saker	Måloppnåing	Saker	Måloppnåing
Forvaltningssaker totalt med mål for saksbehandlingstid	3 391	85 %	2 042	80 %
Tilsynsrapportar	219	86 %	193	77 %
Tilsynsmerknader	218	84 %	168	71 %

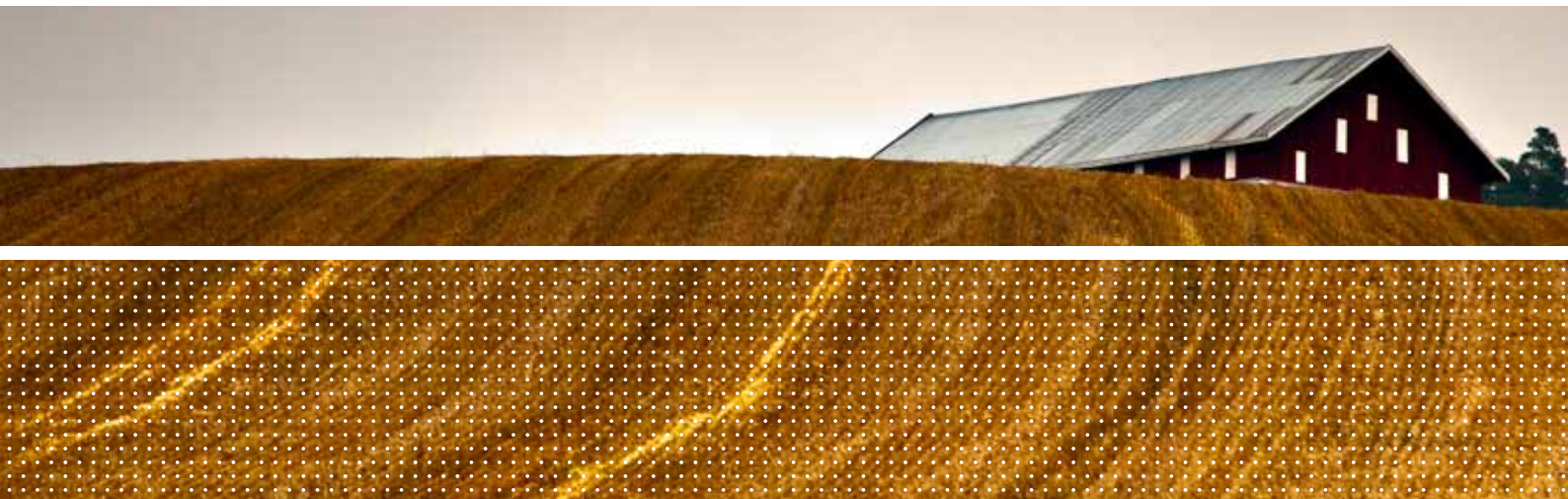
* På grunn av omlegging av verktøyet for saksbehandling blei det målt færre saker i 2013 enn i 2012.

FIGUR 2: REGISTRERTE SAKSDOKUMENT – FAGOMRÅDE

	2011	2012	2013
Saksdokument totalt	48 156	45 052	45 604

Talet på registrerte saksdokument til og frå Finanstilsynet gjekk litt opp frå 2012 til 2013. Det var ein nedgang frå 2011 til 2012 mellom anna fordi overgangsordninga for egedomsmeiklarar ikkje lenger gav den same mengda overgangssøknader, og fordi melding om revisorskifte ikkje lenger blir motteke og behandla. Generelt sett er det motteke meir e-post.

Dokumentinnsyn hos Finanstilsynet

I 2013 fekk Finanstilsynet førespurnader om innsyn i til saman 2759 dokument. I underkant av 200 dokument blei sende ut som offentlege versjonar, og 503 dokument blei ikkje utleverte fordi dei var heilt unnatekne frå offentleg innsyn. Talet ligg på same nivå som i fjor. Dei fleste innsynsbestillingane kjem via den offentlege elektroniske postjournalen (OEP), som er felles for statlege etatar.

TABELL 2: INNSYNSKRAV – DOKUMENT

	2011	2012	2013
Bestillingar	3 210	2 751	2 759
Ikkje utleverte	678	491	503

Tryggleik og beredskap

Finanstilsynet ønskjer å vere ei tillitvekkjande og påliteleg verksemd, og tilsynet legg vekt på at det har eit tryggleiksansvar både overfor føretak under tilsyn, dei tilsette og andre som tilsynet samarbeider med. Arbeid med tryggleik og beredskap er derfor ein integrert del av verksemda i Finanstilsynet. Finanstilsynet følgjer mellom anna tryggleiksreglementet til Noregs Bank, som omfattar fysisk sikring og beredskap knytt til kontorlokala. For å betre systematiseringa av arbeidet i eigen organisasjon har Finanstilsynet teke i bruk eit nytt verktøy for tryggleik og beredskap. Dette kan på sikt nyttast både av kjerneområdet og i samarbeid med Noregs Bank og andre samarbeidspartnarar. For dei interne IKT-løysingane og den tekniske infrastrukturen gjeld eit eige tryggleiksreglement, og verksemda gjennomfører jamleg tryggleikstestar og øving.

ØKONOMI

Utgifter

Stortinget fastset budsjettet til Finanstilsynet som ein del av statsbudsjettet. Budsjettet for 2013 var opphavleg på 333,8 millionar kroner. I tillegg blei det løyvd 3,1 millionar kroner som kompensasjon for lønnsoppgeret. Inkludert overførte midlar på 18,4 millionar kroner frå 2012 og refusjonar på 3,4 millionar kroner i foreldre- og sjukepengar var den samla disponible utgiftsramma etter dette 358,7 millionar kroner.

Utgiftene totalt summerte seg til 345 millionar kroner, ein auke på 5,9 prosent. Dei samla lønnsutgiftene auka med 2,5 prosent. Mindre vekst i lønnsutgiftene til Finanstilsynet enn årslønnsveksten i staten elles kan forklarast med at pensjonspremien har vore mellomtals redusert i 2013, og at fleire stillingar har stått ledige i lengre periodar enn tidlegare. Utgifter til varer og tenester auka i same perioden med 15,6 prosent, noko som i hovudsak skriv seg frå IT-kostnader. Eit av satsingsområda til Finanstilsynet er å utvikle konsesjons- og tilsynsløysingar for å effektivisere verksemda, og for å vere betre i stand til å møte framtidige rapporteringskrav, mellom anna frå dei europeiske tilsynsmyndigheitene. Det har òg vore auka

utgifter knytte til utbetring av tryggleiksløysingar, både for kriseberedskap og informasjonstryggleik. Utgiftene aukar òg som følge av utvida leigereale og høgare kontingentar til tilsynsmyndigheitene i EU. Dei totale utgiftene til Finanstilsynet var 13,5 millionar kroner mindre enn det disponible budsjettet. Ubrukte midlar blei overførte til 2014.

På same måten som for andre statlege verksemdar som inngår i statsrekneskapen, blir rekneskapen til Finanstilsynet ført etter kontantprinsippet. Frå 2013 har Finanstilsynet teke i bruk ny standard kontoplan for statsrekneskapen. Kontoplanen byggjer på ei artsgruppering av utgifter og inntekter. Finanstilsynet har med utgangspunkt i denne planen sett opp ei formålsgruppering av utgiftene. Hovudgruppering etter formål går fram av tabell 3.

I det avsluttande revisjonsbrevet frå 3. juni 2013 om rekneskapen for 2012 går det fram at Riksrevisjonen ikkje hadde vesentlege merknader til rekneskapen eller måten Finanstilsynet hadde gjennomført budsjettet på.

TABELL 3: REKNESKAP

Tal i heile tusen kroner	2011	2012	2013
Lønnsutgifter	223 685	237 673	243 733
Av dette:			
Lønn og sosiale utgifter (alle stillingar)	220 094	232 073	239 363
Ekstrahjelp/vikarar	2 792	4 388	3 361
Andre lønnsutgifter (styrehonorar)	799	1 212	1 009
Varer og tenester	87 794	87 884	101 678
Av dette:			
Driftsutgifter	29 762	31 114	32 386
Informasjon	1 843	1 615	1 107
Administrative reiser og møte, kontingentar	9 988	12 495	13 889
Inspeksjonsreiser og anna tilsynsarbeid	2 972	2 144	2 609
OU-arbeid, leiar- og kompetanseutvikling	5 511	5 585	6 915
IKT-utgifter	37 818	34 931	44 772
Sum utgifter	311 479	325 557	345 411
Bidrag frå institusjonar under tilsyn	280 933	292 870	312 004
Gebyr for prospektkontroll	7 151	6 565	8 381
Ubrukte budsjettmidlar frå året før	7 627	10 520	18 413
Refusjon foreldre- og sjukepengar	4 272	4 161	3 498
Sum inntekter	299 591	314 116	342 296

Inntekter

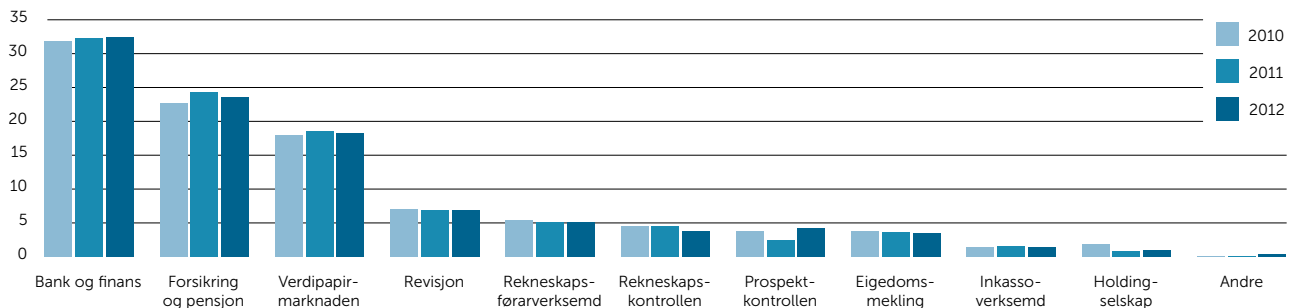
Utgiftene til Finanstilsynet blir etter finanstilsynslova § 9 dekte av institusjonar som er under tilsyn i budsjettåret. Stortinget vedtek derfor ei inntektsløyving som er lik utgiftsløyvinga. Etter lova skal utgiftene fordelast på dei ulike institusjonsgruppene etter omfanget av tilsynsarbeidet. Utgiftene blir derfor kravde inn etterskotsvis. Det blir òg kravd bidrag frå filialar av føretak frå andre EØS-statar.

Bidrag frå institusjonar under tilsyn utgjorde 312,1 millionar kroner i 2013. Summen av inntekter er mindre enn dei rekneskapsmessige utgiftene fordi bidrag frå institusjonar under tilsyn blir betalte på etterskot og ubrukte budsjettmidlar frå året før blir trekte frå. 28. juni 2013 godkjende

Finansdepartementet forslaget til utlikning for 2012 etter føregåande høyring hos dei aktuelle bransjeorganisasjonane. I alt 14 080 tilsynseiningar blei omfatta av utlikninga for 2012. Av desse var 70 utanlandske filialar. Den største tilsynsgruppa er rekneskapsførarar, med 10 919 einingar. I 2011 var det totalt 13 998 einingar.

Det totalt utlikna beløpet for 2012 auka med 6,5 prosent samanlikna med 2011. Veksten kjem av fleire forhold, men særleg har ressursbehovet for å vareta forplikningar til å gjennomføre reguleringar og tilsynssamarbeid innanfor EØS auka.

FIGUR 3: UTLIKNING I PROSENT FORDELT PÅ TILSYNSGRUPPER

RESSURSINNSATS FORDELT PÅ TILSYNSOMRÅDE

TABELL 4: RESSURSINNSATS FORDELT PÅ TILSYNSOMRÅDE

	2011		2012		2013	
	Årsverk	Prosent	Årsverk	Prosent	Årsverk	Prosent
Bankar	50,6	20,1	55,7	21,4	54,0	20,8
Finansieringsselskap	2,8	1,1	2,4	0,9	2,9	1,1
Kredittføretak	2,7	1,1	3,2	1,2	2,8	1,1
Betalingsføretak	1,8	0,7	2,0	0,8	2,3	0,9
Forsikringsselskap	36,6	14,5	38,6	14,8	38,5	14,8
Holdingselskap	1,4	0,6	1,7	0,7	1,7	0,7
Pensjonskassar og -fond	7,3	2,9	7,7	3,0	8,1	3,1
Verdipapirmarknaden	42,4	16,8	43,2	16,6	46,6	17,9
Prospektkontrollen	9,2	3,7	9,9	3,8	8,6	3,3
Rekneskapskontroll	6,9	2,7	7,2	2,8	8,8	3,4
Rekneskapsregelverk o.a.	0,7	0,3	0,6	0,3	0,0	0,0
Revisorar	14,1	5,6	14,4	5,5	13,8	5,3
Rekneskapsførarar	11,6	4,6	11,4	4,4	11,8	4,5
Eigedomsmeklarar	9,0	3,6	8,4	3,2	7,8	3,0
Inkassoføretak	3,9	1,5	3,4	1,3	3,3	1,3
Andre	2,6	1,0	2,9	1,1	1,8	0,7
Ufordelt	48,3	19,2	47,4	18,2	47,2	18,1
Sum	251,9	100	260,1	100	260	100

SENTRALE TAL FRÅ TILSYNSVERKSEMDA

TABELL 5: OVERSIKT OVER TAL PÅ FØRETAK UNDER TILSYN PER 31.12.2013

	2009	2010	2011	2012	2013
Bankar og andre kredittinstitusjonar					
Sparebankar	118	113	111	109	106
Forretningsbankar	20	20	19	17	18
Finansieringsføretak	59	57	56	52	54
Filialar i utlandet av norske bankar og andre kredittinstitusjonar	16	17	14	16	17
Filialar i Noreg av utanlandske bankar og kredittinstitusjonar	44	35	42	42	42
Sparebank- og finansstiftingar					
Sparebank- og finansstiftingar	4	12	18	23	25
Betalingsføretak					
Betalingsføretak ¹	–	1	17	22	21
E-pengeføretak					
E-pengeføretak	3	3	3	2	2
Forsikring					
Livsforsikringsselskap	12	12	12	12	12
Skadeforsikringsselskap	45	44	43	43	44
Sjøtrygdslag	13	13	13	12	11
Brannkassar	20	20	19	19	15
Filialar i utlandet av norske forsikringsselskap	11	5	12	16	15
Filialar i Noreg av utanlandske forsikringsselskap	41	43	37	36	34
Forsikringsformidlingsføretak ²	97	98	99	96	97
Private pensjonskassar	76	66	63	56	51
Kommunale pensjonskassar	31	31	32	32	33
Pensjonsfond	9	8	7	5	5
Holdingselskap					
Holdingselskap	11	11	11	12	12
Verdipapirinstitusjonar					
Verdipapirføretak	150	154	143	136	129
Filialar i Noreg av utanlandske verdipapirføretak	17	17	19	23	21
Forvaltningsselskap for verdipapirfond	26	27	29	32	31
Oppgjerssentralar	3	3	3	3	3
Verdipapirsentral	1	1	1	1	1
Regulerte marknader, inkl. børsar	6	4	4	4	4
Revisorar					
Revisorar	5 943	6 210	6 484	6 704	6 973
Revisjonsselskap	820	776	674	600	563
Rekneskapsførarar					
Rekneskapsførarar	8 780	9 260	9 971	11 128	11 611
Rekneskapsførarselskap	2 693	2 691	2 817	2 862	2 853
Eigedomsmekling					
Eigedomsmeklarføretak	516	550	530	517	508
Advokatar med eigedomsmekling i eigen praksis	1 346	1 294	1 317	1 329	1 325
Inkassoverksemd					
Inkassoføretak	105	110	96	94	98
Oppkjøpsføretak	6	5	5	4	5

Finanstilsynet har i tillegg kontroll med den finansielle rapporteringa til 247 noterte føretak.

TABELL 6: TAL PÅ STADLEGE TILSYN FORDELT PÅ INSTITUSJONSTYPAR (INKL. IT-TILSYN*)

	2009	2010	2011	2012	2013
Bank/finans	58	70	53	51	63
Betalingsføretak	–	–	1	–	–
E-pengeføretak	–	–	–	–	–
Holdingselskap	–	–	–	–	–
Forsikringselskap	8	12	14	8	8
Forsikringsformidlingsføretak	7	6	7	3	5
Pensjonskassar og -fond	4	8	2	6	5
Verdipapirføretak	21	24	19	17	12
Andre verdipapirinstusjonar (inkl. forvaltningsselskap for verdipapirfond)	3	5	8	5	3
Revisorar	47	87	47	48	55
Rekneskapsførarar	49	58	56	60	46
Eigedomsmeklarar	30	49	93	43	43
Inkassoføretak	12	13	12	11	11
Datasentralar/IKT-leverandørar	2	4	5	3	1
Andre	–	1	–	–	–

* Det blei gjennomført 18 IT-tilsyn, av desse var fire knytte til eit særskild tematilsyn på betalingsformidling i samarbeid med Noregs Bank. Tilsyn blir gjennomførde anten separat eller i samband med ordinære tilsyn i føretaka. I tillegg blei det utført 44 forenkla IT-tilsyn og behandla 38 meldingar mottekne etter lov om betalingssystem, etter undersøking om meldeplikta.

TABELL 7: SAKER SOM ER BEHANDLA ETTER DELEGASJON FRÅ FINANSDEPARTEMENTET

	2012	2013
Saker behandla etter lov av 24. mai 1961 nr. 1 om sparebanker	23	44
Saker behandla etter lov av 24. mai 1961 nr. 2 om forretningsbanker	20	19
Saker behandla etter lov av 10. juni 1988 nr. 40 om finansieringsvirksomhet og finansinstusjoner	154	201
Saker behandla etter lov av 10. juni 2005 nr. 44 om forsikringselskaper, pensjonsforetak og deres virksomhet mv.	90	77
Saker behandla etter lov av 29. juni 2007 nr. 75 om verdipapirhandel	22	19
Saker behandla etter lov av 29. juni 2007 nr. 73 om eiendomsmegling	1	6

¹ Betalingsføretak var ny tilsynsgruppe i 2010.

² Forsikringsagentføretak som distribuerer forsikringar berre for forsikringselskap med kontorstad i Noreg, er ikkje inkluderte i denne oversikten. Aksessoriske forsikringsagentar, det vil seie føretak som har forsikringsformidling som ein bigeskjeft, er heller ikkje inkluderte.

INFORMASJON OG KOMMUNIKASJON

Informasjon og kommunikasjon er eitt av fire strategiske verkemiddel i tilsynsarbeidet, saman med tilsyn og overvaking, forvaltning og regelverksutvikling. Informasjonstiltaka rettar seg i første rekkje mot føretaka og bransjane Finanstilsynet har tilsyn med, men òg mot media og allmenta.

Finanstilsynet har mange ansvarsområde med omfattande regelverk og komplekse saksforhold som krev aktiv informasjonsverksemd. Arbeidet med informasjon og kommunikasjon følgjer prinsippa i den statlege kommunikasjonspolitikken, mellom anna ved at ansvaret følgjer leiaransvaret på dei ulike fagområda.

KOMMUNIKASJON RETTA MOT FØRETAK OG BRANSJAR

Finanstilsynet er avhengig av tillit hos dei det blir ført tilsyn med, og i samfunnet elles. Det skjer først og fremst gjennom høg kvalitet på tilsynsverksemda, men òg ved tydeleg og konsekvent kommunikasjon. God kommunikasjon med marknadsaktørane, bransjeorganisasjonane, ulike myndigheiter, media og samfunnet elles er viktig for at Finanstilsynet skal kunne løyse samfunnsoppdraget sitt.

Ein av dei viktigaste kanalane for kommunikasjon med føretak og personar under tilsyn er brev frå Finanstilsynet. I 2013 blei det samla sendt ut 17 601 brev (utgåande dokument). Det er ei sentral målsetjing i all kommunikasjon og informasjon at språket skal vere klart og forståeleg for mottakarane.

Presiseringar av regelverk, rapporteringsvarsel og saker som føretaka og bransjane må ta omsyn til, blir oftast formidla gjennom rundskriv. I 2013 sende Finanstilsynet ut 13 rundskriv.

Seminar og foredrag

Ein viktig del av Finanstilsynets kommunikasjon med bransjane skjer gjennom seminar og foredragsverksemd. Mellom anna arrangerer tilsynet kvart år seminar for verdipapirføretaka og forvaltningsselskapa for verdipapirfond. I 2013 arrangerte Finanstilsynet òg eit seminar om handtering av innsideinformasjon for offentleg forvaltning.

Samarbeid

Finanstilsynet har eit omfattande kontaktnett og har faste møte med mellom anna samarbeidande myndigheiter i Noreg og internasjonalt og med ulike bransje- og interesseorganisasjonar.

Brugarundersøking i 2013

Finanstilsynet gjennomfører brukarundersøkingar med jamne mellomrom for å få synspunkt som kan bidra til å betre verksemdsutøvinga. Hausten 2013 gjennomførte Finanstilsynet ei ny kvantitativ undersøking blant føretak under tilsyn, og denne undersøkinga blei send til om lag 1200 føretak. Svarprosenten var god. I gjennomsnitt svarte 68 prosent av føretaka på undersøkinga.

Undersøkinga hadde i hovudsak dei same spørsmåla som tidlegare undersøkingar. Den førre blei gjennomført i 2010. Spørsmåla omfatta stadlege tilsyn (inspeksjonar), rapportering, analysar, informasjon frå Finanstilsynet, kommunikasjon med tilsynet og fagkunnskapen til Finanstilsynet.

Hovudfunna viser at det ikkje var vesentlege endringar i resultatane samanlikna med 2010. Dei sterkaste sidene til Finanstilsynet er særleg knytte til gjennomføringa av stadlege tilsyn. Inspektørane si evne til å vurdere korleis føretaka etterlever regelverk, og kvaliteten på den endelege rapporten etter tilsyn fekk god skår. Den faglege kvaliteten på informasjon frå Finanstilsynet og merksemd på relevante og viktige risikoområde blei òg vurdert som god.

Dei viktigaste forbetningspunkta til Finanstilsynet er saksbehandlingstid, dialog ved saksbehandling, innsyn i prosessen med eiga sak og svartid i kommunikasjon med tilsynet.

Samanlikna med undersøkinga i 2010 viser resultatane i 2013 at Finanstilsynet har styrkt relasjonane til brukarane når det gjeld å vere føreseieleg og konsistent i regelverkstolking/

-praksis, bransjeforståing, forvaltingspraksis på tvers av ansvarsområda til Finanstilsynet, rapporteringsform og nytteverdi av informasjon. Dei sidene ved verksemda til Finanstilsynet der relasjonane til brukarane er vurderte som svekte, er kvaliteten på merknader etter stadleg tilsyn, at informasjon er enkel å finne (på nettsidene), og formidla informasjon gjennom rapportar, føredrag og seminar.

På eit overordna nivå vurderte brukarane Finanstilsynets handtering av oppgåvene likt som i 2010. Resultata var gjennomgåande gode. Den såkalla TRIM-indeksen som i 2010 var på 68 poeng, var på 66 poeng i 2013, ei ikkje signifikant endring.

KOMMUNIKASJONSSTRATEGIEN TIL FINANSTILSYNET

Hovudpunkt

1. All relevant offentlig informasjon for målgruppene skal alltid vere tilgjengeleg på www.finanstilsynet.no.
2. Regelverk og endringar, rettleiingar og vurderingar som er særleg viktige, skal i tillegg kommuniserast aktivt gjennom andre kanalar.
3. Finanstilsynet skal ha god kontakt med bransjeorganisasjonane og andre viktige aktørar i arbeidet med regelverksutforming og forbrukarvern.
4. Finanstilsynet skal synleggjere aktivitetar som har til formål å verne forbrukarane.
5. Finanstilsynet skal tilpasse kommunikasjonen til den aktuelle målgruppa.
6. Finanstilsynet skal regelmessig evaluere og justere kommunikasjonsarbeidet.

Kommunikasjonsmål

1. Samfunnet skal ha kjennskap til Finanstilsynet og rolla vår. Vi skal vere ein open og føreseieleg organisasjon.
2. Finanstilsynet skal løyse samfunnsoppgavene sine på ein måte som gir alminneleg tillit.
3. Aktørane i finansmarknadene skal ha god tilgang på tilrettelagd informasjon om gjeldande regelverk, forslag til endringar, praksis og vedtak.
4. Brukarane av finansielle tenester skal ha god tilgang på tilrettelagd informasjon om produkt, tenester og rettar.
5. Kommunikasjon i kritiske situasjonar skal handterast på ein måte som minimerer skadeverknadene.
6. Finanstilsynet skal vere etterretteleg, poengtert og målretta i all kommunikasjon.

GENERELL INFORMASJONSVERKSEMD

I løpet av året sende Finanstilsynet ut 25 pressemeldingar. Det blei arrangert tre pressekonferansar. I april la tilsynet fram rapportane *Finansielt utsyn 2013* og *Risiko- og sårbarhetsanalyse (ROS)* om bruken av informasjons- og kommunikasjons-teknologi i finanssektoren. I november presenterte Finanstilsynet rapporten *Finansielle utviklingstrekk 2013*. Desse rapportane analyserer og vurderer utviklinga og risikoen i finansmarknaden og moglege kjelder til framtidige stabilitetsproblem i den norske finanssektoren.

Den breie mediedekninga av Finanstilsynets retningslinjer for bankane sin utlånspraksis til bustadformål heldt fram i 2013. Diskusjonen om myndighetene sine krav til kapitaldekning i

bankane var òg eit viktig tema i 2013. Risikovekter for bustadlån og fastsetjinga av referanserenta NIBOR fekk stor merksemd våren 2013. Det same gjaldt vedtaket om eit nytt dødelegheitsgrunnlag i kollektiv pensjonsforsikring. På slutten av året var det stor interesse for Finanstilsynets framlegg til kriterium for identifikasjon av systemviktige finansinstitusjonar.

Ulike saker som belyser forbrukarrettane, fekk òg merksemd.

www.finanstilsynet.no

Nettstaden er hovudkanalen for informasjon frå Finanstilsynet. Der finst det informasjon om regelverk, konsesjonskrav, rapportering o.a. som

gjeld dei ulike verkeområda. På nettstaden blir ulike rapportar, analysar, regelverk og aktuelle saker publiserte, i tillegg til mellom anna rundskriv og pressemeldingar. Sentrale lover og forskrifter blir òg omsette til engelsk.

Den mest brukte tenesta på nettstaden er konsesjonsregisteret. Det er eit søkbart register over alle føretak og personar som Finanstilsynet har tilsyn med. I tillegg har nettstaden ei oversikt over marknadsåtvaringar mot føretak som ikkje har løyve til å drive i Noreg.

I 2013 var det 470 000 besøk på nettstaden. Om lag 18 prosent av besøka kom frå brukarar utanfor Noreg.

FINANSTILSYNETS VIKTIGASTE RELASJONAR

FINANSTILSYNETS ARBEID MED FORBRUKARVERN

Forbrukarvern er sentralt i utviklinga av regelverket for finansmarknaden og i tilsynet med aktørar som tilbyr finansielle tenester. Solide og likvide institusjonar har høgaste prioritet i arbeidet til Finanstilsynet og er den viktigaste føresetnaden for eit godt forbrukarvern. Samtidig blir endringar i regelverket og tilsynet, som skal forbetre stillinga til forbrukarane og kundane ved kjøp av finansielle tenester, ein stadig viktigare del av arbeidet. Frå 1. januar 2013 blei det teke inn ei presisering i finanstilsynslova om at Finanstilsynet skal sjå til at institusjonane under tilsyn skal verne om interessene og rettane til forbrukarane.

I 2013 etablerte Finanstilsynet ei tverrfagleg arbeidsgruppe som skal koordinere forbrukarvernarbeidet. Arbeidsgruppa skal mellom anna utvikle og synleggjere arbeidet Finanstilsynet gjer med forbrukarvern, særleg ved å leggje ut informasjon på nettsidene til Finanstilsynet. I tillegg skal gruppa sikre at alle saker som gjeld forbrukarvern ved sal av finansielle produkt, blir behandla likt, uavhengig av kva type føretak under tilsyn som sel eller formidlar produktet.

IKT-system og betalingstenester

Nettbankar, betalingsterminalar, kort o.a. er etter kvart ein viktig og sårbar del av kvardagen til dei fleste forbrukarar. Finanstilsynet følgjer regelmessig opp forstyrningar i IKT-systema og betalingstenestene til finanssektoren basert på mellom anna innrapportering av hendingar frå bankane og informasjon frå stadlege tilsyn.

Retningslinjer for fakturering av kredittkortgjeld

Finanstilsynet gjennomførte hausten 2012 / våren 2013 ei undersøking som omfatta 24 kredittkortutferdarar. Målet med undersøkinga var å få betre kunnskap om utferding av kredittkort og korleis kundane blir fakturerte.

Med utgangspunkt i undersøkinga utarbeidde Finanstilsynet retningslinjer for fakturering av kredittkortgjeld i rundskriv 6/2013. Retningslinjene føreset mellom anna at ein søknad om kredittkort skal bli avslått når kredittvurderinga er negativ, at beløpsfeltet på fakturaen anten skal vere blank eller oppgi kredittbeløpet kunden har uteståande totalt, og at kunden alltid skal ha høve til å avtale fakturering av totalt uteståande beløp.

Bustadlånsundersøking og bustadlånsretningslinjer

Finanstilsynet gjennomfører ei bustadlånsundersøking kvart år, siste gongen hausten 2013. 30 bankar, som hadde 88 prosent av dei totale bustadlåna, gav informasjon om eit utval lån med pant i bustad. Undersøkinga viste at det var litt færre nye nedbetalingslån med lånegrad utover 85 prosent samanlikna med undersøkinga i 2012. I lånesaker med høg lånegrad følgjer bankane stort sett retningslinjene når det gjeld behovet for tilleggssikkerheit og særskild forsvarlegheitsvurdering. Sjå nærmare omtale i kapitlet Bank og finans, side 33–34.

Dokumentasjon av bodgiving ved eigedomssal

Med verknad frå 1. januar 2014 blei det vedteke å endre bodgivingsreglane i eigedomsmeklingsforskrifta. Den mest vesentlege endringa er at bodrundar skal dokumenterast. Det vil seie at kommunikasjonen under bodgivinga skal vere skriftleg, og at bodgivarane må legitimere seg for eigedomsmeklaren. Elektroniske meldingar, til dømes e-post og SMS, eller bruk av bodgivingsplattformer vil oppfylle kravet til skriftlegheit. Sjå nærmare omtale i kapitlet Eiendomsmeistring, side 77.

Dokumentasjonsplikt og lydopptak ved sal av alternative spareprodukt

Finanstilsynet har utarbeidd eit høyringsnotat for Finansdepartementet som foreslår reglar som skal forbetre og utvide dokumentasjonsplikta ved rådgiving og sal knytt til alternative spareprodukt, inkludert lydopptak av telefonsamtalar. Eit slikt regelverk vil styrkje forbrukarvernet og harmonisere regelverket for finansielle instrument og alternative spareprodukt. Desse produkta omfattar først og fremst innskotsbaserte produkt og livsforsikring med investeringsval. Sjå nærmare omtale av forslaget i kapitlet Forsikring og pensjon, side 43, og Verdipapirtilsyn, side 53.

Sal og rådgiving på verdipapirområdet

Finanstilsynet la også i 2013 stor vekt på investeringsrådgiving ved dei stadlege tilsyna i verdipapirforetak. Tilsynet undersøkte om tilrådde investeringstenester og finansielle instrument var eigna for kundane, og om føretaka hadde gitt kundane balansert, korrekt og forståeleg informasjon. I tillegg undersøkte tilsynet investeringsrådgivinga på meklarbordet til føretaka for å sjå om føretaka sine investeringsråd om kortsiktig handel var i tråd med reglane om god forretningsskikk. Sjå òg omtale i kapitlet Verdipapirtilsyn, side 51.

Virtuelle valutaer (Bitcoin)

Den europeiske banktilsynsmyndigheita (EBA) åtvare forbrukarane mot mogleg risiko ved å kjøpe, handle med og eige virtuelle valutaer som Bitcoin. Virtuelle valutaer er ikkje under tilsyn, og investeringa er ikkje dekt av sikringsordningar. Risikoen for tap kan derfor vere større enn ved andre investeringar. Finanstilsynet var med på å utarbeide åtvaringa, og publiserte ho på nettstaden sin.

Fripolisar med investeringsval

Basert på forslag frå Banklovkommissjonen blei det 14. desember 2012 vedteke nye reglar i føretakspensjonslova som opnar for at fripoliseinnehavarar skal kunne velje å forvalte fripolisane sine med investeringsval. Forsikringsselskapet skal ha plikt til å gi informasjon og råd til fripoliseinnehavaren før det blir gjort avtale om investeringsval. Sjå omtale i kapitlet Forsikring og pensjon, side 45.

Retningslinjer for klagebehandlninga til forsikringsselskapa

Finanstilsynet gav i rundskriv 4/2013 retningslinjer for den interne klagebehandlninga til forsikringsselskapa. Les meir om retningslinjene i kapitlet Forsikring og pensjon, side 43.

Finansportalen

Finanstilsynet har eit nært samarbeid med Finansportalen. Mellom anna vil portalen publisere forbrukarretta retningslinjer og marknadsåtvaringane som kjem frå Finanstilsynet. Tilsynet følgjer opp manglande etterleving av opplysningsplikta om prisar m.m. til portalen. I 2013 skreiv Finanstilsynet mellom anna til 26 forsikringselskap om manglande opplysningar i samband med skadeforsikringar som dekkjer ulykke og sjukdom. Sjå nærmare omtale i kapitlet Forsikring og pensjon, side 43.

Marknadsåtvaringar

I 2013 publiserte Finanstilsynet 29 åtvaringar på nettstaden sin mot føretak som hadde ytt finansielle tenester i Noreg utan løyve. I tillegg blei det publisert 346 åtvaringar frå utanlandske tilsynsmyndigheiter. Svært ofte er dette føretak som driv med svindel, slik at personar som overfører pengar til føretaka, gjerne må rekne pengane som tapte. Finanstilsynet åtvarar mot å handle med slike føretak. På nettstaden til tilsynet er det òg informasjon om investeringsbedrageri og råd om korleis investorar kan beskytte seg mot bedrageria.

Fråsegner frå den europeiske banktilsynsmyndigheita om god bankskikk for bustadlånverksemd

Den europeiske banktilsynsmyndigheita (EBA) publiserte i 2013 to fråsegner om kva som bør reknast som god bankskikk når det gjeld utlånsverksemd til bustadformål og for situasjonar der bustadlåntakaren har fått betalingsproblem. Det overordna formålet med fråsegnene er å oppnå eit betre forbrukarvern og eit velfungerande finansielt system. Finanstilsynet vil leggje tilrådingane til grunn ved handhevinga av norske reglar på området. Sjå òg omtale i kapitlet Bank og finans, side 35.

Internasjonalt samarbeid

Det blir òg lagt vekt på forbrukarvern i internasjonalt samarbeid. EU-kommisjonen har lagt fram ei rekke direktivforslag som skal styrkje forbrukarvernet på det finansielle området, og EUs tilsynsmyndigheiter for finansnæringa legg vesentleg vekt på arbeidet med forbrukarvern gjennom eigne arbeidsgrupper. OECD og G20-landa har fastsett overordna prinsipp for forbrukarvern på finansområdet. Den nye organisasjonen «International Financial Consumer Protection Organisation» (FinCoNet) har som formål å fremje sunne finansielle marknader og godt forbrukarvern gjennom rasjonelle og effektive tilsynsmetodar og på den måten bidra til forbrukarvern gjennom tilsyn med stabiliteten i finansiell sektor.

BANK OG FINANS

Bankene er sentrale for hele økonomien som tilbydere av finansiering og spareløsninger. Regulering og tilsyn er viktig for å bidra til finansiell stabilitet og tillit til det finansielle systemet. Tilsynet med bank- og finanssektoren skal bidra til solide foretak som har god risikobevissthet, styring og kontroll. Finansielle tjenester skal ytes etter gjeldende regelverk til beste for samfunnet og brukerne.

UTVIKLINGSTREKK

Lønnsomheten i norske banker har vært god over flere år. Det er særlig lave utlånstap som har bidratt positivt. I 2013 økte netto renteinntekter i bankene og kostnadseffektiviseringen fortsatt. Bankenes rene kjernekapitaldekning er styrket de siste årene, både som følge av økt egenkapital, mulig gjort av god lønnsomhet og tilbakeholdt overskudd, og lavere vekst i risikovektet beregningsgrunnlag.

Uroen i de internasjonale finansmarkedene avtok gjennom 2012, og aksjemarkedene steg betydelig i 2013. Det er likevel store ubalanser i statsfinansene og usikkerhet om bankenes soliditet i mange land som kan utløse fornyet finansuro. Nye likviditetsproblemer i internasjonale banker vil raskt spre seg til norske banker, slik man erfarte høsten 2008. For norske banker er utviklingen i verdipapirmarkedene viktig, og de største bankene har en betydelig markedsfinansiering. Markedsuro og økt usikkerhet fører ofte til høyere risikopremier i penge- og obligasjonsmarkedene og fall i aksjemarkedene. Dette kan bidra til både svekket tilgang til og dyrere finansiering for bankene.

En rekke regelverksendringer er gjennomført eller er under arbeid på finansområdet. I EUs nye kapitaldekningsregelverk, CRD IV, er det lagt opp til strengere kapitalkrav for kredittinstitusjoner og verdipapirforetak. Finanskrisen har ført til betydelig oppmerksomhet på systemviktige banker og krisehåndteringssystemer.

TILSYN OG OVERVÅKING

Overvåking og analyser

Finanstilsynet gjennomfører regelmessige analyser av utviklingen i finansnæringen og av de økonomiske rammebetingelsene, nasjonalt og internasjonalt. Analyser av kreditt, likviditet og soliditet for banksektoren som helhet inngår som en del av tilsynet med enkeltbanker og finansieringsforetak.

Hver vår og høst gjennomfører Finanstilsynet analyser av utviklingen i finansinstitusjoner og vurderer makroøkonomiske forhold og andre utviklingstrekk som kan utgjøre en risiko for den finansielle stabiliteten i det norske markedet. Rapporten *Finansielt utsyn* ble presentert i april 2013, og rapporten *Finansielle utviklingstrekk* ble lagt fram i november. I tillegg publiseres *Rapport for finansinstitusjoner* med kvartalsvise analyser av finansinstitusjonenes resultater og utviklingen i institusjonenes likviditet og soliditet. Gjennom året ble det også gjennomført flere andre analyser av aktuelle temaer. De offentlige rapportene med pressemeldinger er tilgjengelige på Finanstilsynets nettsted.

I *Finansielt utsyn* og *Finansielle utviklingstrekk* for 2013 ble det pekt på at veksten i internasjonal økonomi fortsatt er svak. En ytterligere svekkelse vil ramme konkurranseutsatt virksomhet og samtidig øke risikoen for en betydelig og varig nedgang i oljeprisen. Dette vil være negativt for petroleumssektoren og norske bedrifter som leverer varer og tjenester til sektoren, og kan på litt sikt gi betydelige ringvirkninger til resten av næringslivet. De siste årenes høye sysselsetting, sterke inntektsvekst og lave renter har bidratt til svært høye boligpriser og husholdningsskjuld. Mange husholdninger er derfor sårbare både for inntektstap, høyere rente og fall i boligpriser. Dersom husholdningene må stramme inn forbruket, vil det gi negative følger for næringslivet. En markert nedgangskonjunktur vil svekke gjeldsbetjeningsevnen i foretakene og husholdningene, og bankenes utlånstap vil øke.

Rapportering

For å sikre tett oppfølging av utviklingen i finansinstitusjoner og markeder, er Finanstilsynet avhengig av innrapporterte data fra institusjonene. Alle kredittinstitusjoner i Norge rapporterer regnskapsinformasjon til finansdatabasen ORBOF (Offentlig regnskapsrapportering fra banker og finansieringsforetak), som er et samarbeid mellom Finanstilsynet og Statistisk sentralbyrå. I tillegg rapporterer kredittinstitusjonene soliditets- og likviditetsinformasjon til Finanstilsynet. Finanstilsynet innhenter også rapportering fra sparebank- og finansstiftelser, betalingsforetak og e-pengeforetak.

De siste årene har de felles europeiske tilsynsmyndighetene i økende grad innhentet informasjon om utviklingen i de enkelte lands finansmarkeder. Informasjonen benyttes av den europeiske banktilsynsmyndigheten (EBA), både i egen tilsynsvirksomhet og i viderefremidlingen av informasjon til det europeiske rådet for systemrisiko, ESRB. Finanstilsynet henter inn data for norske institusjoner, og har ansvaret for å rapportere videre til EBA.

I forbindelse med innføringen av nytt soliditetsregelverk for kredittinstitusjoner og verdipapirforetak, CRD IV, har EU-kommisjonen fastsatt bindende tekniske standarder på mange områder, blant annet rapporteringsområdet. CRD IV stiller krav til full harmonisering av rapporteringskrav, noe som betyr at rapporteringen vil bli lik i alle land, og uten mulighet for nasjonale tilpasninger. CRD IV omfatter, i tillegg til kapitaldekningsrapportering, finansiell rapportering, rapportering av likviditet, store engasjementer og uvektet kapitaldekning. Finanstilsynet har ansvaret for å tilrettelegge for ny rapportering overfor norske institusjoner. I regi av EU blir det gjennomført løpende beregningsstudier, der også norske institusjoner deltar, for å vurdere effekten av nytt regelverk og for å tilpasse de endelige kravene.

Soliditet og lønnsomhet i norske banker

Den svake utviklingen i internasjonal økonomi de siste årene har i liten grad smittet over på norsk økonomi, og bankenes lønnsomhet har vært god over flere år. Resultatet i norske banker ble godt også i 2013, og økte sammenlignet med 2012. Hovedårsaken til resultatforbedringen var en økning i netto renteinntekter, som er bankenes hovedinntektskilde. Bankene har over lengre tid redusert driftskostnadene målt som andel av forvaltningskapitalen, og dette fortsatte i 2013. Tap på utlån gikk noe ned sammenlignet med året før, og tapsnivået i forhold til utlånsvolumet var moderat. Nivået på misligholdte engasjementer gikk også noe ned i 2013.

Utlånsveksten til personkunder holdt seg forholdsvis høyt i 2013, mens veksten i utlån til bedriftskunder var mer moderat. Norske banker henter mye av sin finansiering i internasjonale penge- og kapitalmarkeder, og hadde god tilgang på markedsfinansiering i 2013. Bankene har økt sin langsiktige finansiering, og likviditetsreservene har blitt større de siste årene.

Norske banker har styrket soliditeten de siste årene, både som følge av tilbakeholdt overskudd og innhenting av kapital fra markedet. Ren kjernekapitaldekning økte i 2013, og alle norske banker oppfylte minstekravet på ni prosent ved utgangen av året.

FAKTA

Ved utgangen av 2013 hadde 106 sparebanker, 18 forretningsbanker og 54 finansieringsforetak konsesjon til å drive virksomhet i Norge. I tillegg var det 17 filialer i utlandet av norske banker og andre kredittinstitusjoner og 42 filialer i Norge av utenlandske kredittinstitusjoner. Videre hadde 25 sparebank- og finansstiftelser, 21 betalingsforetak og 2 e-pengeforetak konsesjon ved utgangen av året.

Likviditetsovervåking

Store norske banker og kredittforetak henter mye av sin finansiering i internasjonale penge- og kredittmarkeder. Forholdene i disse markedene kan endre seg raskt, og refinansiering ved en tillitskrise kan bli både dyr og vanskelig. Tilsynet har derfor stor oppmerksomhet rettet mot likviditetsrisiko. Økte likviditetsbuffer og mer langsiktig finansiering har gitt norske banker bedre forutsetninger for å møte en tilstramming i likviditeten. Utstedelse av obligasjoner med fortrinnsrett (OMF) har bidratt til dette. Det siste året har markeds situasjonen vært gunstig både for seniorobligasjoner og obligasjoner med fortrinnsrett. Risikopremiene falt gjennom året og er nå på det laveste nivået på flere år, men finansiering i obligasjonsmarkedene er fortsatt dyrere enn før den internasjonale finanskrisen i 2008–2009.

I CRD IV-regelverket innføres kvantitativ regulering av likviditet. Kravene, som fortsatt er under utforming, er knyttet til oppfyllelse av to indikatorer: Net Stable Funding Ratio (NSFR), som måler i hvilken grad institusjonen er langsiktig finansiert, og Liquidity Coverage Ratio (LCR), som er krav om likviditetsdekning og måler institusjonens likviditetsbuffer. NSFR-kravet om 100 prosent oppfyllelse er foreslått innført fra 2018. LCR skal fases inn som et bindende krav fra 60 prosent i 2015 til 100 prosent i 2018. Det kan bli utfordrende for norske banker å tilfredsstille LCR-kravet, blant annet som følge av begrenset tilgang på verdipapirer i det norske markedet som per nå kan inngå i LCR.

Siden september 2011 har alle banker rapportert LCR til Finanstilsynet etter Basel III-definisjonen gitt i desember 2010. I tillegg beregner Finanstilsynet en utvidet likviditetsbufferindikator (LBI) basert på bankenes rapportering av LCR. LBI har en videre definisjon av hvilke verdipapirer som kan inngå i likviditetsbufferen, i tillegg til at det ikke er noen avkorting av verdiene i verdipapirporteføljen, slik det er i LCR. Finanstilsynet bruker inntil videre LBI i overvåkingen av om bankene har tilstrekkelige likviditetsbuffer.

Finanstilsynet beregner i tillegg hvert kvartal forholdet mellom bankenes langsiktige finansiering og illikvide aktiva («likviditetsindikator 1 og 2») på basis av bankenes rapportering til finansdatabasen. Institusjoner som har vesentlig lavere likviditetsindikatorer enn gjennomsnittet for de 13 største norske bankene, eller lave verdier på LBI, blir fulgt opp.

Vurderinger og tilbakemeldinger på likviditetsrisikoområdet var sentralt i den stedlige tilsynsvirksomheten og i tilbakemeldingene på bankenes interne kapitalvurderinger, såkalt Internal Capital Adequacy Assessment Process (ICAAP) i 2013. I tilsynsrapportene ble det til en del banker gitt uttrykk for at det var registrert for lave nivåer på én eller flere av Finanstilsynets likviditetsindikatorer, at fundingen på annet vis framsto med for kort løpetid eller at innskuddsdekningen burde økes. Det ble overfor enkelte banker påpekt at andre styringsrammer som var vedtatt av institusjonens styre, ikke var tilstrekkelig presise, eller at det ble operert med for få eller for lave minimumsrammer for styring av risikonivået. Til enkelte banker ble det påpekt at strategi eller policy ikke framsto som dekkende, eller at det var manglende etterlevelse. Enkelte banker ble bedt om å forbedre beredskapsplanen eller stresstestene. I enkelte banker ble det avdekket utfordringer knyttet til ressurser, kompetanse eller organiseringen av arbeidet med likviditetsstyringen. Problemstillinger omkring overføringsgrad av lån til boligkredittforetak og internprising ble også tatt opp i enkelte banker.

Vurdering av bankenes risiko og kapitalbehov

Finanstilsynet ber hvert år om kapitalvurderingsdokumentasjonen (ICAAP) fra de 18 største bankene og et antall mindre og mellomstore banker som er valgt ut på grunnlag av risikoprofil eller faktisk kapitaldekning. På grunnlag av Finanstilsynets risikovurdering blir det gitt tilbakemelding til hver enkelt bank. I 2013 ble det sendt tilbakemelding til 36 banker og tre finansieringsforetak. I tillegg ble bankenes ICAAP-dokumenter vurdert og kommentert i forbindelse med ordinære inspeksjoner.

Det underliggende målet med tilbakemeldingene har vært å bidra til fortsatt styrking av bankenes soliditet. I 2013 la Finanstilsynet vekt på opptrappingskravene i det nye kapitaldekningsregelverket. Det er lagt til grunn at alle bankene må lage kapitalplaner som viser hvordan de skal oppfylle minstekravene og bufferkravene. Bankene ble i denne sammenheng bedt om å ta høyde for at motsyklisk buffer på inntil 2,5 prosentpoeng kan slås på med ett års varsel og at Basel I-gulvet videreføres. De systemviktige bankene er bedt om å ta hensyn til effekten av ekstra kapitalbuffer (O-SII – Other Systemically Important Institutions), mens de ikke-systemviktige bankene er bedt om å ta i betraktning hvilke forventninger aktørene i kapitalmarkedene vil ha til kapitaldekningen som følge av økte krav til de største bankene. Videre har Finanstilsynet lagt vekt på at risikovektene for boliglån kan bli økt. Bankene blir også bedt om ta hensyn til eventuelt ekstra kapitalbehov som følge av pilar 2-vurderingene.

Flere av de større bankene er bedt om å sende inn revurdert kapitalplan og om nødvendig iverksette tiltak for å tilfredsstille de nye kapital- og bufferkravene. I tillegg er det i ICAAP-tilbakemeldingene til den enkelte bank tatt opp andre problemstillinger knyttet til styring og kontroll som er relevante i vurderingen av kapitalbehovet.

Stedlig tilsyn

Stedlige tilsyn er viktige for å avdekke problemområder i enkeltbanker i en tidlig fase. Gjennomføringen av stedlige tilsyn bygger på Finanstilsynets risikomoduler, som er basert på internasjonale tilsynsstandarder. Modulene blir benyttet for å kartlegge bankenes kredittrisiko, markedsrisiko, likviditetsrisiko, operasjonell risiko og overordnet styring og kontroll. Innenfor alle risikoområdene vurderes både det aktuelle risikonivået og bankens system

for styring og kontroll av risikonivået. Inspeksjonene tar utgangspunkt i dokumenter som foretakene har sendt Finanstilsynet etter varsel om inspeksjon. Modulene er tilgjengelige på Finanstilsynets nettsted.

I 2013 ble det gjennomført 47 inspeksjoner i banker og finansieringsforetak. I tillegg ble det gjennomført seks tematisyn på IKT-området og ti inspeksjoner knyttet til IRB-søknader eller oppfølging av IRB-godkjente banker.

Etterlevelsen av hvitvaskingsregelverket inngikk som en del på 40 stedlige tilsyn i 2013, og brudd på regelverket ble påpekt i 13 inspeksjonsrapporter. I gruppen mindre sparebanker (ni institusjoner) ble det konstatert generell manglende etterlevelse av regelverket. I gruppen større sparebanker og i ett finansieringsselskap ble det påpekt fortsatt mangelfull kritisk vurdering av opprinnelsen til kundens egenkapital. Etter kredittinspeksjoner i DNB og Nordea ble det også i disse bankene konstatert mangelfull undersøkelse av midlers opprinnelse.

I de mindre og mellomstore bankene ble det i de fleste tilfellene gjennomført generelle inspeksjoner som dekker alle hovedrisikoområdene, men likevel med spesiell oppmerksomhet på kreditt- og likviditetsrisiko. Innenfor kredittområdet vurderte Finanstilsynet kredittkvalitet og styring og kontroll. Dette omfattet gjennomgang av enkeltengasjementer, vurdering av bankenes kredittrammer og kredittbevilgningsprosess og etterlevelse av bankenes styringsdokumenter og offentlig regelverk. Etterlevelsen av boliglansretningslinjene var også sentralt. På likviditetsområdet var styring og kontroll av likviditetsrisiko sentrale temaer. I tilsynsarbeidet ble det lagt vekt på å sikre at bankene har tilstrekkelige likviditetsbuffer og en langsiktig finansieringsstruktur gjennom god innskuddsdekning og lang markedsfinansiering.

I arbeidet med kredittrisikoen i de større bankene ble det i 2013 lagt særlig vekt på utlånsporteføljer som kan være spesielt påvirket av finanskrisen. Dette gjelder blant annet shipping, næringsseidendom og oppkjøpsfinansiering. Tilsynet påpekte høy risiko i utlånsporteføljen til enkelte banker, som ofte var knyttet til konsentrasjon mot enkeltbransjer eller enkeltengasjementer. Bankene ble i disse tilfellene bedt om å innføre strammere rammer for slik eksponering.

Finanstilsynet påpekte overfor flere enkeltbanker at likviditetsindikatorene eller innskuddsdekningen burde økes. Det ble også pekt på at bankene må ha klarere rammer for størrelsen på likviditetsbufferen og for kvaliteten på de likvide midlene som inngår i bufferen.

Finanstilsynet gjennomførte også tematisyn om fastsettelse av NIBOR-renten (Norwegian Interbank Offered Rate). Se omtale i kapitlet Verdipapirtilsyn, side 52.

Boliglansretningslinjene

Finanstilsynet har gitt retningslinjer for forsvarlig utlånspraksis for lån til boligformål. Retningslinjene skal bidra til robuste institusjoner, til finansiell stabilitet og til å redusere risikoen for at enkeltpersoner tar opp lån som de ikke er i stand til å betjene. Bankene må vurdere kundens evne til å betjene samlet gjeld ut fra kundens inntekt og alle kostnader knyttet til livsopphold. Det skal i vurderingen tas høyde for en renteøkning på minst 5 prosentpoeng.

BANK OG FINANS

Lån til bolig må normalt ikke overstige 85 prosent av boligens markedsverdi. Ved høyere belåningsgrad må det enten foreligge tilleggssikkerhet, eller banken må ha gjort en særskilt forsvarlighetsvurdering.

Finanstilsynet følger opp bankenes tilpasning til boliglansretningslinjene både gjennom undersøkelser og stedlige tilsyn.

Boliglansundersøkelsen

I boliglansundersøkelsen som ble gjennomført høsten 2013, rapporterte de 30 største bankene med 88 prosent av totale boliglån, et utvalg lån utbetalt etter 1. august. Totalt ble det innhentet informasjon om i overkant av 7000 lån. Undersøkelsen viste at andelen nye nedbetalingslån med belåningsgrad utover 85 prosent var redusert noe sammenlignet med undersøkelsen i 2012. I slike lånesaker følger bankene i stor grad retningslinjene når det gjelder behov for tilleggssikkerhet og særskilte forsvarlighetsvurderinger. I tråd med retningslinjene benytter bankene påslag utover dagens rentenivå på minst 5 prosentpoeng. Omfanget av avdragsfrie lån og lengden på den avdragsfrie perioden hadde gått ned fra undersøkelsen året før. Omfanget av lån med høy belåningsgrad er betydelig. Sammenholdt med et gjeldsnivå for husholdningene som over lengre tid har økt langt mer enn inntektene, gir dette grunn til bekymring. Det var særlig unge låntakere som hadde høy gjeldsbelastning og stor andel av lån med høy belåningsgrad.

Oppfølging av boliglansretningslinjene ved stedlig tilsyn

Stedlige tilsyn i mindre og mellomstore banker i 2013 viste at boliglansretningslinjene i stor utstrekning var innarbeidet i de interne retningslinjene. I den grad det ble påpekt svakheter ved gjennomføringen av retningslinjene, gjaldt dette presiseringer av at beregningen av belåningsgrad skal inkludere alle lån med pant i boligen, inklusive startlån med prioritet etter banken. Det ble også pekt på mangelfull etterlevelse av de styrefastsatte forsvarlighetskriteriene ved behandling av avvikkssaker.

Analyse av næringsporteføljen i de mindre bankene

I 2013 gjennomførte Finanstilsynet en analyse av næringsporteføljen i mindre banker ved bruk av SEBRA-modellen (System for EDB-basert regnskapsanalyse). Totalt sendte 97 banker inn data for sine opptil 40 største utlansengasjementer over én million kroner. Det ble analysert til sammen 2075 lånekunder (aksjeselskaper), med til sammen 36,1 milliarder kroner i utlån og garantier.

Det ble beregnet en gjennomsnittlig misligholds sannsynlighet (PD) i SEBRA for de analyserte bankene på 1,7 prosent. Dette ligger godt over gjennomsnittet for tilsvarende analyse av de 18 største bankene som blir underlagt særskilt risikovurdering (1,22 prosent) og gjennomsnittlig PD for alle norske aksjeselskaper («Norgesporteføljen») (1,2 prosent). Tilsvarende ble det beregnet en gjennomsnittlig høyrisikoandel (PD over 3 prosent) for de analyserte bankene på 13,7 prosent. Dette er også godt over tilsvarende gjennomsnitt for de 18 største bankene (9 prosent) og Norgesporteføljen (7 prosent).

De analyserte bankene hadde i gjennomsnitt en andel lånekunder (gjeldsvekt) med negativ egenkapital (2011-regnskapet) på 19 prosent. Tilsvarende gjennomsnitt (gjeldsvekt) for alle aksjeselskaper i Norge var 1,7 prosent, mens tilsvarende andel for selskaper med samlede eiendeler under 50 millioner kroner var på 20 prosent.

Analysen indikerer at om lag 60 av bankene i analysen har høyere risiko i næringsporteføljen enn de store bankene.

Oppfølging av handel med aksjer i mindre sparebanker

Høsten 2013 ble 95 mindre bankers handel med aksjer gjennomgått. En undersøkelse i 2012 viste at om lag 20 mindre banker hadde en betydelig handel i aksjer. Denne virksomheten var betydelig redusert i 2013, og kun tre av disse bankene hadde også ved siste gjennomgang en hyppig handel med aksjer. Disse tre bankene hadde også en betydelig handel i 2012. Finanstilsynet sendte brev på nytt og ba om at bankenes styrer ble gjort oppmerksomme på denne virksomheten. De tre bankene svarte at handelen ville bli redusert eller avsluttet.

BANKUNION

EU er i ferd med å opprette en såkalt bankunion for euroområdet og andre EU-land som ønsker å delta i unionen. I tillegg til et felles regelverk skal bankunionen bestå av felles tilsyn, felles krisehåndteringsmekanisme og, på sikt, kanskje en felles innskuddsgarantiordning. Høsten 2013 vedtok EU-rådet og EU-parlamentet en forordning for det felles banktilsynet, den såkalte «Single Supervisory Mechanism» (SSM). Den europeiske sentralbanken (ESB) skal føre direkte tilsyn med

kredittinstitusjoner av «særskilt betydning» og, i samarbeid med nasjonale tilsynsmyndigheter, tilsyn med øvrige kredittinstitusjoner. Etter planen skal SSM tre i kraft høsten 2014.

Sommeren 2013 fremmet EU-kommisjonen forslag til felles krisehåndteringsmekanisme, såkalt «Single Resolution Mechanism» (SRM). Forslaget innebærer et felles bankkrisefond som skal bygges opp over tid, og som skal finansieres

av næringen selv. Videre innebærer forslaget en felles krisehåndteringsmyndighet med myndighet til å fatte beslutning om å avvikle banker basert på de materielle reglene i det kommende krisehåndteringsdirektivet, som er omtalt på side 38. ECON-komiteen i EU-parlamentet avgav sin rapport 17. desember 2013, og medlemslandene oppnådde politisk enighet 18. desember. EU-kommisjonens mål er å oppnå enighet gjennom trilogforhandlinger i løpet av våren 2014.

Regnskapsmøter

Finanstilsynet har regelmessige kvartalsvise eller halvårslige møter med ledelsen for de største bankkonsernene der bankene presenterer resultatutviklingen og utviklingen i sentrale risikoforhold. Det blir også orientert om sentrale utviklingstrekk i markedene, om organisasjonsmessige forhold og om strategiske diskusjoner.

Møter med filialer av utenlandske kredittinstitusjoner

Finanstilsynet har tilsynsansvaret for deler av den virksomheten som filialer av utenlandske kredittinstitusjoner driver i Norge. Dette gjelder den delen som i EU-sammenheng blir omtalt som allmenne hensyn og som hovedsakelig gjelder regelverket for forholdet mellom institusjon og kunde. Filialene holder Finanstilsynet orientert om virksomheten i Norge, kvartalsregnskap og eventuelle endringer i konsernstrukturer. I 2013 hadde Finanstilsynet møter med Handelsbanken, Skandiabanken og Danske Bank.

Tilsynssamarbeid

Tilsynet med store enkeltbanker som opererer i flere land, koordineres gjennom tilsynskollegier hvor de ulike landenes tilsynsmyndigheter er representert. Finanstilsynet er koordinerende myndighet for tilsynskollegiet

for DNB-konsernet og hadde i 2013 møter med representanter for tilsynsmyndighetene i de andre landene der DNB er representert. Utarbeidelse av felles risiko- og kapitalvurdering av konsernet var et sentralt tema.

Finanstilsynet deltar også i ni tilsynskollegier for utenlandske banker med virksomhet i Norge.

Forbrukerbeskyttelse/-informasjon

EBA publiserte i 2013 to uttalelser om hva som bør anses som god bankskikk når det gjelder utlånsvirksomhet til boligformål og for situasjoner der boliglåntakeren har fått betalingsproblemer. Begge uttalelsene retter seg mot tilsynsmyndighetene i EU/EØS-landene og har som formål å etablere en felles tilnærming til hvordan man bør håndtere disse spørsmålene i medlemslandene. Uttalelsen om ansvarlig utlånsvirksomhet til boligformål baserer seg på Financial Stability Boards (FSB) prinsipper for ansvarlig utlånsvirksomhet til boligformål. I FSB deltar alle G20-landene og EU-kommisjonen. EBAs overordnede formål med uttalelsene er å oppnå et bedre forbrukervern og et velfungerende finansielt system.

Finanstilsynet vil legge vekt på anbefalingenes innhold i sin praktisering og håndheving av norske regler på området.

SYSTEMVIKTIGE INSTITUSJONER

En institusjon er systemviktig hvis problemer i institusjonen kan påføre det finansielle systemet og realøkonomien betydelige negative konsekvenser. Reguleringen av systemviktige institusjoner skal redusere risikoen for problemer i disse institusjonene, og redusere ringvirkninger ved problemer.

Baselkomiteen har utarbeidet et rammeverk for identifisering av globalt systemviktige banker. Disse skal pålegges en buffer utover de ordinære kapitaldekningskravene. Bufferen skal være på mellom 1 og 3,5 prosent, og bestå av ren kjernekapital. Bufferkravet skal innføres parallelt med de andre bufferkravene, fra 1. januar 2016 med full virkning fra 1. januar 2019. Det er 28 banker som i dag er definert som globalt systemviktige. Listen inneholder ingen norske banker, men Nordea Bank-konsernet er inkludert. Baselkomiteen har også utarbeidet et utfyllende rammeverk for nasjonalt systemviktige banker som skal bidra til å redusere sannsynligheten og konsekvensene av problemer eller avvikling av banker på nasjonalt

nivå. Reguleringen av systemviktige banker i EU bygger i stor grad på Baselkomiteens anbefalinger. CRD IV inneholder krav om at systemviktige institusjoner skal identifiseres på bakgrunn av minst ett av følgende kriterier: Størrelse, økonomisk betydning for EU eller medlemslandet, betydning for grensekryssende aktiviteter og/eller sammenveving med andre finansinstitusjoner.

Bufferkravet for systemviktige institusjoner skal i følge lovkravene utgjøre 1 prosent fra 1. juli 2015, og økes til 2 prosent fra 1. juli 2016. Finanstilsynet har vurdert kriterier for å identifisere systemviktige finansinstitusjoner og verdipapirforetak, samt særlige krav til soliditet og virksomhetsregler for slike institusjoner og foretak. Høringsnotat og forskriftsforslag ble oversendt Finansdepartementet i november, og er på høring til 10. februar 2014. Det er foreslått å innføre ulike kvantitative kriterier for å identifisere systemviktige institusjoner, der institusjoner som oppfyller ett eller flere av kriteriene i utgangspunktet defineres som systemviktige.

Svakheter ved kvantitative kriterier gir behov for skjønnsmessige vurderinger ut over det som følger av de foreslåtte kriteriene. Finanstilsynet foreslår derfor at institusjoner, basert på kvalitative vurderinger, kan tas inn eller ut av utvalget. Ved bruk av den foreslåtte identifiseringsmetoden har Finanstilsynet identifisert sju banker som systemviktige institusjoner basert på tall per 31. desember 2012.

I tillegg til krav om ekstra kapitalbuffer, foreslår Finanstilsynet at systemviktige institusjoner skal utarbeide gjenopprettingsplaner i løpet av 2014. Videre foreslås det å stille krav til systemviktige institusjoner om 100 prosent oppfyllelse av det kvantitative likviditetskravet LCR fra 1. juli 2015, med forbehold om den endelige utformingen av kravet i EU. Inntil videre foreslår Finanstilsynet at det også pålegges krav om et minimumsnivå på likviditetsindikator 1 på 110. Finanstilsynet foreslår i tillegg at det etableres en mer formalisert årlig egevaluering for å sikre kompetansen i disse styrene. Det vil vurderes ytterligere tiltak for systemviktige institusjoner på bakgrunn av internasjonal praksis, og etter at CRD IV og krisehåndteringsdirektivet er gjennomført.

FORVALTNING

Konsesjonssaker

Banker

- Finanstilsynet tilrådte at Finansdepartementet ga Komplett Bank ASA tillatelse til å drive virksomhet som forretningsbank. Finansdepartementet ga videre Komplett AS tillatelse til å eie inntil 20 prosent av aksjene i banken. Tillatelsene ble gitt på nærmere vilkår.
- Finanstilsynet tilrådte at Finansdepartementet ga tillatelse til sammenslåing av Sparebanken Pluss og Sparebanken Sør, med Sparebanken Pluss som overtakende bank. Fusjonen ble virksam fra 2. januar 2014.
- Finanstilsynet tilrådte at Finansdepartementet ga tillatelse til sammenslåing av Nes Prestegjelds Sparebank og Hol Sparebank med førstnevnte som overtakende bank. Fusjonen ble godkjent av Finansdepartementet i juni 2013.
- Finanstilsynet tilrådte at Finansdepartementet ga Safe Deposit Bank of Norway AS konsesjon som forretningsbank og Safe Deposit Holding ASA konsesjon som morselskap i finanskonsern. Bankens forretningsmodell er å ta i mot innskudd og plassere midlene i Norges Bank.
- Finanstilsynet tilrådte at Finansdepartementet ga OBOS-banken AS tillatelse til å drive forretningsbankvirksomhet. Tidligere konsesjon som finansieringsforetak opprettholdes i inntil ett år etter at samtlige konsesjonsvilkår er oppfylt. All spare- og utlånsvirksomhet er overført til OBOS-banken AS. Samtlige konsesjonsvilkår ble oppfylt, og tillatelsen tatt i bruk.

Finansieringsforetak

- Finanstilsynet ga tillatelse til opprettelse av finansieringsforetaket Vestbo Finans AS. Selskapet tilbyr forskuttering av fakturerte felleskostnader og sikring mot tap. Vestbo Finans AS er heleid av Vestlandske Boligbyggelag.
- Finanstilsynet ga Hypo Næringskreditt AS tillatelse til å drive virksomhet som kredittforetak med tilhørende vilkår som må være oppfylt før tillatelsen kan tas i bruk. Per 31. desember 2013 var ikke vilkårene oppfylt.
- Finanstilsynet ga Tavex konsesjon som finansieringsforetak. Konsesjonen er begrenset til valutavirksomhet.
- Finanstilsynet ga Ria Financial Services Norway AS konsesjon som finansieringsforetak. Konsesjonen er begrenset til valutavirksomhet.
- SpareBank 1 Kredittkort AS fikk tillatelse til å drive virksomhet som finansieringsforetak.

E-pengeforetak og betalingsforetak

I 2013 mottok Finanstilsynet 18 søknader om konsesjon til å drive som betalingsforetak. Av disse var 16 søknader om begrenset konsesjon til å drive betalingstjenesten pengeoverføringer. To foretak fikk begrenset tillatelse til å drive pengeoverføringer. Elleve av søknadene ble avslått, to ble trukket, mens tre er under behandling. Finanstilsynet mottok ti søknader om fornyelse av begrenset konsesjon til å drive pengeoverføring fra foretak som fikk en tidsbegrenset konsesjon i 2011. Av disse søknadene ble tre innvilget, og sju er under behandling. I 2013 ble én tillatelse for betalingsforetak tilbakekalt som følge av manglende etterlevelse av rapporteringsplikter og plikten til å ha revisor.

Tillatelse til å bruke interne modeller for å beregne kapitalkrav

Finansinstitusjoner kan benytte interne modeller til å beregne minstekrav til kapital for ulike risikokategorier (IRB). Krav til bruk av slike modeller framgår av kapitalkravforskriften, og krever tillatelse fra Finanstilsynet. Finanstilsynet behandlet i 2013 søknader om modellendringer eller utvidet bruk av IRB fra DNB, Nordea Bank Norge, Sparebanken Vest, SpareBank 1 SR-Bank, SpareBank 1 SMN, SpareBank 1 Nord-Norge, Bank 1 Oslo Akershus og Sparebanken Hedmark og nye søknader fra BN Bank, Sparebanken Møre, Storebrand Bank og SG Finans.

REGELVERKSUTVIKLING

Nye krav til soliditet og likviditet – CRD IV

EU-kommisjonen la i juli 2011 fram forslag om nytt regelverk for kredittinstitusjoner og verdipapirforetak, CRD IV. Regelverket bygger på Baselkomiteens anbefalinger om nye kapital- og likviditetsstandarder vedtatt i desember 2010, Basel III. CRD IV er lagt opp som et fullharmonisert regelverk, men det gis nasjonalt handlingsrom på enkeltområder for å sikre forsvarlig regulering på makronivå.

Norske lovbestemmelser om kapital- og bufferkravene i CRD IV ble vedtatt av Stortinget 10. juni 2013 som første ledd i tilpasningen til CRD IV, og gjort gjeldende fra 1. juli 2013. Loven fastsetter krav om minst 4,5 prosent ren kjernekapitaldekning, 6 prosent kjernekapitaldekning og 8 prosent kapitaldekning. I tillegg til minstekravene må institusjonene ha kapitalbuffer bestående av ren kjernekapital.

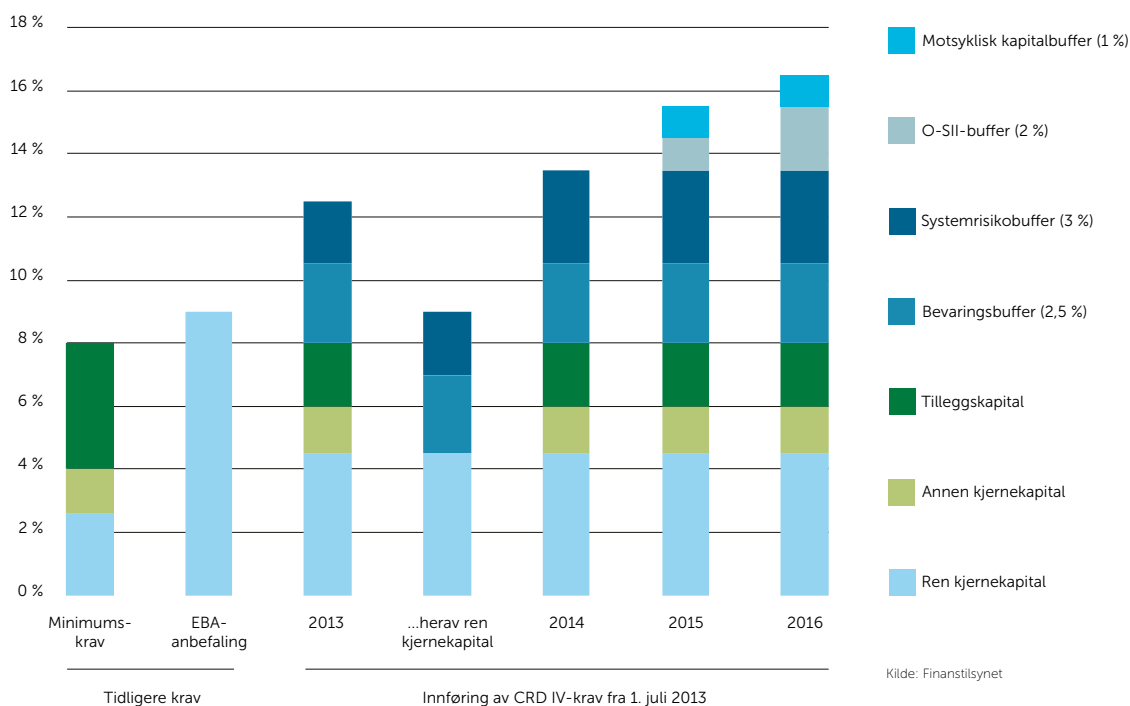
Fra 1. juli 2013 kreves en bevaringsbuffer på 2,5 prosent. Det legges opp til en gradvis innføring av systemrisikobufferen med krav om 2 prosent systemrisikobuffer fra 1. juli 2013, som økes til 3 prosent fra 1. juli 2014. Loven inneholder en hjemmel til å sette et høyere eller lavere nivå på

bufferen. Buffer for systemviktige banker skal være 1 prosent fra 1. juli 2015 og 2 prosent fra 1. juli 2016. Finansdepartementet har fastsatt at motsyklisk kapitalbuffer skal være 1 prosent fra 30. juni 2015. Overgangsordningen innebærer at kravet om 9 prosent ren kjernekapitaldekning videreføres fram til 30. juni 2014. Etter dette tidspunktet øker kravet til 10 prosent, og ytterligere til 11 prosent fra 1. juli 2015 (summen av minstekrav på 4,5 prosent + 2,5 prosent bevaringsbuffer + 3 prosent systemrisikobuffer + 1 prosent motsyklisk kapitalbuffer fra 1. juli 2015). I tillegg kommer et eventuelt krav til buffer for nasjonalt systemkritiske banker. I forarbeidene

til endringer i finansieringsvirksomhetsloven og verdipapirhandelloven (Prop. 96L (2012-2013)) legger Finansdepartementet opp til inntil videre å unnta alle verdipapirforetak fra krav om bevaringsbuffer, motsyklisk buffer og systemrisikobuffer.

CRD IV er foreløpig ikke tatt inn i EØS-avtalen. Finanstilsynet har på oppdrag fra Finansdepartementet utarbeidet norske regler som, så langt det passer, svarer til CRD IV-regelverket. Finanstilsynets høringsnotat er oversendt Finansdepartementet.

FIGUR 4: OVERGANG TIL NYE KAPITALKRAV

FOREIGN ACCOUNT TAX COMPLIANCE ACT (FATCA)

Den amerikanske kongressen vedtok i mars 2010 lovgivningen «Foreign Account Tax Compliance Act» (FATCA) som pålegger utenlandske institusjoner rapporteringsplikt til amerikanske skattemyndigheter om amerikanske skattepliktige med kundeforhold til norske finansinstitusjoner. Norge har inngått en avtale med USA for å lette rapporteringsplikten for norske institusjoner.

Avtalen fører blant annet til at institusjoner som er opplysningspliktige, som banker, mellommenn, forvaltere, fond, livsforsikringsselskaper mv. kan rapportere opplysninger til amerikanske skattemyndigheter via norske skattemyndigheter og etter norsk regelverk. Institusjonene slipper dermed å forholde seg direkte til amerikansk regelverk og amerikanske skattemyndigheter. Norske skattemyndigheter er forpliktet til å utveksle opplysningene automatisk med USA. Til gjengjeld

forplikter avtalen amerikanske skattemyndigheter til å utveksle kontoinformasjon om personer bosatt i Norge til norske skattemyndigheter.

Finansdepartementet sendte forslag til lovendringer i ligningsloven for gjennomføring av FATCA på høring i april 2013. Skattedirektoratet er i ferd med å utarbeide et høringsnotat om forskrifter. Finanstilsynet har bidratt i arbeidet.

BANK OG FINANS

EU-kommisjonens forslag til krisehåndteringsdirektiv

EU-kommisjonen la 6. juni 2012 fram et direktivforslag om krisehåndtering i banker og finansinstitusjoner. EUs finansministre ble sommeren 2013 enige om et forslag til «tapshierarki» som innebærer at aksjonærer, obligasjonseiere og innskytere vil måtte ta tap («bail-in») før offentlige myndigheter eventuelt skyter inn midler ved en såkalt «bail-out». Direktivforslaget ble behandlet i EU-rådet 4. juni 2013 og i EU-parlamentet 27. juni 2013. Trilogforhandlinger ble gjennomført i desember 2013, og direktivet forventes å tre i kraft 1. januar 2015.

Skjerpede risikovekter boliglån

Gjennomsnittlige risikovekter for boliglån i de norske bankene som benytter interne risikomodeller, lå ved utgangen av 2013 på 7–13 prosent. Fordi Basel I-gulvet er effektivt for nesten alle IRB-bankene, vil selv en betydelig høyere risikovekt ha begrenset betydning for kapitalkravet. Basel I-gulvet innebærer at kapitalbindingen for nye boliglån er like stor som den ville vært med 40 prosent risikovekt, det vil si 80 prosent av Basel I-vekten på 50 prosent. Gulvtillegget gjelder hele beregningsgrunnlaget og kan ikke presist tilordnes de ulike engasjementstypene og omregnes til en «effektiv risikovekt» for

boliglån. Dersom boliglånsvektene øker, vil gulvtillegget reduseres, og ved et visst nivå forsvinne. Dette nivået avhenger blant annet av foretaksvektene og andel boliglån i porteføljen. Ved 20–25 prosent risikovekt for boliglån vil gulvet ikke lenger ha noen effekt for de fleste IRB-bankene, men for enkelte banker med lave foretaksvekter eller høyt innslag av boliglån vil gulvet fortsatt være effektivt ved 35 prosent risikovekt.

Kapitalkravforskriften ble endret med virkning fra 1. januar 2014 slik at nedre grense for parameteren «tap gitt mislighold» (LGD) er økt fra 10 prosent til 20 prosent. Kravet gjelder for alle lån med pant i bolig i Norge. Den økte grensen vil medføre en dobling av risikovektene for bankene som lå nært den tidligere grensen og en litt mindre økning for øvrige.

Skjerpede risikovekter for boliglån innebærer at norske myndigheter utnytter det nasjonale handlingsrommet i CRD IV for spesifikke tiltak til å dempe risikoen i boligmarkedet spesielt og system- og makrorisiko mer generelt. I tillegg har tilsynsmyndighetene ansvar for å vurdere om sikkerhetsmarginene er tilstrekkelige for å dekke usikkerhet knyttet til det historiske datagrunnlaget og modellene. Dersom tilsynsmyndighetene finner

MOTSYKLISK KAPITALBUFFER

Forskrift om motsyklisk kapitalbuffer ble fastsatt 4. oktober 2013. Etter forskriften skal Norges Bank hvert kvartal utarbeide et grunnlag for beslutningen om nivået på den motsykliske kapitalbufferen. I dette arbeidet skal Norges Bank og Finanstilsynet utveksle relevant informasjon og vurderinger. Norges Bank skal fire ganger i året, senest ved utgangen av hvert kvartal, gi Finansdepartementet råd om nivået på bufferen. Fjerde kvartal 2013 var første gang Norges Bank ga et slikt råd til Finansdepartementet. Finanstilsynet ga samtidig sin vurdering av bufferen i brev til Finansdepartementet.

Finansdepartementet skal fastsette nivået på bufferen, som skal bestå av ren kjernekapital. Bufferen skal som hovedregel være mellom 0 og 2,5 prosent. 12. desember 2013 fastsatte departementet bufferen til 1 prosent med ikrafttredelse 30. juni 2015. Beslutningen om nivå fattes hvert kvartal, og nivået skal endres i trinn på en eller flere ganger 0,25 prosentpoeng. Bankene skal normalt tilpasse

virksomheten til et nytt bufferkrav innen tolv måneder etter at beslutning er fattet. Beslutning om å redusere nivået kan tre i kraft umiddelbart. Norges Banks råd er unntatt offentlighet fram til Finansdepartementets beslutning kunngjøres.

Formålet med den motsykliske kapitalbufferen er å gjøre institusjonene mer solide og robuste overfor utlånstap i en framtidig lavkonjunktur og dempe faren for at bankene skal bidra til å forsterke en eventuell nedgangskonjunktur ved å redusere sin kredittgivning. Den motsykliske bufferen er en del av det samlede soliditetsvernet, og fastsettelsen av denne må ses i sammenheng med andre kapital- og bufferkrav. En viktig indikator for vurderingen av om bufferen skal slås på (eller økes), som også er framhevet i det internasjonale regelverket, er utviklingen i forholdet mellom kreditt og BNP relativt til den underliggende trenden i dette forholdstallet. Et høyt kredittvolum relativt til samlet verdiskaping kan være et signal om at det bygges opp ubalanser i økonomien.

Styrking av soliditeten i bankene ved innføring eller økning av den motsykliske bufferen i en slik fase, vil gjøre bankene mer robuste dersom det inntreffer et økonomisk omslag. Vurderinger av den motsykliske bufferen bør baseres på en helhetlig vurdering av risikoen i det finansielle systemet og bankenes stilling. Etter tilsynets mening bør ikke bufferen automatisk settes ned ved reduserte ubalanser målt ved indikatorer eller ved en svakere konjunktur. Tilsvarende bør bufferen kunne økes basert på en samlet risikovurdering, uten at det betinges av utviklingen i indikatorer.

Finanstilsynet legger til grunn at bankene under normale forhold må operere med en kapitaldekning som ligger over de regulatoriske kravene inkludert bufferkrav. Videre kan tilsynets vurderinger av det samlede kapitalbehovet i hver enkelt bank under pilar 2 innebære at enkelte banker, eller grupper av banker, må ha mer kapital enn det som er kapital- og bufferkravene under pilar 1.

vesentlige mangler ved modellene eller bruk av modellene, skal de kreve at svakhetene rettes opp eller iverksette tiltak for å begrense konsekvensene av svakhetene. Det siste kan oppnås blant annet ved å stille strengere krav til kapitaldekning.

Innskuddsgarantiordningen

EU-kommisjonen la 12. juli 2010 fram forslag til innskuddsgarantidirektiv. EU-rådet la fram et revidert forslag 10. februar 2012, mens EU-parlamentet la fram sitt forslag 29. februar 2012. Trilogforhandlinger ble gjennomført i slutten av 2013, og direktivet, med et harmonisert garantibeløp på 100 000 euro, forventes å tre i kraft i 2014. I Norge er flere av elementene i direktivforslaget allerede tatt inn i regelverket, blant annet ble banksikringsloven endret

med virkning fra 1. januar 2013 slik at utbetalingsfristen er redusert fra tre måneder til fem virkedager. En overgangsordning på fem år for det norske garantibeløpet på to millioner kroner ligger inne i forslaget.

Forslag til nytt betalingstjenestedirektiv

EU-kommisjonen har utarbeidet forslag til nytt betalingstjenestedirektiv som er til behandling i EU-rådet og EU-parlamentet. Formålet med direktivet er å fremme sikrere betalingsløsninger. Videre er målet å øke forbrukernes valgfrihet og beskyttelse, og å redusere kostnadene ved bruk av betalingstjenester. På ett område foreslås brukernes ansvar skjerpet. Ved tap som skyldes grov uaktsomhet i forbindelse med bruk av elektronisk betalingsinstrument, er kundens ansvar i dag begrenset til 12 000 kroner. Denne grensen foreslås fjernet i utkastet til nytt direktiv.

BRUK AV MODELLER I FINANSTILSYNET

Makroøkonomisk modell (Makromodellen)

Finanstilsynet startet i 2013 å utvikle en ny makroøkonomisk modell som blant annet skal brukes i arbeidet med stresstester av bankene. Den skal knyttes sammen med SEBRA-modellen og Bankmodellen (se omtale til høyre). Modellen bygger på makromodellen NAM (Norwegian Aggregate Model), som er utviklet av Ragnar Nymo, Universitetet i Oslo og Gunnar Bårdsen, Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet (NTNU). NAM er en liten likevektskorrigeringsmodell for norsk økonomi som er estimert på kvartalsvise data. Den nye modellen vil bli utvidet med en finansdel for analyser av finansiell stabilitet.

Modell for analyse av kredittrisiko i ikke-finansielle foretak (SEBRA-modellen)

Finanstilsynet har i mange år brukt SEBRA-modellen (System for EDB-basert regnskapsanalyse) som et verktøy for å analysere kredittrisikoen i ikke-finansielle foretak. SEBRA-modellen forutsier sannsynligheten for konkurs i norske ikke-finansielle aksjeselskaper. Ved hjelp av en transformeringsprosess omgjøres

konkurssannsynlighetene til sannsynlighet for mislighold ett år fram i tid. Som forklaringsvariabler bruker modellen nøkkeltall beregnet på basis av informasjon fra selskapenes årsregnskaper samt selskapenes bransjetilhørighet og alder. Forklaringsvariablene i modellen er basert på en veletablert bedriftsøkonomisk teori. Selskapenes gjeldsbetjeningsevne og bokførte egenkapitalandel inngår som sentrale forklaringsvariabler. Det benyttes empiriske sammenhenger mellom sentrale nøkkeltall i årsregnskapene og ulike makroøkonomiske størrelser.

SEBRA-modellen brukes som et supplement i Finanstilsynets oppfølging av bankenes kredittrisiko. De største bankene sender hvert år inn detaljer om sine bedriftsporteføljer til Finanstilsynet. Den enkelte lånekunde i bankenes porteføljer blir målt mot anslagene fra SEBRA-modellen. Dette gir Finanstilsynet mulighet til å gjøre analyser av kredittrisikoen knyttet til den enkelte banks utlån til bedriftsmarkedet. SEBRA-modellen brukes også i Finanstilsynets analyser av den samlede kredittrisikoen knyttet til ikke-finansielle foretak, som er viktige for analyser av finansiell stabilitet. SEBRA-modellen er også en viktig del av Bankmodellen.

Modell for framskrivning og stresstesting av bankenes resultater og kapitaldekning (Bankmodellen)

Finanstilsynet utviklet i 2013 en modell for framskrivning og stresstesting av bankenes resultater og kapitaldekning (Bankmodellen). Bankmodellen tar utgangspunkt i samtlige norske bankers og kredittforetaks resultatregnskap, balanse og kapitaldekningstall for siste regnskapsår. De historiske tallene knyttes til utviklingen i en referansebane og ulike stressbaner for de fem neste årene ved hjelp av Makromodellen og SEBRA-modellen. Den enkelte banks samlede årsresultat og kapitaldekning framskrives i en referansebane og ulike stressbaner ved hjelp av informasjonen fra de ulike modellene samt enkelte andre forutsetninger.

Resultatene fra stresstestene av bankene brukes som et av mange informasjonsgrunnlag i Finanstilsynets risikobaserte stedlige tilsyn og i Finanstilsynets makroovervåking og analyser av finansiell stabilitet.

FORSIKRING OG PENSJON

Forsikringselskaper og pensjonskasser er sentrale aktører i finansmarkedene gjennom sine betydelige plasseringer av kapital til forvaltning. Utviklingen i markedene har dermed stor innvirkning på institusjonenes resultater. Regulering og tilsyn av forsikrings- og pensjonssektoren er viktig for å sikre kundenes rettigheter knyttet til kontraktene, og for å skape allmenn tillit til forsikringsmarkedet. Tilsynsvirksomheten skal bidra til at institusjonene er solide og risikobeviste, og at de har god styring og kontroll.

UTVIKLINGSTREKK

Det internasjonale rentenivået har vært svært lavt siden finanskrisen i 2008, og det forventes lave renter lenge. Dette fører også til svært lave norske renter, hvilket er en vesentlig utfordring for forsikringselskapene og pensjonskassene, som følge av at det er knyttet rentegarantier til en rekke forsikringsprodukter. God soliditet er viktig for at spesielt pensjonsinnretningene skal ha tilstrekkelig evne til å investere i verdipapirer som gir tilfredsstillende avkastning over tid, og samtidig tåle den underliggende risikoen i investeringene. Pensjonsinnretningene tilfredsstiller gjeldende solvensregelverk, men har store utfordringer med å tilfredsstille kommende kapitalkrav i det nye Solvens II-regelverket.

Som følge av soliditetsutfordringen under Solvens II-regimet, skjer det nå på pensjonsområdet en økt overgang fra ytelsesbaserte til innskuddsbaserte ordninger. I innskuddsbaserte ordninger bærer forsikringstakeren risikoen knyttet til investeringene. Ordninger med høy aksjeandel kan gi høy langsiktig avkastning, men er også mer risikable. Dette øker behovet for at forsikringstakerne informeres om forventet avkastning, risiko, sammenhengen mellom aksjeandel, risiko og alder, og forvaltningskostnader. Uhildet rådgivning basert på forsikringstakers inntekts- og formuesposisjon generelt og antall år til pensjonsalder, blir viktigere. Dette gjelder også når det åpnes for å omdanne eksisterende fripoliser til nye produkter med investeringsvalg.

En ytterligere utfordring for pensjonsinnretningene er konsekvensene av innføring av nye dødelighetstariiffer tilpasset befolkningens økte levealder. Nye tariiffer gjøres gjeldende fra 2014 og innebærer at pensjonsinnretningene må øke de forsikringstekniske avsetningene.

TILSYN OG OVERVÅKING

Overvåking og analyser

Overvåking og analyser av utviklingen i økonomi og markeder danner bakgrunn for Finanstilsynets vurdering av den generelle tilstanden i finanssektoren og for tilsynet med enkeltinstitusjoner.

Det utarbeides kvartalsvise rapporter som viser lønnsomhet, soliditet og balansesammensetning i livsforsikringselskaper og skadeforsikringselskaper, mens rapporter for pensjonskasser utarbeides halvårlig. Pressemeldinger i februar, mai, august og november oppsummerer disse analysene, som også publiseres i *Rapport for finansinstitusjoner* på Finanstilsynets nettsted. Samlede vurderinger av tilstanden i finanssektoren og ulike risikoeer for norske finansinstitusjoner ble publisert våren 2013 i rapporten *Finansielt utsyn* og høsten 2013 i rapporten *Finansielle utviklingstrekk*.

Rapportering

Institusjonenes innrapportering er et viktig grunnlag for analyser og stedlig tilsyn. En fullstendig oversikt over gjeldende krav til rapportering, samt løpende oppdatering av endringer i innrapporteringen, er tilgjengelig på Finanstilsynets nettsted. Finanstilsynet samarbeider med Statistisk sentralbyrå om Forsikringsselskaperens offentlige regnskaps- og tilsynsrapportering (FORT), som gjennomføres hvert kvartal, og om Pensjonskassenes offentlige regnskaps- og tilsynsrapportering (PORT), som gjennomføres årlig.

Forsikringsselskapene rapporterer kvartalsvise stresstester til Finanstilsynet. Et formål med stresstestene er å analysere virkningen av det kommende solvensregelverket for forsikringsselskaper, Solvens II. Stresstestene er også et sentralt verktøy i det løpende tilsynet med forsikringsselskaperens risiko og soliditet. Stresstestscenarioene dekker alle deler av forsikringsselskaperens virksomhet og omfatter markedsrisiko, forsikringsrisiko, motpartsrisiko og operasjonell risiko.

Siden utgangen av 2012 har alle pensjonskassene rapportert stresstester halvårlig, på lik linje med forsikringsselskapene.

Det pågår også arbeid med forberedelse av rapportering i Solvens II. Dette inkluderer arbeid med å forberede førtidig rapportering i 2015.

FAKTA

Ved utgangen av 2013 hadde 12 livsforsikringsselskaper, 59 skadeforsikringsselskaper (inkludert 15 brannkasser) og 11 sjøtrygdslag konsesjon til å drive virksomhet i Norge. I tillegg var det 15 filialer av norske forsikringsselskaper i utlandet og 34 filialer av utenlandske forsikringsselskaper i Norge. Videre hadde 97 forsikringsformidlingsforetak, 51 private pensjonskasser og 33 kommunale pensjonskasser konsesjon ved utgangen av året.

Soliditet og lønnsomhet i norske forsikringsselskaper og pensjonskasser

En stor andel av forvaltningskapitalen til livsforsikringsselskaper og pensjonskasser er plassert i verdipapirmarkedene, og utviklingen i disse markedene har stor betydning for deres resultater og soliditet. Livsforsikringsselskapene og pensjonskassene er avhengige av tilstrekkelig avkastning på kundemidlene for å sikre den årlige rentegarantien knyttet til store deler av forsikringsforpliktelsene. Aksjemarkedet internasjonalt økte kraftig i 2013, og det var også en betydelig oppgang på Oslo Børs. De lange statsrentene økte både i USA, Tyskland og Norge.

Oppgangen i aksjemarkedet bidro til styrket bufferkapital i livsforsikringsselskapene i 2013. Stresstester som måler risikoen i livsforsikringsselskapene etter Solvens II, viser imidlertid at flere livsforsikringsselskaper må redusere risikoen og/eller få tilført kapital for å møte kapitalkravene i det nye regelverket. I tillegg møter livsforsikringsselskapene utfordringer knyttet til økt levealder i befolkningen. Det forventes at livsforsikringsselskapene vil benytte store deler av kundeoverskuddene i 2013 til avsetning for økende levealder. Pensjonskassene har høyere aksjeandel enn livsforsikringsselskapene. Over tid har dette resultert i større svingninger i avkastningen. Som følge av oppgangen i aksjemarkedene i 2012 og 2013, fikk pensjonskassene en høyere avkastning enn i 2011, da markedsutviklingen var negativ og pensjonskassenes avkastning lav. Oppgangen i aksjemarkedene bidro til økte kursreserver og styrket bufferkapital i 2013. Det forventes at også pensjonskassene vil benytte store deler av et eventuelt avkastningsoverskudd i 2013 til avsetning for økende levealder.

Skadeforsikringsselskapene hadde svakere resultat i 2013 enn i 2012 som følge av nedgang i finansinntektene. Resultatet fra forsikringsdriften (teknisk resultat) viste noe bedring. Høyere vekst i premieinntekter enn i erstatningskostnader bidro til bedret skadeprosent. Dette bidro også til en bedring i combined ratio sammenlignet med samme periode i 2012. Bufferkapitalen økte noe i 2013. Skadeforsikringsselskapene har generelt god soliditet, og ser i hovedsak ut til å være godt rustet til å tåle kapitalkravene i Solvens II.

Stedlig tilsyn

Livsforsikringsselskaper

Det ble gjennomført kun ett stedlig tilsyn i livsforsikringsselskaper i 2013. Dette må ses i lys av at det ble gjennomført fem tilsyn i 2012 og at annen tilsynsmessig oppfølging ble prioritert. Gjennom året var enkelte livsforsikringsselskaper under tett oppfølging.

Pensjonsforetak

I 2013 ble det gjennomført stedlig tilsyn i fem pensjonskasser. I rapportene har Finanstilsynet særlig framhevet betydningen av å sikre tilfredsstillende samlet kompetanse i pensjonskassens styre, jf. kravene til rutiner for egnethetsvurderinger og kravet til at styret årlig skal evaluere sitt arbeid og sin kompetanse.

Skadeforsikringsselskaper

I 2013 ble det gjennomført stedlig tilsyn i fem skadeforsikringsselskaper og én brannkasse. Ett av selskapene, som var relativt nyetablert, var i sterk vekst og fikk pålegg om å øke egenkapitalen.

De øvrige tilsynene var rettet mot styring og kontroll, og omfattet forberedelse til nytt kapitaldekningsregelverk, Solvens II.

Forsikringsformidlingsforetak

Det ble gjennomført stedlig tilsyn i fem forsikringsformidlingsforetak i 2013. Risikostyring og internkontroll var også i 2013 et sentralt tema. Erfaringer med foretakenes etterlevelse av risikostyringsforskriften ble oppsummert i likelydende brev i juni 2013.

Forbrukerbeskyttelse og -informasjon

Dokumentasjons- og lydopptaksplicht

For å styrke forbrukervernet har Finanstilsynet foreslått at det stilles de samme kravene til verdipapirforetak, banker og forsikringsselskaper om å dokumentere rådgivning og salg av alternative spareprodukter som ved rådgivning og salg av finansielle instrumenter. Alternative spareprodukter omfatter først og fremst innskuddsbaserte produkter og livsforsikring med investeringsvalg. På forsikringsområdet foreslås det dokumentasjonsplikt for forsikringsselskaper, forsikringsmeglere og agenter for tegning av og rådgivning knyttet til alternative spareprodukter. Det foreslås dessuten plikt til lydopptak av telefonsamtaler i tilknytning til rådgivning og salg av slike produkter for forsikringsselskaper og forsikringsformidlere.

Finansportalen

Finanstilsynet har tilskrevet 26 forsikringsselskaper om manglende etterlevelse av opplysningsplikten til Finansportalen når det gjelder skadeforsikringer som dekker ulykke og sykdom. I følge forskrift om opplysningsplikt for finansielle tjenester skal forsikringsselskaper som tilbyr standardiserte produkter eller produktkombinasjoner som nevnt i forskriften, holde produktinformasjon tilgjengelig for Finansportalen. Opplysninger til Finansportalen om samleforsikringer og skadeforsikringer til medlemmer av ulike organisasjoner er også tatt opp med enkelte av selskapene.

Retningslinjer for forsikringsselskaperes klagebehandling

Finanstilsynet la i rundskriv 4/2013 til grunn at EIOPAs retningslinjer for forsikringsselskaperes interne klagebehandling også legges til grunn i norske selskaper. Forsikringsselskapene skal ha rutiner for klagebehandling. Forsikringskunden skal gis klar og oppdatert informasjon om klagebehandlingsprosedyren. Dette omfatter hvordan klagen skal leveres, hvilke opplysninger klager må gi og kontaktinformasjon til person eller avdeling i forsikringsselskapet som klagen skal sendes til. Klager skal også få informasjon om forventet behandlingstid, informasjon om Finansklagenemnda og eventuelle andre muligheter for å få prøvd saken utenfor domstolene. Klager skal holdes informert om den videre behandlingen av klagen. Forsikringsselskapet må svare klager uten unødig opphold og redegjøre for selskapets avgjørelse. Avgjørelsen må være skriftlig. Retningslinjene vil styrke forbrukervernet, og de vil gi kundene i forsikringsselskapene bedre informasjon og forutsigbarhet i en klageprosess.

Regnskapsmøter

Finanstilsynet har halvårlige møter med ledelsen for de største forsikringsselskapene. Formålet med møtene er selskapenes presentasjon av resultatutviklingen og utviklingen i sentrale risikoforhold. Dessuten orienteres det om sentrale utviklingstrekk i markedene og om organisasjonsmessige og strategiske forhold.

Tilsynssamarbeid

Tilsyn med forsikringsselskaper som opererer i flere land gjennom datterselskaper eller store filialer, koordineres gjennom tilsynskollegier hvor de berørte landenes tilsynsmyndigheter er representert. Finanstilsynet leder tilsynskollegiet for Gjensidige Forsikring ASA, Storebrand ASA og Assuransforeningen Gard. Det var ingen møter i disse kollegiene i 2013, men det var løpende kontakt mellom tilsynsmyndighetene om aktuelle saker, blant annet om prosessen for å godkjenne internmodeller for beregning av kapitalkrav under Solvens II.

Finanstilsynet deltar i tilsynskollegier for følgende skadeforsikringsselskaper med virksomhet i Norge: Tryg A/S og Alpha Forsikring A/S, Danmark og If, Sverige.

Gjennomføring av anbefalinger fra EIOPA

Den europeiske tilsynsmyndigheten for forsikring og tjenstepensjon (EIOPA) har offentliggjort anbefalinger om forberedelser til Solvens II som legger til rette for at deler av regelverket kan anvendes fra 2014. Dette omfatter krav til selskapenes risikostyring og internkontroll, som egenvurdering av risiko og solvens (ORSA), krav til forhåndsdialogen for interne modeller samt krav til innrapportering. Finanstilsynet vil følge EIOPAs anbefalinger om forberedelser til Solvens II.

FORVALTNING

Konsesjonssaker

Borettslagenes Sikringsordning AS fikk i 2011 tillatelse til å etablere skadeforsikringselskap som skal tilby sikring mot tap av felleskostnader i borettslag. I januar 2013 var alle vilkår oppfylt, og selskapet tok i bruk tillatelsen.

Ly Forsikring AS fikk i 2012 tillatelse til å etablere skadeforsikringselskap. I august 2013 oppfylte Ly Forsikring alle vilkår som var satt, og de kunne ta i bruk tillatelsen.

Finanstilsynet ga i november 2013 Pensjonskassen for helseforetakene i hovedstadsområdet tillatelse til å drive virksomhet som pensjonskasse.

Finanstilsynet ga i september 2013 SAGA Skadeforsikring AS tillatelse til å drive skadeforsikringsvirksomhet.

Finanstilsynet ga i 2013 forsikringselskapene Frende Skadeforsikring AS og Knif Trygghet Forsikring AS tillatelse til å overta livsforsikringer i form av rene risikoforsikringer av høyst ett års varighet og gjenforsikringer innen livsforsikring.

Finanstilsynet ga i 2013 elleve pensjonskasser tillatelse til å utvide sin virksomhet til å omfatte fortsettelsesforsikring og fripoliser.

I 2013 fikk ni forsikringsformidlingsforetak konsesjon. Av disse var det tre forsikringsmeglings- og gjenforsikringsmeglingsforetak og seks forsikringsagentforetak. Flere norske forsikringsformidlingsforetak søkte i 2013 om grensekryssende virksomhet til utlandet. Det ble også behandlet meldinger om grensekryssende virksomhet inn i Norge fra andre EØS-stater.

Beregningsrente i livsforsikring

Finanstilsynet skal fastsette den høyeste rentesatsen som livsforsikringselskaper og pensjonskasser kan benytte ved beregning av premier og tilhørende forsikringsmessige avsetninger. For å styrke soliditeten i livsforsikring, ble den maksimale beregningsrenten i premien fra og med 1. januar 2011 senket fra 3,0 prosent til 2,5 prosent for nye livsforsikringskontrakter. For kollektive rente- og pensjonsforsikringer skulle høyeste tillatte beregningsrente være 2,5 prosent for ny pensjonsopptjening etter 1. januar 2012.

Finanstilsynet sendte 26. april 2013 på høring et forslag om å redusere beregningsrenten fra 2,5 til 2,0 prosent for nye livsforsikringskontrakter og ny pensjonsopptjening for kollektive rente- og pensjonsforsikringer fra 1. januar 2014. Finanstilsynets beslutning om å redusere beregningsrenten i tråd med forslaget i høringsbrevet, ble forelagt Finansdepartementet. Departementet besluttet å holde høyeste tillatte beregningsrente uendret på 2,5 prosent.

Klagenemnd for forsikring

Finanstilsynet er sekretariat for Klagenemnda for forsikringsmeglingsvirksomhet og gjenforsikringsmeglingsvirksomhet. Klagenemnda behandler tvister som har oppstått mellom oppdragsgiver og megler. Det var ingen klager til behandling i nemnda i 2013.

REGELVERKSUTVIKLING

K2013 – NYE DØDELIGHETSGRUNNLAG I LIVSFORSIKRINGSSLESKAPER OG PENSJONSKASSER

Forsikringsvirksomhetsloven stiller krav om tilstrekkelige forsikringstekniske avsetninger til enhver tid for å sikre foreliggende forsikringsforpliktelser og om at det skal tas hensyn til manglende avsetninger når dette er konstatert. På bakgrunn av økningen i levealderen i den norske befolkningen de senere årene, skrev Finanstilsynet i brev til Finans Norge 28. september 2010 om at det var grunn til å gjennomgå dødelighetsforutsetningene i kollektiv pensjonsforsikring. Finanstilsynet fikk Finans Norges endelige forslag til nytt dødelighetsgrunnlag 1. november 2012.

Basert på Finans Norges forslag og egne beregninger fastsatte Finanstilsynet nytt dødelighetsgrunnlag (K2013) som ble meddelt pensjonsinnretningene i brev datert 8. mars 2013. Dødelighetsgrunnlaget vil gjelde fra 1. januar 2014. K2013 gir uttrykk for et minimumskrav som Finanstilsynet setter til selskapenes nye dødelighetsgrunnlag.

Til forskjell fra dødelighetsgrunnlaget K2005, er det nye dødelighetsgrunnlaget dynamisk. Dette betyr at det er forutsatt en nedgang i dødeligheten i alle kalenderår i forsikringsperioden. En dynamisk dødelighetsfunksjon bygger på en startdødelighet og en dødelighetsframskriving. Ved fastsettelsen av K2013 er det tatt utgangspunkt i faktisk dødelighet for perioden 2005–2009, og deretter foretatt en framskriving til 2013.

Finanstilsynets krav gir et oppreserveringsbehov i pensjonsinnretningene på 64–68 milliarder kroner, fordelt på 46–48 milliarder kroner for livsforsikringsselskaper og 18–20 milliarder kroner for pensjonskasser. Tall fra selskapene viser at oppreserveringsbehovet vil være 10–11 prosent for private pensjonsordninger med både alders- og etterlattepensjon, og om lag det halve i offentlig sektor.

Hovedregelen er at pensjonsinnretningene til enhver tid skal ha forsikringsmessige avsetninger som dekker framtidige forpliktelser. Avsetningsbehovet ved innføring av ny dødelighetstariff vil være betydelig, og det forutsettes at mange pensjonsinnretninger vil ha behov for å søke om å få godkjent opptrappingsplaner etter unntaksbestemmelsen i forsikringsvirksomhetsloven § 9–25. Slike opptrappingsplaner vil gjelde med start fra 2014.

Hovedregelen er at pensjonsinnretningen har ansvaret for at avsetningene til enhver tid er tilstrekkelige. I forsikringsvirksomhetsloven § 9–11 er det imidlertid åpnet for at hele eller deler av årets overskudd kan benyttes til nødvendig styrking av avsetningene. Bruk av kundenes overskudd forutsetter et samtykke eller pålegg fra Finanstilsynets side. Finanstilsynet har forutsatt at minimum 20 prosent av oppreserveringsbehovet dekkes av pensjonsinnretningene.

FRIPOLISER MED INVESTERINGSVALG

Basert på forslag fra Banklovkommisjonen ble det vedtatt nye regler i foretakspensjonsloven 14. desember 2012 som åpner for at fripoliseinnehavere skal kunne velge å forvalte sine fripoliser med investeringsvalg. Forsikrings-selskapet skal ha plikt til å gi informasjon og råd til fripoliseinnehaveren før det blir inngått avtale om investeringsvalg.

Endringene ble ikke satt i kraft fordi det var behov for å utarbeide utfyllende forskrifter og avklare forholdet til nye dødelighetstariffer. Et forslag fra Finanstilsynet til utfyllende forskrift om informasjon til fripoliseinnehaver og et forslag om at fripolisene må være fullt oppresvert før konvertering til investeringsvalg, er sendt på høring fra Finansdepartementet.

Solvens II – Det nye europeiske soliditetsregelverket for forsikrings-selskaper

EU-kommisjonens forslag til nytt direktiv som omfatter risikobaserte solvensregler for forsikringsselskaper, Solvens II-direktivet, ble vedtatt i 2009. Etter langvarige forhandlinger ble det mot slutten av 2013 oppnådd enighet om endringer i Solvens II-direktivet gjennom Omnibus II-direktivet. Dette innebærer at Solvens II trer i kraft 1. januar 2016.

I første halvår 2013 ble det gjennomført konsekvensberegninger av en del sentrale forslag knyttet til langsiktige garantier, som hovedsakelig omfatter

ulike forslag til justeringer av rentekurven for diskontering av forpliktelsene, med sikte på å redusere svingningene i selskapenes kapital og kapitalkrav. EIOPA offentliggjorde i juni 2013 en rapport med resultater av beregningene og anbefalinger knyttet til de ulike elementene som ble testet. Rapporten har utgjort et sentralt grunnlag for de etterfølgende forhandlingene om Omnibus II.

Solvens II-direktivet omfatter ikke pensjonskasser. Det pågår et arbeid på EU-nivå med sikte på å komme fram til harmoniserte soliditetsregler for pensjonskasser, jf. omtale i neste avsnitt av nytt tjenestepensjonsdirektiv for pensjonsforetakene.

Nytt tjenestepensjonsdirektiv for pensjonsforetakene

Innen EU pågår det et arbeid med revisjon av tjenestepensjonsdirektivet (2003/41/EF). Dette direktivet gjelder pensjonsforetak der virksomheten er begrenset til tjenestepensjon i arbeidsforhold, og fastsetter ulike krav til pensjonsforetakenes organisering, omfang, kapitalforvaltning og kapitalkrav. Ved behandlingen av Solvens II-direktivet ble det vedtatt at EU-kommisjonen, i samråd med EIOPA, skulle utarbeide nye og utvidede solvensregler for europeiske tjenestepensjonsforetak som skal erstatte det gjeldende tjenestepensjonsdirektivet. Hensikten med et nytt revidert tjenestepensjonsdirektiv er å harmonisere

NY LOV OM TJENESTEPENSJONSFORSIKRING

Finansdepartementet la fram lovforslag om nytt skattefavisert kollektivt alderspensjonsprodukt for privat sektor 4. oktober 2013. Forslaget var basert på en utredning fra Banklovkomisjonen og på Finanstilsynets høringsnotat fra januar 2013, samt høringsuttalelsene til disse. Lovforslaget ble vedtatt av Stortinget i desember, og loven trådte i kraft 1. januar 2014.

Det nye produktet vil være et alternativ til dagens ytelses- og innskuddspensjonsordninger. Bedriftene har til nå måttet velge enten en innskuddspensjonsordning eller en ytelsesordning når de skal opprette en pensjonsordning. Med dette lovforslaget får bedriftene et tredje alternativ – et såkalt hybridprodukt.

Arbeidsgiver skal i opptjeningsperioden bygge opp medlemmenes pensjonsbeholdning ved årlige innskudd i prosent av lønn. Maksimalsatsene for innskudd er 7 prosent av lønn mellom 0 og 12 G, med mulighet for et tilleggsskudd på inntil 18,1 prosent for lønn mellom 7,1 og 12 G, det vil si maksimalt 25,1 prosent av lønn mellom 7,1 og 12 G. Arbeidsgiver kan velge å garantere for at pensjonsbeholdningene årlig vokser i tråd med alminnelig lønnsvekst eller i tråd med lønnsveksten i foretaket. Hvis arbeidsgiver ikke garanterer for regulering, blir oppnådd avkastning tilført pensjonsbeholdningen. Pensjonsinnretningen skal garantere at pensjonsbeholdningene ikke kan synke i nominell verdi. Summen av årlige innskudd, avkastningen på eller garantert regulering av midlene, og kapital

som frigjøres når andre medlemmer dør, det vil si faktisk dødelighetsarv, utgjør arbeidstakers pensjonsbeholdning.

I loven er det lagt til grunn at den årlige pensjonsutbetalingen fortsatt skal være uavhengig av kjønn. I opptjeningsperioden skal det derfor betales inn et høyere innskudd for kvinner enn for menn. Dette er i tråd med forslagene som ble fremmet i Finanstilsynets høringsnotat fra januar 2013. Dette er også i samsvar med gjeldende regler.

Medlemmene kan velge uttak av årlige alderspensjonsutbetalinger ved fylte 62 år eller senere. Pensjonsbeholdningen ved uttakstidspunktet brukes til å kjøpe en livsvarig eller tidsbegrenset alderspensjonsytelse. Tidsbegrensede alderspensjonsytelser skal vare i minst ti år og uansett til minst fylte 80 år. Årlig pensjonsytelse til medlemmet skal reguleres med den avkastningen som oppnås på forvaltningen av pensjonsbeholdningene. Arbeidsgiveren kan også i utbetalingsperioden velge å garantere regulering av pensjonsytelser på samme måte som alderspensjonsutbetalinger i folketrygden skal reguleres.

Banklovkomisjonen foreslo i NOU 2013: 3 *Pensjonslovene og folketrygdreformen III* særskilte regler for omdanning av eksisterende foretakspensjonsordninger til nye tjenestepensjonsordninger. Utkastet til slike regler møtte stor motstand i høringen, og det var etter Finansdepartementets vurdering ikke grunnlag for å gå videre med et lovforslag basert på dette utkastet.

regelverket for tjenstepensjonsforetakene i EU, styrke det felles indre markedet og sikre soliditeten. EIOPA sendte sin anbefaling på nytt regelverk til EU-kommisjonen i februar 2012.

EIOPA gjennomførte på vegne av EU-kommisjonen i 2012 og 2013 en beregningsstudie for å teste effekten av nye solvensregler som har likhetstrekk med Solvens II for forsikringsselskaper. Fra Norge deltok de sju største pensjonskassene. Dette var de samme som deltok i en nasjonal konsekvensberegning til Solvens II. Resultatene av beregningene ble presentert i en endelig rapport fra EIOPA i juli 2013.

Arbeidet har vist at det er store ulikheter i de ulike landenes pensjonssystemer og organiseringen av pensjonsordningene, og de nasjonale myndighetene har ulike syn på hvordan pensjonsordningene skal sikres. På grunnlag av dette har EU-kommisjonen uttalt at den vil avvente framleggelsen av forslag til nye kvantitative soliditetsregler for tjenstepensjonsforetak (pilar I), delvis også på grunn av utsettelsen av Solvens II. EU-kommisjonen har videre uttalt at det i første omgang vil bli utarbeidet et direktiv som omhandler styring og kontroll samt krav til offentliggjøring (pilar II og III). Etter tidsplanen skal forslag til direktiv fremmes i løpet av mars 2014.

Regnskapsregelverk for forsikrings- og pensjonsområdet

Finanstilsynet følger arbeidet som pågår internasjonalt på regnskapsområdet når det gjelder forsikringskontrakter.

På bakgrunn av forslag fra Finanstilsynet vedtok Finansdepartementet enkelte endringer i årsregnskapsforskriftene for forsikringsselskaper og pensjonsforetak. Endringene innebærer at unoterte forsikringsselskaper og pensjonsforetak fra 2015 får plikt til å anvende reglene om innregning og måling av egne pensjonsforpliktelse i IFRS (IAS 19 *Ytelser til ansatte*). I tillegg er det foretatt enkelte justeringer i forskriftene som følge av endringer i IFRS, i hovedsak med virkning fra 2014. Det gjelder måling og opplysninger om virkelig verdi, opplysninger om overføring og motregning av finansielle instrumenter og oppstilling av endringer i egenkapitalen. Det er også innført krav om offentliggjøring av årsregnskap på Internett med virkning fra og med regnskapsåret 2013.

VERDIPAPIROMRÅDET

Tilsynet med verdipapirområdet omfatter kontroll med utstedernes informasjon til markedet, verdipapirinstitusjonenes finansielle stilling og drift, og at virksomhetsreglene og de generelle atferdsreglene blir fulgt.

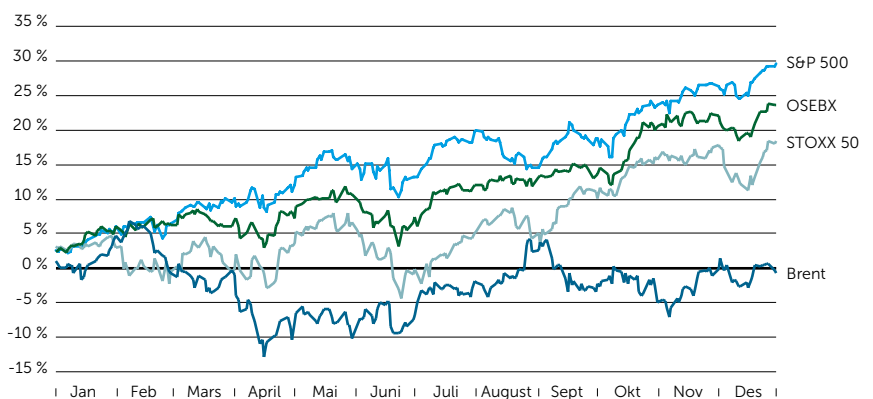
UTVIKLINGSTREKK

Det norske aksjemarkedet satte i 2013 igjen historisk toppnotering. Hovedindeksen på Oslo Børs, OSEBX, steg med om lag 24 prosent. Dette til tross for en flat oljepris. Oppgangen var på linje med andre aksjeindekser som USAs Standard & Poors 500-indeks + 29 prosent, og europeiske STOXX 50 + 18 prosent.

Oslo Børs hadde i løpet av 2013 en omsetning på 838 milliarder kroner (inklusive Oslo Axess). Dette var ned 16 prosent fra 2012, da omsetningen i alle egenkapitalinstrumenter var på 999 milliarder kroner.

I likhet med foregående år mistet Oslo Børs også i 2013 markedsandeler til andre europeiske børser. Ser man bort fra handelen gjennom såkalte dark pools, hadde Oslo Børs ved begynnelsen av 2013 en andel nær 65 prosent av det europeiske tradisjonelle ordrebokdrevne børsmarkedet. Ved utgangen av 2013 sank andelen til nærmere 55 prosent. Teknologileverandøren Fidessa rangerer nå OSEBX, som den tredje mest fragmenterte indeksen i Europa. Andelen transaksjoner handlet på «dark pools» og «crossing networks» fortsetter å stige. Dette er uregulerte og lite transparente markedsplasser hvor større aktører omsetter store poster uten direkte å påvirke det offisielle markedet.

FIGUR 5: PROSENTVIS UTVIKLING I UTVALGTE INDEKSER I 2013

Kilde: Finanstilsynet

Den økende fragmenteringen gjør det mer komplisert å drive god markedsovervåking fordi det blir vanskeligere å få oversikt over ordre- og transaksjonsbildet. Lavere driftsmarginer og redusert innsikt i totalmarkedet hos børsene kan føre til redusert markedsovervåking.

Datamaskiner og programvare har lenge vært en del av handelen med finansielle instrumenter, men er nå mer integrert enn tidligere. Denne utviklingen stiller nye krav til foretak som er involvert i handelen med finansielle instrumenter. Finanstilsynets oppgave er å sørge for at foretakene har sikre løsninger som gir trygg og effektiv handel.

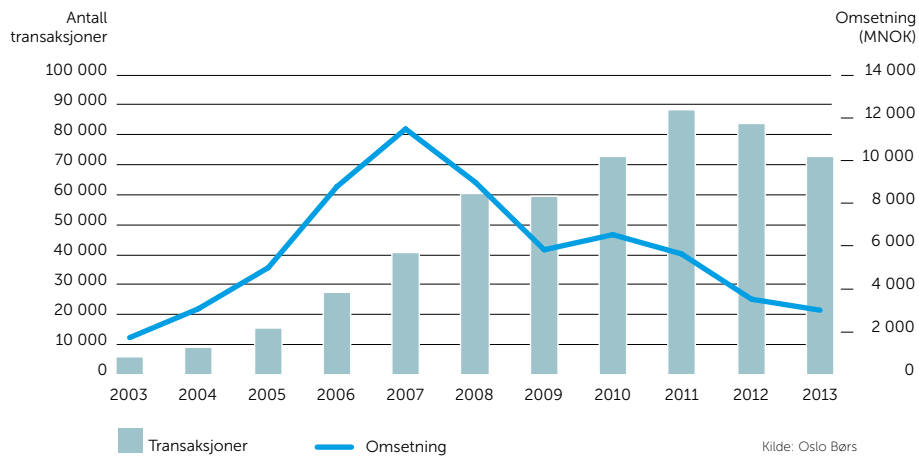
Antallet nyanoteringer gikk opp i 2013, med åtte nyanoteringer på Oslo Børs og fire på Oslo Axess, men samlet ble det ti færre noterte selskaper. Til sammen ble det hentet 10,5 milliarder kroner gjennom emisjoner i aksjemarkedet.

Handelen i noterte derivater på Oslo Børs gikk opp med 8 prosent i 2013, til et samlet antall kontrakter på 11,7 millioner kroner.

Opplåningen gjennom obligasjonsmarkedet økte kraftig det siste året og var et viktig bidrag til foretakenes gjeldsvekst. Gjeldsopptaket gjennom det norske obligasjonsmarkedet forklarer rundt 25 prosent av foretakenes gjeldsopptak i perioden juni 2012 til juni 2013. Finansiering gjennom obligasjonsmarkedet utgjør fremdeles kun en liten andel av foretakenes samlede gjeld og er primært beholdt store selskaper innen kraft-, skipsfarts- og eiendomssektoren samt olje- og gassektoren.

VERDIPAPIROMRÅDET

FIGUR 6: DAGLIG OMSETNING OG ANTALL TRANSAKSJONER

Kraftmarkedsprisene stabiliserte seg i 2013 på et høyere nivå enn foregående år, mye som følge av lavere magasintilgang enn i et normalår. Mot slutten av året snudde imidlertid denne tendensen som følge av økt nedbør og lavere kraftforbruk. Omsetningsverdien ved Nasdaq OMX Oslo ASA sank noe, fra 34,5 milliarder euro i 2012 til 33,8 milliarder euro i 2013. Laksederivatprisene var gjennom 2013 høye sammenlignet med 2012, med priser over 50 kroner kiloen mot slutten av året. Prissvingningene i dette markedet var også betydelige gjennom året.

I de nærmeste årene vil viktige EU-direktiver på verdipapirområdet bli revidert. Endringer i transparency-direktivet og nytt markedsmisbruksdirektiv med forordning er allerede vedtatt, mens det nye investeringstjenedirektivet, MiFID II, etter planen vil bli vedtatt første halvår 2014. I tillegg reguleres områder som før ikke var regulert i EU. Eksempler på dette er Alternative Investment Fund Managers Directive (AIFMD) og European Market Infrastructure Regulation (EMIR). Alle nye direktiver og forordninger på verdipapirområdet legger noe myndighet til den

europiske verdipapir- og markedstilsynsmyndigheten (ESMA). Det kompliserer regelverksutviklingen at det foreløpig ikke er noen løsning for å ta forordningene som etablerte de tre europeiske tilsynsmyndighetene for bank, forsikrings- og verdipapirområdet inn i EØS-avtalen.

VERDIPAPIRTILSYN

Det overordnede målet for regulering og tilsyn med verdipapirmarkedet er å sikre en trygg, ordnet og effektiv handel med finansielle instrumenter slik at verdipapirmarkedet kan fungere som kapitalkilde for næringslivet og som grunnlag for investeringsvirksomhet og sparing. Tilsynet omfatter verdipapirinstitusjonenes finansielle stilling og drift, og kontroll med at virksomhetsreglene og de generelle atferdsreglene blir fulgt.

VERDIPAPIRFORETAK

Finanstilsynets tilsyn med verdipapirforetakene skal bidra til at foretakene har et bevisst forhold til risiko, og til at det blir opprettholdt et høyt nivå på kundebeskyttelse i verdipapirmarkedet ved å se til at foretakene overholder kravene til god forretningskikk. Videre skal tilsynet bidra til å ivareta markedets integritet. Ved utgangen av 2013 var det 150 verdipapirforetak i Norge. 21 av disse var filialer av utenlandske verdipapirforetak.

TILSYN OG OVERVÅKING

Stedlig tilsyn

Finanstilsynet gjennomførte stedlige tilsyn i ni verdipapirforetak i 2013. I tillegg ble det gjennomført tre tilsyn spesielt rettet mot verdipapirforetaks IKT-løsninger. Foretakenes investeringsrådgivning var et sentralt tema på de stedlige tilsynene. Finanstilsynet undersøkte om anbefalte investerings-tjenester og finansielle instrumenter var egnet for kundene og om foretakene hadde gitt kundene balansert, korrekt og forståelig informasjon. Tilsynet undersøkte også investeringsrådgivningen på foretakenes meglerbord for å se om foretakenes investeringsråd om kortsiktig handel var i tråd med reglene om god forretningskikk.

Finanstilsynet undersøkte også foretakenes kontrollfunksjon, særlig foretakenes organisering av funksjonen og hvordan kontrollarbeidet var strukturert og innrettet. Et sentralt tema på de stedlige tilsynene var foretakenes oppbygging og organisering for å begrense eventuelle interessekonflikter.

Stedlige tilsyn i Atlas Securities AS og Aktiv Link Kapitalforvaltning AS i 2012 førte til vedtak om tilbakekall av foretakenes tillatelser i 2013. I vedtaket som gjaldt Aktiv Link Kapitalforvaltning AS, var

hovedbegrunnelsen omfattende ytelse av investeringstjenesten aktiv forvaltning som foretaket ikke hadde tillatelse til å yte. Tilbakekallet av tillatelsen til Atlas Securities AS var begrunnet i alvorlige og systematiske brudd på sentrale bestemmelser for kundebeskyttelse, blant annet håndtering av interessekonflikter og god forretningskikk.

Finanstilsynets merknader i 2013 fra stedlig tilsyn i OX Norge AS og Oak Capital Group NUF (filial av utenlandsk foretak) i henholdsvis 2011 og 2012 konstaterte at det var begått alvorlige og systematiske brudd på regelverket. Det var imidlertid ikke aktuelt med noen reaksjon fra Finanstilsynets side overfor disse foretakene, fordi OX Norge AS selv leverte tilbake tillatelsene før merknad var avgitt, mens Oak Capital Group NUF ble meldt avvirket før avgivelse av Finanstilsynets merknad.

Tillatelsene til Terra Markets AS og Acta Asset Management AS ble tilbakekalt av Finanstilsynet i 2012 basert på stedlige tilsyn i 2011. I vedtaket knyttet til Terra Markets AS var hovedbegrunnelsen omfattende investeringsrådgivning med kort horisont. Vedtaket knyttet til Acta Asset Management AS gjaldt omfattende anbefalinger til kunder om å flytte investeringer til et nytt forretningskonsept, noe som ga svært høye kostnader for kundene. Begge verdipapirforetakene påklaget vedtakene til Finansdepartementet, som 11. oktober 2013 av slo klagene og sluttet seg i det vesentlige til Finanstilsynets vurderinger.

Tematilsyn om kortsiktig handel

I 2012 undersøkte Finanstilsynet VPS' transaksjonsdata for kunder av utvalgte små og mellomstore verdipapirforetak. Hensikten var å undersøke om foretakene drev systematisk, kortsiktig kundehandel. På bakgrunn av undersøkelsen gjennomførte Finanstilsynet ordinære stedlige tilsyn i tre verdipapirforetak i desember 2012. For ett av foretakene ble mistanken om slik handel initiert av foretaket avkreftet, og merkadene inneholder ingen kritikk. For et annet foretak ble slik handel initiert av foretaket bekreftet. Merkadene etter dette tilsynet resulterte i kritikk, men ikke tilbakekall av foretakets tillatelse. For det tredje foretaket ble også tilsvarende handel initiert av foretaket bekreftet. Under dette tilsynet ble det også avdekket andre alvorlige forhold. Tilsynet med dette foretaket er ikke avsluttet.

Tematilsyn om fastsettelse av NIBOR

Finanstilsynet vurderer systemet for fastsettelsen av NIBOR-renten (Norwegian Interbank Offered Rate), som omfatter de norske pengemarkedsrentene. I 2013 gjennomførte Finanstilsynet stedlige tematilsyn i de seks panelbankene for NIBOR: DNB Bank ASA, Nordea Bank Norge ASA, Handelsbanken, Danske Bank, Skandinaviska Enskilda Banken AB og Swedbank Norge. Endelige merknader etter de stedlige tilsynene vil være klare tidlig i 2014.

Markedsadvarsler

Finanstilsynet publiserte 29 advarsler på nettstedet mot foretak som hadde ytt finansielle tjenester i Norge uten tillatelse i 2013. I tillegg ble det publisert 346 advarsler fra utenlandske tilsynsmyndigheter. Svært ofte er dette foretak som driver med svindel, slik at personer som overfører penger til foretakene, ofte må anse pengene som tapt. Finanstilsynet advarer mot å handle med slike foretak. På tilsynets nettsted er det også informasjon om investeringsbedragerier og råd om hvordan investorer kan beskytte seg mot bedrageriene. Finanstilsynets markedsadvarsler er også tilgjengelige på Finansportalen.no.

Overvåking av foretakenes økonomiske utvikling

Gjennom den periodiske rapporteringen overvåker Finanstilsynet utviklingen i verdipapirforetakenes lønnsomhet og soliditet. Rapporteringen gir også et bilde av eventuelle trender i inntektsfordelingen og hvilken risiko som er knyttet til virksomheten.

Finanstilsynet publiserer hvert halvår pressemeldinger basert på verdipapirforetakenes innsendte kvartalsoppgaver der trekk ved foretakenes virksomhet blir presentert og kommentert. Det tydeligste trekket i 2013 var en sterk økning i inntektene fra tilrettelegging og plassering av obligasjonsutstedelser. Dette bidro også til at verdipapirforetakenes lønnsomhet økte kraftig i 2013, og det samlede driftsresultatet var over det dobbelte av hva det var i 2012.

Finanstilsynet registrerte 45 kapitalforhøyelser for å styrke den ansvarlige kapitalen i verdipapirforetakene, fordelt på 19 foretak. Det ble sendt ut 12 varsler om mulig tilbakekall av tillatelser som følge av manglende kapitaldekning. Alle foretakene rettet imidlertid forholdet innen den gitte fristen. Tre foretak som i henhold til regelverket skal rapportere kapitaldekning kvartalsvis, ble pålagt å rapportere månedlig på grunn av marginal tilfredsstillelse av kapitalkrav, negativ resultatutvikling og lite etterrettelig rapportering.

FORVALTNING

Konsesjonssaker

I 2013 fikk seks nye verdipapirforetak tillatelse til å yte investeringstjenester. To av tillatelsene er knyttet til selskapsandeler. I tillegg ble det gitt fem utvidede tillatelser til eksisterende foretak. Konsesjonssakene omfatter både nye foretak og søknader i eksisterende finanskonsern. Flere av de nye foretakene er relativt små, med få ansatte. Disse foretakene yter hovedsakelig investerings-tjenestene mottak og formidling av ordre og investeringsrådgivning. Enkelte av de nye foretakene yter også investeringstjenesten aktiv forvaltning.

Ti tillatelser ble avvirket på grunn av omstruktureringer i foretakene, fusjoner og selskapsoppkjøp, og omlegging av virksomhetsområdet i foretaket.

Egnethetsvurderinger

Finanstilsynet gjennomførte også i 2013 mange egnethetsvurderinger av styremedlemmer og ledere av foretak på verdipapirområdet. Tilsynet vurderer kvalifikasjoner, yrkeserfaring og tidligere atferd. Vurderingene blir gjort i forbindelse med konsesjonssaker og ved endringer i ledelsen og styret. De fleste av sakene der en leder ikke ble ansett som egnet, gjaldt mangel på relevant erfaring, og foretakene innrettet seg etter Finanstilsynets vurderinger. Noen av sakene var begrunnet i tidligere tilknytning til foretak som hadde begått alvorlige brudd på lovgivningen.

REGELVERKS- UTVIKLING

Dokumentasjons- og lydopptakspålit

For å styrke forbrukervernet har Finanstilsynet i et høringsnotat foreslått at det skal stilles de samme kravene til verdipapirforetaks, bankers og forsikringssselskapers plikt til å dokumentere rådgivning og salg av alternative spareprodukter som ved rådgivning og salg av finansielle instrumenter. Alternative spareprodukter omfatter først og fremst innskuddsbaserte produkter og livsforsikring med investeringsvalg. For verdipapirforetakene innebærer forslagene at dokumentasjonspålitken utvides til å omfatte hele foretakets virksomhet, og at hele bestemmelsen om god forretningskikk gjøres gjeldende for investeringstjenester som

ytes i tilknytning til alternative spareprodukter. I tillegg foreslås det å utvide lydopptakspålitken til å omfatte telefonsamtaler som gjelder alternative spareprodukter. Se også omtaler i kapitlene Finanstilsynets arbeid med forbrukarvern, side 28 og i Forsikring og pensjon, side 43.

Regelverk om shorthandel

På oppdrag fra Finansdepartementet utarbeidet Finanstilsynet utkast til regler som skal gjennomføre en forordning om shorthandel. Forordningen trådte i kraft i EU i november 2012, men er ennå ikke tatt inn i EØS-avtalen. Finanstilsynet leverte utkast til regler til Finansdepartementet i mai 2013. Finansdepartementet har ikke sendt utkastet på høring, men avventer forhandlingene som pågår med EU.

FORVALTNINGSSLELSKAPER FOR VERDIPAPIRFOND

Ved utgangen av 2013 var det 31 norske forvaltningsselskaper for verdipapirfond. Av disse hadde 22 selskaper også tillatelse til å yte investeringstjenesten «aktiv forvaltning av investors portefølje av finansielle instrumenter». Ved utgangen av 2013 forvaltet selskapene 447 verdipapirfond med tillatelse fra Finanstilsynet, mot 454 i 2012. Av verdipapirfondene var det 337 UCITS-fond og 111 nasjonale fond, herunder 5 spesialfond. Netto nyttegning i norske forvaltningsselskapers verdipapirfond var på 68 milliarder kroner i 2013. Nettotegningen var størst i obligasjonsfond, herunder såkalte high yield-fond, med 35,4 milliarder kroner. I pengemarkedsfond var det i 2013 en netto innløsning på 5,7 milliarder kroner. Den totale nettotegningen, kombinert med netto kursstigning i løpet av året, gjorde at den totale forvaltningskapitalen i norske verdipapirfond økte med 15 prosent i 2013, og utgjorde 634 milliarder kroner ved utgangen av året.

TILSYN OG OVERVÅKING

Finanstilsynet gjennomførte fire stedlige tilsyn i forvaltningsselskaper for verdipapirfond i 2013.

Tilsynene omfattet styring og kontroll, etablering av kundeforhold/informasjonsplikt og forvaltningen av fondene.

Forvaltningsselskapene har plikt til å rapportere mulige brudd på investeringsbegrensninger som følger av verdipapirfondloven og fondenes vedtekter. Omfanget av rapporterte brudd var i 2013 på linje med tidligere år, og Finanstilsynet registrerte ikke noen større alvorlige brudd. Depotmottaker har plikt til å orientere Finanstilsynet dersom det blir avdekket slike brudd i forvaltningsselskaper, og dette er et viktig supplement til det dokumentbaserte tilsynet. Det var få slike rapporter fra depotmottaker i 2013.

Finanstilsynet overvåker forvaltningsselskapenes økonomiske utvikling og etterlevelse av regelverket for kapitaldekning og store engasjementer gjennom den kvartalsvise rapporteringen. I halvårlige pressemeldinger blir selskapenes resultater og utviklingen i foretakenes virksomhet kommentert.

I andre halvår 2013 gjennomførte Finanstilsynet møter med ni av de største forvaltningsselskapene som representerer ca. 70 prosent av forvaltningskapitalen i det norske markedet. Finanstilsynet planlegger møter med flere forvaltningsselskaper i 2014. Formålet med møtene er å styrke dialogen med foretakene, å få oversikt over forvaltningsselskapenes virksomhet og strategi og å utveksle synspunkter på hvilke utfordringer bransjen og aktorene i markedet står overfor.

Tematilsyn om depotmottaker

Finanstilsynet gjennomførte i 2013 stedlige tematilsyn hos samtlige fem depotmottakere for norske verdipapirfond. Formålet med tematilsynet var å undersøke om depotmottakerne oppfyller kontrollforpliktelsene etter gjeldende regelverk. Undersøkelsene viste at depotmottakerne har innrettet kontrollvirksomheten noe forskjellig

VERDIPAPIRTILSYN

og at kontrollnivået varierte. I merknadene til ett av foretakene er det konstatert mangler knyttet til ledelse og organisering av virksomheten, blant annet ved at all operativ kontrollvirksomhet knyttet til de norske fondene er sentralisert utenfor Norge. Oppfølgingen mot dette selskapet er ikke avsluttet.

Verdipapirfonds handel på Nordic ABM

Høsten 2013 varslet ett av forvaltningsselskapene brudd på vedtektene i enkelte verdipapirfond ved at det var handlet finansielle instrumenter omsatt på Nordic Alternative Bond Market (Nordic ABM) uten at vedtektene åpnet for dette. Finanstilsynet sendte likelydende brev til samtlige forvaltningsselskaper for å undersøke om det kunne være tilsvarende brudd hos andre. Undersøkelsen avdekket brudd i verdipapirfond forvaltet av flere av forvaltningsselskapene. Flere av selskapene har foretatt en feilaktig klassifisering av markedsplassen. Undersøkelsene har så langt ikke avdekket tap for fondene eller andelseiere. Saken er ikke avsluttet.

FORVALTNING

I 2013 fikk ett nytt forvaltningsselskap tillatelse til å drive verdipapirfondsforvaltning, og ett forvaltningsselskap fikk utvidet tillatelse til å yte investeringstjenesten aktiv forvaltning. Finanstilsynet ga også tillatelse til etablering av filial av

utenlandsk forvaltningsselskap. Tre foretak trakk søknadene om konsesjon underveis i behandlingen.

Finanstilsynet ga tillatelse til etablering av 22 nye verdipapirfond i 2013, mens 28 verdipapirfond ble avvirket i samme periode. Mange av de største forvaltningsselskapene foretok i løpet av året betydelige endringer i organiseringen og i fondsortimentet. Det ble behandlet et betydelig antall forvaltningssaker om endringer i fondsvedtekter, fusjoner og avvikling av verdipapirfond. Det er en tendens at flere verdipapirfond etableres som UCITS-fond, og i løpet av 2013 ble 62 nasjonale verdipapirfond omdannet til UCITS-fond. Mange av vedtektsendringene gjennomføres også for å tilpasse fondenes vedtekter til bransjenormen til Verdipapirfondenes forening om anbefalte vedtekter og for å legge til rette for fusjoner av fond.

REGELVERKS- UTVIKLING

På oppdrag fra Finansdepartementet vurderte Finanstilsynet reglene for et verdipapirfonds utlån av finansielle instrumenter. For å få et bedre grunnlag for å vurdere reglene, samarbeidet Finanstilsynet med Verdipapirfondenes forening og Finans Norge. Finanstilsynet sendte Finansdepartementet et høringsnotat med forslag til regler for effektiv porteføljeforvaltning i september 2013.

AIFM-direktivet

På oppdrag fra Finansdepartementet ledet Finanstilsynet en arbeidsgruppe som fremmet forslag til endringer i norsk regelverk for å gjennomføre Europaparlaments- og rådsdirektiv 2011/61/EF (Alternative Investment Fund Managers Directive, AIFMD). Direktivet regulerer forvaltningen av kollektive investeringsstrukturer som ikke er UCITS-fond (alternative investeringsfond) og omfatter blant annet nasjonale fond, hedgefond, aktive eierfond og eiendomsfond. Arbeidsgruppen foreslår at verdipapirfondloven i hovedsak blir videreført, og at det blir etablert et nytt regelverk for forvaltning og markedsføring av alternative investeringsfond. I tillegg til regler som gjennomfører AIFMD, foreslår arbeidsgruppen regler om markedsføring av spesialfond til ikke-profesjonelle investorer.

Arbeidsgruppen leverte sin rapport til Finansdepartementet 1. mars 2013, og den offentlige høringen ble avsluttet 20. juni 2013. Mot slutten av 2013 fikk Finanstilsynet i oppdrag å utarbeide høringsnotat med forslag til forskrifter til antatt ny lovgivning om forvaltning av alternative investeringsfond. Det er ventet at nødvendige regelverksendringer er på plass innen sommeren 2014.

MARKEDETS INFRASTRUKTUR

TILSYN OG OVERVÅKING

Infrastrukturen på verdipapirområdet omfatter Oslo Børs ASA, Verdipapirsentralen ASA (VPS), Oslo Clearing ASA, Fish Pool ASA, NOS Clearing ASA, Nasdaq OMX Oslo ASA og Nasdaq OMX Oslo NUF (norsk filial av Nasdaq OMX Stockholm AB). I tillegg omtales virksomheten til verdipapirforetakene Icap Energy ASA og Spectron Energy Services Ltd Norway Branch som en del av infrastrukturen.

Oslo Børs ASA drifter markedsplassene Oslo Børs, Oslo Axxess og Oslo Alternative Bond Market (Oslo ABM), hvorav de to førstnevnte er regulerte markedsplasser. I tillegg drifter Oslo Børs de multilaterale handelsfasilitetene Burgundy, som omsetter utenlandske finansielle instrumenter, og Oslo Connect som omsetter OTC-derivater. VPS fører verdipapirregisteret og er operatør av det sentrale verdipapiroppgjørssystemet i Norge (VPO NOK).

Oppgjørssentralene Oslo Clearing og NOS Clearing rapporterte kvartalsvis gjennom 2013 om utviklingen i ansvarlig kapital og risikoeksponering. Det ble ikke rapportert om alvorlige hendelser eller særskilt høy risikoeksponering for oppgjørssentralene i perioden.

Gjennom 2013 fulgte Finanstilsynet opp kravene som ble stilt til Oslo Clearing i forbindelse med utvidet tillatelse til å drive virksomhet som oppgjørssentral for egenkapitalinstrumenter. Finanstilsynet fulgte også opp Oslo Clearings arbeid med å utvide clearingsystemet «Clara» til å omfatte registrering og administrasjon av derivat- og verdipapirlånkontrakter. Overføringen til Clara skal skje i løpet av februar 2014, og det er ikke observert spesielle problemer i arbeidet.

Finanstilsynet fulgte opp tilsyn og rapportering fra oppgjørssentralen Nasdaq OMX Oslo NUF i samarbeid med den svenske Finansinspektionen. Finanstilsynet deltok i Finansinspektionens og Riksbankens evaluering av oppgjørsvirksomheten til Nasdaq OMX Clearing AB etter de nye prinsippene for finansielle infrastrukturforetak

fra CPSS-IOSCO (Committee on Payment and Settlement Systems – International Organization of Securities Commissions).

Finanstilsynet tiltrådte samarbeidsavtale mellom tilsynsmyndighetene i Storbritannia, Sveits og Nederland om tilsynet med oppgjørssentralene EuroCCP, EMCF og SIX x-clear som driver oppgjørsvirksomhet knyttet til finansielle instrumenter omsatt på Burgundy.

Finanstilsynet deltok i kollegiemøter for Nasdaq OMX Clearing og EMCF i forbindelse med kollegienes behandling av oppgjørssentralenes søknad til hjemstatsmyndigheten om tillatelse etter EMIR (European Market Infrastructure Regulation).

I 2013 veiledet Finanstilsynet, i samarbeid med Norges Bank, Oslo Clearing og VPS i arbeidet med selvevaluering etter prinsippene for finansielle infrastrukturforetak fra CPSS-IOSCO. Myndighetenes evaluering av aktørenes overholdelse av prinsippene vil bli publisert våren 2014.

Finanstilsynet fulgte gjennom året opp vilkårene som ble stilt for fusjonen mellom Oslo Børs Holding ASA og Verdipapirsentralen Holding ASA. Blant annet fulgte Finanstilsynet utviklingen i VPS' ansvarlige kapital gjennom VPS' kvartalsvise innrapportering av regnskapstall. Som ledd i oppfølgingen av vilkårene, ga Finanstilsynet en tilrådning til Finansdepartementet om utbetaling av utbytte fra VPS for regnskapsåret 2012. Departementet godkjente et noe lavere utbytte enn det Finanstilsynet hadde anbefalt.

Det var ingen større driftsmessige problemer i det sentrale oppgjørssystemet for verdipapirer (VPO) i løpet av 2013. Finanstilsynet fulgte utviklingen i oppgjørsggraden, og gjennomsnittlig oppgjørsggrad lå på 96,6 prosent. Dette blir ansett som høyt. I 2013 ble det gjort opp 10,3 millioner transaksjoner i VPO, mens antallet transaksjoner som ble gjort opp før innføringen av clearing av egenkapitalinstrumenter lå på i overkant av 40 millioner.

Rapportering av kritiske IKT-hendelser fra infrastrukturforetakene ble fulgt opp. Det ble gjennomført IT-tilsyn hos Oslo Børs, VPS og Nasdaq OMX Oslo.

Finanstilsynet har et løpende samarbeid om tilsyn med kraftmarkedet med Norges Vassdrags- og energidirektorat (NVE) og Konkurransetilsynet. I 2013 ble det lagt særlig vekt på regelverksendringer i EU som får konsekvenser for kraftmarkedet.

Forvalterkontoer i VPS

Bare foretak med tillatelse fra Finanstilsynet kan føre forvalterkontoer i VPS. Kontoene skal være merket som forvalterkontoer. Forvalterne har på forespørsel plikt til å gi Finanstilsynet informasjon om de reelle eierne av finansielle instrumenter som er registrert på forvalterkontoene. Finanstilsynet har gjennom tilsynsarbeidet blitt oppmerksom på en lang rekke brudd på disse reglene. I 2013 iverksatte Finanstilsynet tiltak for å sikre framtidig etterlevelse av reglene. Prosjektet fortsetter i 2014.

FORVALTNING

Fusjon mellom Oslo Børs ASA og Burgundy AB

Finanstilsynet tilrådte i mars 2013 Finansdepartementet å godkjenne fusjon av Oslo Børs ASA og det svenske datterselskapet Burgundy AB, et svensk regulert marked med tillatelse til å drive multilateral handelsplass. Samtidig fikk Oslo Børs tillatelse til å drive virksomhet i Sverige gjennom filial. Finansdepartementet fattet vedtak i tråd med Finanstilsynets tilrådning. Finanstilsynet vedtok også å utvide Oslo Børs' tillatelse til å drive en multilateral handelsplass, slik at Oslo Børs kunne videreføre Burgundys virksomhet etter innfusjoneringen.

Godkjenning av oppgjørssystemet til Nasdaq OMX Stockholm AB

Finanstilsynet godkjente i september 2013 den delen av Nasdaq OMX Stockholm ABs verdipapiroppgjørssystem som er regulert av norsk rett. Foretaket hadde foretatt nødvendige endringer i oppgjørssystemet, etter at det fikk avslag på søknad om godkjenning i 2012.

REGELVERKS- UTVIKLING

Eierbegrensningsregler for børser og verdipapirregistre

EFTA-domstolen fastslo i dom 16. juli 2012 at de norske eierbegrensningsreglene for børser og verdipapirregistre er i strid med EØS-avtalen. På oppdrag fra Finansdepartementet utarbeidet Finanstilsynet et forslag til nye eierkontrollregler for børser og verdipapirregistre. Det gjeldende eierskapstaket på 20 prosent foreslås erstattet av

en egnethetstest ved erverv over gitte terskelverdier (10, 20, 30 og 50 prosent av aksjekapitalen eller stemmene i foretaket). Forslaget har vært på høring og er til behandling i Finansdepartementet.

EMIR arbeidsgruppe

EMIR er et EØS-relevant regelverk som innfører regler om pliktig clearing av OTC-derivater og krav om rapportering av derivathandler til såkalte transaksjonsregistre («trade repositories»). Forordningen innfører også felleseuropeiske regler for oppgjørssentraler og transaksjonsregistre. På oppdrag fra Finansdepartementet ledet

Finanstilsynet i 2012 og 2013 en arbeidsgruppe for gjennomføringen av regelverket i norsk rett. Arbeidsgruppen leverte en delrapport i mars 2013. Endelig rapport ble levert i desember 2013.

I EU pågår det omfattende regelverksarbeid knyttet til infrastrukturen i verdipapirmarkedet. Dette gjelder blant annet ferdigstilling av nivå 2-reguleringen etter EMIR, revisjon av MiFID og innføringen av en felleseuropeisk regulering av verdipapirregistre og oppgjørssentraler. Finanstilsynet fulgte dette arbeidet og deltok blant annet i komiteer og arbeidsgrupper i ESMA.

ATFERDSREGLENE I VERDIPAPIRMARKEDET

TILSYN OG OVERVÅKING

Det overordnede målet med tilsyn og overvåking av de generelle atferdsreglene er å bidra til å sikre det norske markedets omdømme og dermed dets funksjon som velfungerende kapitalkilde.

Reglene om innsidehandel, markedsmanipulasjon og tilbørlig informasjonshåndtering er sentrale. Finanstilsynet følger også opp reglene om listeføring, undersøkelsesplikt, forbud mot urimelige forretningsmetoder, samt melde- og flaggepliktig verdipapirhandel. Dette innebærer at virksomheten er rettet mot flere målgrupper: investorer, rådgivere, utstedere av finansielle instrumenter og deres samarbeidspartnere, inkludert verdipapirforetakene. Målet med tilsynsvirksomheten er å avdekke og forfølge ulovlige forhold i verdipapirmarkedet og, så langt atferdsbestemmelsene kommer til anvendelse, i markedene for varederivater. Tilsynsarbeidet skal gi både individuelle og allmennpreventive virkninger i markedet. Finanstilsynet har et nært samarbeid med ØKOKRIM og Oslo Børs på dette området.

Finanstilsynet undersøkte mange saker i 2013. De fleste sakene ble rapportert til Finanstilsynet fra verdipapirforetakene, mediene og investorer. Mange saker ble også oversendt fra Oslo Børs eller initiert av Finanstilsynet på bakgrunn av markedshendelser.

Flere av sakene Finanstilsynet behandlet, var tidkrevende. Dette gjaldt særlig innsidesaker der undersøkelsene måtte rettes mot utlandet. Slike undersøkelser innebærer ofte kartlegging av utenlandske investorer som har handlet i forkant av markedsbegivenheter. Arbeidet omfatter utstrakt kontakt med utenlandske forvaltere og tilsynsmyndigheter. Finanstilsynet bistod videre ved flere anledninger utenlandske tilsynsmyndigheter i deres undersøkelser.

Finanstilsynet undersøkte i 2013:

- 72 nye saker om ulovlig innsidehandel og/eller brudd på taushetsplikt
- 24 nye saker om markedsmanipulasjon / urimelige forretningsmetoder
- 36 nye saker om flaggepliktig verdipapirhandel
- 44 nye saker om meldepliktig verdipapirhandel

43 av disse sakene ble mottatt fra verdipapirforetak i henhold til bestemmelsen om rapporteringsplikt ved mistanke om innsidehandel eller markedsmanipulasjon knyttet til transaksjoner.

Overtredelsesgebyr

Finanstilsynet har hjemmel til å ilegge overtredelsesgebyr ved brudd på melde- og flaggepliktreglene i verdipapirhandelloven. Ileggelse av overtredelsesgebyr effektiviserer håndhevelsen av regelverket og utgjør en adekvat reaksjon ved brudd på regelverket.

I løpet av 2013 ila Finanstilsynet fire overtredelsesgebyrer for brudd på flaggeplikt og sju overtredelsesgebyrer for brudd på meldeplikt. Finanstilsynet offentliggjør gebyrene på tilsynets nettsted og legger til grunn at dette har en preventiv virkning. Ett vedtak om overtredelsesgebyr for brudd på flaggeplikten ble påklaget til Finansdepartementet. Klagen er til behandling i departementet.

Anmeldelser til påtalemyndigheten

I 2013 anmeldte Finanstilsynet to saker til påtalemyndigheten der det forelå mistanke om ulovlig innsidehandel og/eller brudd på taushetsplikt. Videre ble to saker om markedsmanipulasjon anmeldt. Tre saker ble oversendt påtalemyndigheten for mistanke om brudd på listeføringsplikten.

Oppfølging av anmeldte saker

Samarbeidet mellom Finanstilsynet, ØKOKRIM og lokale politidistrikter om anmeldte saker bidrar til å effektivisere arbeidet mot kriminalitet i verdipapirmarkedet. Blant annet bistod Finanstilsynet i 2013 påtalemyndigheten med avhør og ulike analyser knyttet til aksjetransaksjoner. Finanstilsynet vitnet også i flere rettsaker.

Undersøkelser i forbindelse med informasjonshåndtering

Finanstilsynet undersøkte i 2013 en sak om behandlingen av innsideinformasjon i offentlig forvaltning. Undersøkelsene resulterte i at Finanstilsynet sendte et offentlig brev til et departement

og kritiserte departementets informasjonshåndtering. I kjølvannet av saken hadde Finanstilsynet oppmerksomhet på hvordan markedssensitiv informasjon blir håndtert i offentlig sektor. I desember 2013 arrangerte Finanstilsynet sammen med ØKOKRIM og Oslo Børs et seminar for offentlig forvaltning om ulike emner knyttet til informasjonshåndtering.

Videreutvikling av transaksjonsrapporteringsystemet
Verdipapirforetakene skal rapportere transaksjoner

i noterte finansielle instrumenter og derivater av disse i et europeisk transaksjonsrapporterings-system (TRS). Det er brukt mye ressurser på å etablere et felles nordisk system som oppfyller direktivkravene og til å bistå rapporteringspliktige foretak.

I 2013 ble det rapportert ca. 95 millioner transaksjoner til Finanstilsynet, hvorav 56 prosent fra utenlandske og 44 prosent fra norske verdipapirforetak. Finanstilsynet er stadig i dialog med verdipapirforetakene for å sikre at kvaliteten på

rapporteringen blir opprettholdt. Ingen større problemer ble avdekket i 2013.

Høsten 2013 fikk Finanstilsynet direkte tilgang til strukturerte transaksjonsdata og posisjonsdata fra VPS-registeret. Dette inkluderer nå også obligasjonseierregisteret, som det tidligere har vært tidkrevende å få tilgang til. Disse dataene integreres i Finanstilsynets overvåkingssystemer på en måte som gir effektiv tilgang til å undersøke saker.

RETTSAVGJØRELSER

Følgende rettsavgjørelser ble avsagt i 2013 i saker som Finanstilsynet undersøkte og anmeldte til påtalemyndigheten:

I oktober 2013 ila ØKOKRIM et notert selskap et forelegg på 20 millioner kroner for markedsmanipulasjon ved å ha forstyrret og tilsidesatt effektiv og markedsriktig prising av selskapets aksjer fra høsten 2008 og fram til mai 2009. Selskapet solgte en stor andel egne aksjer til en utenlandsk regjering, som videresolgte aksjene i markedet. Avtalen om aksjesalget ble gjort under forutsetning om hemmelighold, til tross for at avtalen og omstendighetene rundt den var egnet til å påvirke kursen. Det noterte selskapet ga ved flere anledninger uriktige, ufullstendige og villedende opplysninger om hendelsen til markedet. For det samme forholdet ila ØKOKRIM selskapets administrerende direktør et forelegg på 1,3 millioner kroner. Foreleggene er vedtatt.

Lagmannsretten frifant i 2013 fem tiltalte for innsidehandel og tilskyn-delse til slik handel i et farmasiselskap. En av de tiltalte hadde gjennom sitt konsultentselskap kjennskap til farmasiselskapets prosess knyttet til arbeidet med en vaksine. Frifinnelsen av de fem tiltalte hadde til dels ulike begrunnelser. For to av de tiltalte la rettens flertall til grunn at den aktuelle informasjonen ikke var «innsideinformasjon» i verdipapirhandellovens forstand på tidspunktet de handlet. For to andre tiltalte kom rettens flertall til at det forelå innsideinformasjon den dagen de handlet, men at de ikke hadde blitt tilskyndet til handelen av den tiltalte som hadde kjennskap til prosessene rundt vaksinen. Dommen er rettskraftig.

Høyesterett avsa i september 2013 dom for flere brudd på verdipapirhandelloven utført av en aksjemegler, hvorav forhold knyttet til innsidehandel og tilskyn-delse til innsidehandel var mest alvorlig. Retten så alvorlig på at tiltalte i rollen som rapporteringspliktig til Finanstilsynet ved flere anledninger begikk alvorlige brudd på forbudet mot innsidehandel. Tiltalte hadde en rolle som krevde tillit, både fra sine kunder, sin arbeidsgiver og Finanstilsynet. Retten vektla videre at det er viktig for tilliten til markedet at man kan stole på sentrale aktører. Retten bemerket også at tiltalte hadde handlet med forsett og at skadepotensialet var stort fordi informasjonen ble

spredt til mange aktører. Domfelte ble dømt til tre års fengsel, med utsatt fullbyrdelse for ett år og seks måneder.

Oslo tingrett frifant i april 2013 tre tiltalte for innsidehandel og tilskyn-delse til innsidehandel. En av de tiltalte var ansatt i et selskap hvor to av vedkommendes bekjente kjøpte og forsøkte å kjøpe aksjer samme dag som det foregikk avsluttende salgsforhandlinger om selskapets datterselskap. Retten festet lit til de tiltaltes forklaring om at de ikke hadde informasjon om salget, men at de hadde fulgt med i markedet generelt. Retten fant det ikke bevist at det hadde skjedd overlevering av innsideinformasjon mellom de tiltalte, selv om det var bevist kontakt mellom dem forut for kjøpet. Dommen ble avsagt med dissens og er anket.

Høyesterett forkastet i 2013 en anke over dom for overtredelse av reglene om innsidehandel avsagt i Inntrøndelag tingrett. Tiltalte eide aksjer i et selskap tiltalte hadde vært ansatt i. I et intervju i NRK hevdet tiltalte at dette selskapet bedrev ulovlig prissamarbeid. Før intervjuet ble sendt på TV, solgte tiltalte alle sine aksjer i selskapet. Retten fant det bevist at det som framkom i intervjuet, var innsideopplysninger og at tiltalte hadde brutt innsidehandelsforbudet. Retten bemerket at det skal reageres strengt mot innsidehandel, fordi det utgjør en trussel mot tilliten til verdipapirmarkedet. Tiltalte ble dømt til ti måneders fengsel, hvorav fem måneder ble gjort betinget. Det ble også idømt inndraging av utbyttet fra de straffbare handlingene.

Høyesterett avsa i januar 2013 dom i en sak om innsidehandel i obligasjoner. Administrerende direktør handlet obligasjonene dagen etter at tiltalte var informert om en oppkjøpsprosess i selskapet. Tiltalte bestred ikke at dette var innsideinformasjon, men påberopte seg rettsvillfarelse, fordi tiltalte ikke visste at innsidehandelsforbudet gjaldt for handler i obligasjoner. I motsetning til lavere rettsinstanser, kom Høyesterett til at innsidehandel i obligasjoner skal behandles på lik linje med innsidehandel i aksjer. Derfor var også tidligere høyesterettsavgjørelser som omhandlet innsidehandel i aksjer, relevante for straffeutmålingen. Tiltalte ble dømt til 45 dagers ubetinget fengsel.

PROSPEKTKONTROLL – OMSETTELIGE VERDIPAPIRER

Finanstilsynet skal godkjenne EØS-prospekter ved tilbud om tegning eller kjøp av omsettelige verdipapirer på minst fem millioner euro beregnet over en periode på tolv måneder, som rettes til 150 personer eller flere i det norske verdipapirmarkedet. Det samme gjelder ved opptak til notering av omsettelige verdipapirer på norsk regulert marked, inkludert kapitalforhøyelser på over ti prosent i selskaper med aksjer som allerede er notert på regulert marked.

Om prospektkontrollen

Finanstilsynet skal godkjenne alle EØS-prospekter som kommer fra norske utstedere og utstedere fra land utenfor EØS-området som har valgt Norge som hjemstat. Finanstilsynet har utført den operative kontrollen med prospekter siden 1. mai 2010. I 2011 kom nye tilleggskrav til prospekter for olje-, gass- og gruveselskaper. Terskelverdiene for når prospektplikten utløses, ble endret i juli 2012, og reviderte prospektregler og forenklet regelsett trådte i kraft 1. juli 2013.

Gjennomføring av prospektkontrollen i 2013

I 2013 ble det godkjent noen flere aksjeprospekter enn foregående år. Antall søknader om godkjenning av obligasjonsprospekter var høyt gjennom året.

Finanstilsynet behandlet prospekter for flere store transaksjoner i 2013, blant annet for emisjoner og nye aksjenoteringer i forbindelse med restruktureringer i ulike bransjer. Dette omfattet for eksempel godkjenning av prospekt for offentlig emisjon og notering av Ocean Yield ASA, Odfjell Drilling Ltd og BW LPG Limited.

En oversikt over prospekter kontrollert av Finanstilsynet i 2013 er gjengitt i tabell 8.

TABELL 8: KONTROLLERTE DOKUMENTER

	2009	2010	2011	2012	2013
Aksjer (noterte aksjer i parentes)	102 (64)	105 (82)	100 (85)	54 (45)	60 (52)
Obligasjoner	94	44	110	146	178
Warrants	15	9	14	–	–
Sum	211	158	224	200	238

I 2013 avbrøt Finanstilsynet fem kontrollprosesser etter at kapitalinnhentinger og/eller noteringer ble avlyst. Det ble også notifisert et større antall dokumenter til og fra andre prospektmyndigheter innenfor EU/EØS-området. Dokumentasjonen er knyttet til grensekryssende prospekter innenfor EU/EØS-området.

Finanstilsynet startet kontrollen av tolv prospekter for nye aksjenoteringer i 2013. Av disse ble elleve prospekter benyttet i forbindelse med første gangs notering av aksjer på Oslo Børs eller Oslo Axess, eller ved overføring av notering til Oslo Børs. Til sammen ble det kontrollert 52 prospekter for noterte aksjeselskaper. I tillegg ble det kontrollert fem prospekter for aksjeemisjoner i unoterte selskaper og tre prospekter relatert til unoterte egenkapitalbevis.

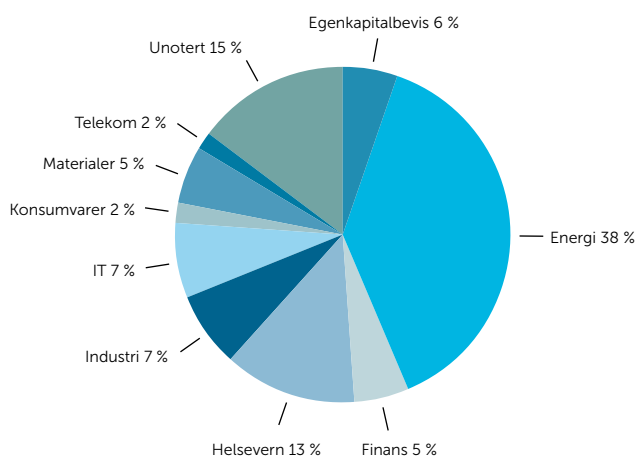
Regelverk

Som følge av endringer i verdipapirforskriften som trådte i kraft 1. juli 2013, er det innført et forenklet regelsett for særskilte utstedere og/eller visse transaksjoner. De nye reglene gir færre og enklere innholds krav og gjelder for tegningsrettsemisjoner i allerede noterte selskaper, allerede noterte selskaper med lav markedsverdi og små og mellomstore bedrifter (SMB). Det forenklete regelsettet gjelder for ulike omsettelige verdipapirer som aksjer, obligasjoner og depotbevis.

Krav til historisk finansiell informasjon i prospekter – Finanstilsynets veiledning

Finanstilsynet har utarbeidet «Veiledning om historisk finansiell informasjon og pro forma finansiell informasjon i aksjeprospekter». Veiledningen er også tilgjengelig på engelsk på Finanstilsynets nettsted.

FIGUR 7: Prospekter godkjent av Finanstilsynet i 2013 – fordelt på bransje

Kilde: Finanstilsynet

REGNSKAPSTILSYN – NOTERTE FORETAK

Noterte foretak skal bruke de internasjonale regnskapsstandardene (IFRS) når de avlegger konsernregnskap. Finanstilsynet kontrollerer den finansielle rapporteringen fra norskregistrerte foretak notert på regulert marked i Norge eller i annet EØS-land, og visse utenlandske foretak notert på regulert marked i Norge.

Kontrollen omfatter årsregnskap på konsern- og selskapsnivå, årsberetning og delårsregnskap. Kommunale og interkommunale foretak og selskaper omfattes ikke av kontrollen. Statsforetak som er utstedere av aksjer og/eller obligasjoner, er imidlertid omfattet av ordningen.

Ved utgangen av 2013 var 247 foretak underlagt regnskapskontroll. Av disse var 34 utenlandske foretak underlagt Finanstilsynets kontroll. I underkant av 200 foretak var utstedere av aksje- og egenkapitalbevis. Flere utstedere av aksjer og egenkapitalbevis har også utstedt obligasjoner som er notert på Oslo Børs. I løpet av året ble 12 nye foretak notert på Oslo Børs, samt 4 nye utstedere på Oslo Axess. Til sammen 25 utstedere ble strøket, 21 på Oslo Børs og 4 på Oslo Axess.

KONTROLL MED FINANSIELL RAPPORTERING

Utvelgelse

Finanstilsynet bruker flere kriterier for å velge hvilke foretak som skal kontrolleres. Noen foretak velges ut som følge av signaler eller rotasjon, mens andre foretak plukkes ut på bakgrunn av risikovurderinger. Den risikobaserte analysen er basert på innrapportering av opplysninger fra foretaket via Altinn.

Resultater av kontrollen

Finanstilsynet gikk i 2013 gjennom hele eller deler av den finansielle rapporteringen til 60 foretak. Kontrollen rettet seg særlig mot utstedere av aksjer og egenkapitalbevis, men også mot enkelte utstedere av obligasjoner. Tilsynet gikk også gjennom alle noterte foretaks revisjonsberetninger. Elleve saker ble fulgt nærmere opp. Flere av disse var ikke avsluttet ved utgangen av året.

Finanstilsynet mottok ingen meldinger i 2013 fra foretakene, deres tillitsvalgte, ledende ansatte eller revisorer om at den finansielle rapporteringen fra utstederen ikke ga et riktig bilde basert på bestemmelser i verdipapirhandelloven.

Tre av sakene som ble påbegynt i 2012 og ferdigstilt i 2013, er beskrevet under. Alle offentlige brev er tilgjengelige på Finanstilsynets nettsted.

Noreco

Kontrollen la særlig vekt på foretakets mineralressurser, og omfattet blant annet foretakets prinsipper, regnskapsføring av gjennomførte transaksjoner og test for verdifall for enkelte utvalgte eiendeler.

Kontrollen avdekket vesentlige feil i årsregnskapet for 2011. Forholdene som ble identifisert, var:

- for høy verdsettelse av enkelte eiendeler
- feil beregning av gevinst/tap ved salg av lisenser
- manglende hensyn til hendelser etter balansedagen
- feilaktig presentasjon av salg av lisenser som avvirket virksomhet
- utelatt reklassifisering av lete- og evalueringseiendeler i balansen
- mangler og unøyaktigheter ved foretakets angitte regnskapsprinsipper

Etter Finanstilsynets vurdering burde årsregnskapet vært avlagt på nytt. Foretaket besluttet å rette feilene gjennom endrede sammenligningstall i årsregnskapet for 2012. Finanstilsynet tok dette til etterretning, blant annet på grunn av den korte tiden til neste rapportering.

Ekornes

Ekornes har inntekter i utenlandsk valuta og benytter valutaterminkontrakter for å sikre framtidige forventede kontantstrømmer. Ekornes regnskapsfører dette som sikringsbokføring etter IAS 39 *Finansielle instrumenter – innregning og måling*. Sikringsbokføringen innebærer at urealisert gevinst/tap på valutaterminkontrakter ikke blir innregnet over det ordinære resultatet, men utsettes til den framtidige transaksjonen inntreffer. Hovedregelen etter IFRS er at urealisert gevinst/tap skal innregnes over det ordinære resultatet. I IAS 39 er det presisert at sikringsbokføring bare kan benyttes dersom sikringsdokumentasjonen oppfyller alle vilkårene i standarden. Etter Finanstilsynets oppfatning oppfyller Ekornes ikke alle krav i IAS 39.

Finanstilsynet påla 14. mars 2013 Ekornes å regnskapsføre inngåtte terminkontrakter etter hovedregelen i IAS 39 og ikke som sikringsbokføring fram til all nødvendig sikringsdokumentasjon er utarbeidet. Sammenligningstall for 2011 ble korrigert i årsregnskapet for 2012.

Norske Skog

Finanstilsynet har sett på nedskrivningsvurderingen av fabrikkene til Norske Skog. Foretaket har over tid hatt en lav markedsverdi på egenkapitalen målt mot bokførte verdier. Per 31. desember 2012 var egenkapitalen til foretaket verdsatt i markedet til 750 millioner kroner, som gir en pris/bok på 0,17. Det følger av IAS 36 *Verdifall på eiendeler* at det skal foretas en nedskrivningstest dersom det foreligger indikasjon på at en eiendel har falt i verdi. En slik indikasjon er høyere bokført verdi av egenkapitalen enn markedsverdi.

I fjerde kvartal 2012 gjennomførte Norske Skog en nedskrivning av fabrikkene på totalt 1,6 milliarder kroner. Nedskrivningstester er i stor grad basert på skjønsmessige vurderinger. Finanstilsynet var under kontrollen kritisk til enkelte av forutsetningene som Norske Skog har benyttet i sine nedskrivningstester. I nedskrivningsvurderingen for fjerde kvartal synes likevel foretaket å ha utvist et forsvarlig skjønn i vurderingen av de balanseførte verdiene. Finanstilsynet tok 12. juni 2013 foretakets redegjørelse til etterretning.

Deltakelse i ESMA

Den europeiske verdipapir- og markedstilsynsmyndigheten (ESMA) er en uavhengig myndighet som har medlemmer fra tilsynsmyndigheter i Europa. Finanstilsynet legger vekt på å organisere regnskapstilsynet i samsvar med prinsippene som er utarbeidet av ESMA.

European Enforcers Coordination Sessions (EECS) består av regnskapstilsynene i Europa. EECS er opprettet for å diskutere avgjørelser tatt av de nasjonale tilsynsmyndighetene og erfaringer med bruk av standarder i tilsynsvirksomhet. I 2013 var det ni møter, og flere av Finanstilsynets saker i 2013 ble presentert for EECS.

ESMA offentliggjorde to utdrag fra EECS' database med tilsynssaker i 2013. ESMA har også offentliggjort en rapport om finansinstitusjonenes rapportering.

Overtredelsesgebyr ved forsinket offentliggjøring av periodisk finansiell rapportering

Finanstilsynets kontroll av den periodiske rapporteringen omfatter også kontroll av at rapporteringen blir offentliggjort innenfor fristene. Overtredelse av fristene sanksjoneres normalt med et overtredelsesgebyr.

I forbindelse med for sent offentliggjorte årsrapporter for 2012 ble tre utstedere ilagt overtredelsesgebyr.

Regnskapsfaglig ekspertutvalg

Det regnskapsfaglige ekspertutvalget er en viktig del av Finanstilsynets ressurser. Utvalget ble oppnevnt av Finansdepartementet i 2005. Finanstilsynet er sekretariat for utvalget.

I 2013 hadde ekspertutvalget tre møter. Saker som tas opp, kan enten være til diskusjon eller til uttalelse. Uttalelsene blir sendt sammen med brev til foretakene, og brevene blir publisert på Finanstilsynets nettsted.

Ekspertutvalget i perioden 1. januar – 31. desember 2013

Frøystein Gjesdal (leder)
Aase Aa. Lundgaard (nestleder)
Stig Enevoldsen
Signe Moen
Kjell Magne Baksaas
Nina Rafen
Geir Moen
Karina Vasstveit Hestås (varamedlem)
Roar Inge Hoff (varamedlem)
Reidar Jensen (varamedlem)

REVISJON

Finanstilsynets tilsyn med revisorer omfatter godkjenning av enkeltpersoner og foretak, registerføring og tilsyn med virksomheten. Tilsynet kontrollerer at revisor ivaretar sin uavhengighet, samt utfører arbeidet på en tilfredsstillende måte og i samsvar med lovgivningen, herunder god revisjonsskikk.

UTVIKLINGSTREKK

Selv om bransjen har noen få store selskaper, har den fortsatt mange små virksomheter. Det er likevel en tendens til økt konsentrasjon, noe som trolig skyldes at revisjonsplikten for mindre aksjeselskaper har falt bort.

Det er økende press på honorarene i forbindelse med anbud på større revisjonsoppdrag. Særlig gjelder dette offentlige anbud og klienter der prosessen styres av foretakets innkjøpsavdeling. Det er usikkert i hvilken grad dette påvirker revisjonskvaliteten.

EU er i ferd med å vedta endringer i europeiske revisjonsregler. Det er fortsatt usikkert når nye regler får virkning i norsk rett.

TILSYN OG OVERVÅKING

Det er sentralt for et velfungerende marked at aktørene har tillit til den finansielle rapporteringen fra næringslivet. Dette gjelder spesielt for foretak av allmenn interesse, som banker og andre kredittinstitusjoner, forsikringsselskaper og noterte foretak. God kvalitet på revisjonen bidrar til å styrke denne tilliten. For å ivareta rollen som allmennhetens tillitsperson, må revisor være uavhengig og utføre revisjonen i samsvar med kravene i revisorloven.

Tilsyn blir gjennomført på bakgrunn av Finanstilsynets risikovurderinger, innrapporteringer og andre signaler, som for eksempel medieoppslag. Forhold som blir avdekket på andre tilsynsområder, vil også kunne føre til nærmere vurdering av revisors arbeid. I tillegg skal det minimum hvert sjette år gjennomføres periodisk kvalitetskontroll av revisorer som reviderer årsregnskap for revisjonspliktige. Revisorer som reviderer foretak av allmenn interesse, skal kvalitetskontrolleres minst hvert tredje år.

Den periodiske kontrollen er samordnet med Revisorforeningens kvalitetskontroll for egne medlemmer. Dersom Revisorforeningen finner forhold som kan gi grunnlag for vedtak

om tilbakekall av godkjenning som revisor, blir saken sendt til Finanstilsynet for videre oppfølging. Revisorforeningens rapport om kvalitetskontrollarbeidet i 2013 er gjengitt på side 67. Samordningen gjelder ikke revisorer som reviderer foretak av allmenn interesse. For disse gjennomfører Finanstilsynet alt tilsynsarbeidet. Det er om lag 20 revisjonsselskaper som reviderer foretak av allmenn interesse. Foretak av allmenn interesse som ikke er dekket av de største revisjonsselskapene, er sparebanker og mindre forsikringsselskaper.

I 2013 mottok Finanstilsynet 56 signaler om mulige svakheter i revisjonen. Dette er en nedgang fra 2012. Signalene mottas fra Revisorforeningen, skattemyndighetene, konkursbo og andre som kan indikere mangelfull revisjon. Saker som Finanstilsynet ikke prioriterer å følge opp, kan bli avsluttet med at revisor blir bedt om å vurdere om det er grunn til å justere framtidig revisjonsvirksomhet. Vurderingen skal dokumenteres.

I 2013 gjennomførte Finanstilsynet 55 stedlige tilsyn i tillegg til andre tilsynssaker. Noen av sakene avsluttes i 2014.

TABELL 9: TILBAKEKALLING AV GODKJENNING SOM REVISOR

	2009	2010	2011	2012	2013
Tilbakekalling statsautoriserte revisorer	1	10	1	19	0
Tilbakekalling registrerte revisorer	4	13	2	17	0
Tilbakekalling revisjonsselskaper	3	1	0	0	0

REVISJON

Antall vedtak om tilbakekalling av godkjenning er høyere etter at det har vært gjennomført dokumentbasert tilsyn. Årsaken er at godkjenningen som revisor eller revisjonsselskap blir tilbakekalt for dem som ikke besvarer spørsmålene etter purring og varsel om at godkjenningen kan bli kalt tilbake. Etterutdanningskravet følges også opp overfor den enkelte på bakgrunn av svar på dette spørsmålet.

Selskapstilsyn

Revisjonsselskapene skal, i tillegg til å oppfylle revisorlovgivningens formelle krav til godkjenning, utpeke ansvarlig revisor for hvert av revisjonsoppdragene som selskapet påtar seg. Under selskapstilsynet kontrollerer Finanstilsynet blant annet at revisjonsselskapet har forsvarlige systemer for intern kvalitetskontroll av revisjonsvirksomheten, inkludert retningslinjer og rutiner for uavhengighet, taushetsplikt og etterlevelse av hvitvaskingsregelverket. Finanstilsynet gjennomgår utvalgte revisjonsoppdrag for å kontrollere om revisorlovgivningen og revisjonsselskapets interne retningslinjer og rutiner etterleves.

I 2013 gjennomførte Finanstilsynet ni selskapstilsyn. Fire av tilsynene gjaldt selskaper som reviderer foretak av allmenn interesse. Revisjonsselskaper som kan påta seg revisjon av foretak notert på børs i USA, er også underlagt tilsyn av revisortilsynsmyndigheten i USA, Public Company Accounting Oversight Board (PCAOB). Det gjennomføres felles tilsyn som ledes av Finanstilsynet. Det ble ikke gjennomført felles tilsyn med norske revisjonsselskaper i 2013.

Ved kontroll av enkeltoppdrag ble det avdekket mangler i *planleggingen* av revisjonen, blant annet i vurderingen av aksept og fortsettelse av revisjonsoppdrag, i fastsettelsen av vesentlighet, i kartlegging av revisjonsklientens IT-systemer og tilhørende risiko for vesentlig feilinformasjon. Videre ble det avdekket manglende vurdering av hvilken betydning tjenester utkontraktert til serviceorganisasjoner har for revisjonstilnærmingen. Også revisors bevissthet rundt særregulering og konsesjonskrav som gjelder for klienten, var i flere tilfeller mangelfull.

I kontrollen av *gjennomføringen* av revisjonen ble det blant annet avdekket at revisor ikke har fulgt opp svakheter i revisjonsklientenes internkontroll på en god nok måte, særlig på inntektsområdet. Revisor kan utføre analytiske kontroller som del av revisjonen, men må da ta stilling til den bestemte kontrollens egnethet for formålet og påliteligheten i dataene som kontrollen skal bygge på. Selskapstilsynene avdekket mangler ved revisors dokumentasjon og gjennomføring av analytiske kontroller. Revisor kan bruke stikkprøver ved gjennomføring av revisjonshandlinger. Ved utformingen av utvalget, må revisor ta hensyn til formålet med revisjonshandlingen, hva utvalgsgrunnlaget består av, samt fastsette en utvalgsstørrelse som er tilstrekkelig for å redusere utvalgsrisikoen til et akseptabelt lavt nivå. Videre var det eksempler på manglende skille mellom bruk av spesialister på revisjonsteamet, bruk av eksperter arbeid og gjennomføring av konsultasjoner, og mangler ved dokumentasjonen av utført arbeid. Også manglende rapportering av avdekkede forhold som etter revisorloven krever omtale i nummerert brev til ledelsen, ble tatt opp av Finanstilsynet.

Når det gjelder ferdigstillingen av revisjonen, avdekket Finanstilsynet svakheter ved oppdragsansvarlig revisors og oppdragskontrollørs kvalitetssikring av revisjonsdokumentasjonen på viktige/kritiske revisjonsområder.

Andre enkeltsaker

Ved nærmere kontroll av et revisjonsoppdrag avdekket Finanstilsynet vesentlige mangler og svakheter både i planleggingen av revisjonen og i revisjonsutførelsen. Revisor hadde blant annet lagt for sterk vekt på ledelsens uttalelser, vurderinger og beregninger, uten å etterprøve disse. Etter Finanstilsynets mening hadde ikke revisor tilstrekkelige og hensiktsmessige revisjonsbevis for sine konklusjoner. I denne saken framhevet Finanstilsynet også det ansvaret et revisjonsselskap har for å utpeke en oppdragsansvarlig revisor når revisjonsselskapet er valgt som revisor. Revisjonsselskapet må vurdere oppdragsansvarliges kompetanse og kapasitet og påse at det er tilstrekkelige ressurser tilgjengelig for å gjennomføre revisjonsoppdraget på en forsvarlig måte.

En sak har reist spørsmål om konsernrevisor har gjort tilstrekkelige revisjonshandlinger for å forsikre seg om at vesentlige regnskapsposter i datterselskapet var uten risiko for vesentlige feil, og også hvor involvert oppdragsansvarlig konsernrevisor selv må være. Saken er ikke avsluttet.

Tematilsyn

Finanstilsynet gjennomfører hvert år et tematilsyn på revisjonsområdet. Temaet i 2012 var «Inntektsrevisjon og virksomhetsforståelse». Samlerapporten, datert 22. mars 2013, er publisert på Finanstilsynets nettsted. Mangler ved revisors virksomhetsforståelse har resultert i mangelfull risikovurdering, og dermed sviktende grunnlag for å fastsette etterfølgende revisjonshandlinger. Dette har i flere tilfeller ført til at revisor ikke innhentet tilstrekkelig og hensiktsmessig revisjonsbevis. Resultatene fra tematilsynet understreker behovet for økt bevissthet i revisjonsbransjen knyttet til revisjon av inntekter.

I 2013 var tematilsynet «Revisjon av virksomheter som behandler klientmidler, særlig eiendomsmeglere». Tilsynet dekket i overkant av 30 revisjonsselskaper, om lag 50 oppdragsansvarlige revisorer og rundt 60 eiendomsmeglingsforetak, i tillegg til rundt ti advokater og forsikringsmeglere. Finanstilsynet avdekket mangler i revisors arbeid i de fleste kontrollerte oppdragene. Samlerapporten er publisert på Finanstilsynets nettsted.

I 2013 ble også et tematilsyn knyttet til revisjonsselskapenes interne kvalitetskontroll av avsluttede revisjonsoppdrag startet. Dette er viktige mekanismer for å sikre revisjonskvaliteten. Vurdering av kvalitetssikringssystemene for revisjonsvirksomheten inngår også i stedlige tilsyn i andre revisjonsforetak. Samlerapporten etter dette tematilsynet blir publisert i løpet av første halvår 2014.

Annen tilsynsaktivitet

Finanstilsynet sendte 21. juni 2013 et likelydende brev til alle revisorer og regnskapsførere som hadde betalingsforetak med begrenset tillatelse som oppdragsgivere. Bakgrunnen for brevet var Finanstilsynets oppfølging av virksomheten i disse foretakene og informasjon som ble innhentet fra foretakenes regnskapsførere og revisorer. I brevet framhever Finanstilsynet hva revisorene må være særlig oppmerksomme på i arbeidet med disse oppdragsgiverne.

Finanstilsynet sendte også 16. juli 2013 likelydende brev til alle som reviderer forsikringsformidlingsforetak. Som vedlegg til brevet fulgte Finanstilsynets brev til forsikringsformidlingsforetakene, der erfaringer fra stedlige tilsyn i slike foretak er oppsummert. I brevet til revisorene framheves forhold som Finanstilsynet mener er av betydning for disse revisjonsoppdragene.

Finanstilsynets inspeksjonsvirksomhet har avdekket at mange tilsynsenheter som er underlagt risikostyringsforskriften, ikke innhenter nødvendig bekreftelse fra revisor i samsvar med forskriften. Dersom revisorer ikke har sendt nummerert brev til klienten om dette, er dette en svakhet som vil bli påpekt i brev fra Finanstilsynet.

Finanstilsynet har hatt kontakt med Revisorforeningen om attestasjoner og uttalelser som revisorer skal sende til Finanstilsynet.

Finanstilsynet har avgitt høringsuttalelse til ISAE 3420 som gjelder attestasjon av proforma finansiell informasjon. I brevet gis det uttrykk for at Finanstilsynet ikke vil godkjenne prospekter der revisors attestasjonsuttalelse inneholder forbehold eller presiseringer eller dersom revisor har tatt inn en begrensning som «i det alt vesentligste». I disse tilfellene vil ikke attestasjonen oppfylle prospektregelverkets krav til attestasjon. Revisorforeningen har utarbeidet et eksempel på uttalelse som tar hensyn til dette.

FORVALTNING

TABELL 10: ANTALL GODKJENTE REVISORER OG REVISJONSSLESKAPER PER 31.12.2013

	2010	2011	2012	2013	Godkjenning i 2013
Statsautoriserte revisorer	2 984	3 165	3 339	3 544	201
Registrerte revisorer	3 226	3 319	3 365	3 429	93
Herav ansvarlige revisorer	–	1 891	1 840	1 799	69
Revisjonsselskaper*	776	674	600	563	20

* Nedgangen de siste årene har trolig sammenheng med at selskaper som eier revisjonsselskaper, ikke lenger trenger å være godkjent revisjonsselskap.

Finanstilsynet godkjenner revisorer enten som registrert eller statsautorisert revisor. Det er høyere utdanningskrav for statsautoriserte revisorer enn for registrerte revisorer. I tillegg til lovfastsatt minstekrav til utdanning, må den som skal godkjennes ha bestått en praktisk prøve. Prøven utarbeides av et eksamensutvalg og gjennomføres av Universitetet i Agder på vegne av Finanstilsynet. I 2013 var det 244 kandidater, og alle besto prøven.

Finanstilsynet kontrollerer løpende oppfølgingen av ulike lovkrav. Dette gjelder særlig etterutdanningskravene. Tilsynet hadde i 2013 kontakt med de største revisjonsselskapene som tilbyr internkurs, slik at deltakerne kan oppfylle dokumentasjonskravet for lovpliktig etterutdanning.

Revisorregisteret

Alle godkjente revisorer og revisjonsselskaper er registrert i Revisorregisteret. Revisorregisteret er en del av Finanstilsynets konsesjonsregister, som er tilgjengelig på Finanstilsynets nettsted. Noen av opplysningene i Revisorregisteret legges inn av Finanstilsynet, mens andre hentes fra andre offentlige registre. Siden 2012 har registeret også inneholdt opplysninger som det enkelte revisjonsselskap selv skal legge inn ved bruk av Altinn. Mange revisjonsselskaper oppfyller ikke denne plikten til å registrere og ajourholde opplysningene. Finanstilsynet fulgte opp dette i 2013, og vil fortsette oppfølgingen i 2014.

INTERNASJONALE OPPGAVER

Finanstilsynet følger utviklingen i EU-kommisjonens forslag til endringer i revisjonsdirektivet og ny forordning ved å delta som observatør i ulike grupper. Tilsynet har også kontakt med de andre nordiske revisortilsynsmyndighetene.

Utover arbeidet som drives i regi av EU-kommisjonen, har europeiske tilsynsmyndigheter på eget initiativ dannet en gruppe for å utvikle og harmonisere gjennomføring av tilsyn. Arbeidsgruppen European Audit Inspection Group (EAIG) er i ferd med å bygge opp en europeisk database for inspeksjonsmerknader av mer prinsipiell karakter. EAIG bidrar også til å hente inn og koordinere medlemslandenes syn på forslag til nye bransjefastsatte revisjonsstandarder.

Det globale samarbeidet mellom revisortilsynsmyndighetene skjer gjennom International Forum of Independent Audit Regulators (IFIAR). 46 land, inklusive Norge, er representert i IFIAR.

Revisortilsynsmyndighetene har også etablert tilsynskollegier for EY (Ernst & Young AS) og KPMG som følge av de strukturelle endringene som begge disse revisjonsgrupperingene gjennomførte for et par år siden. EY har et selskap i Storbritannia som eier de nasjonale selskapene i nettverket. I KPMG har fortsatt noen revisjonsselskaper i nettverket lokale eiere. Finanstilsynet deltar i disse tilsynsgruppene. I møtene diskuteres hvilke temaer som bør følges opp, og oppfølging av globale retningslinjer og rutiner. Også toppledelsen i EY og KPMG deltar.

Finanstilsynet
Postboks 1187 Sentrum
0107 Oslo

Oslo, 23. januar 2014
Vår ref.: IGH/bb

ÅRSRAPPORT OM KVALITETSKONTROLL AV REVISORER I ÅRET 2013

Det vises til "Retningslinjer for periodisk kvalitetskontroll av revisorer og revisjonsselskaper", punkt 2.3 (k). Styret i Den norske Revisorforening (DnR) gir med dette en oversikt over organisering, utvelgelse og resultater av gjennomført kvalitetskontroll i 2013.

ORGANISERINGEN AV ÅRETS KONTROLLER

Organiseringen av kontrollen er beskrevet i "Detaljert opplegg for kvalitetskontrollen av oppdragsansvarlige revisorer 2013" som er lagt ut på revisorforeningen.no. Opplegget tar sikte på å kontrollere etterlevelse av god revisjonsskikk, herunder revisjonsstandardene, og har i tillegg spesiell oppmerksomhet på bestemmelser i revisorloven om revisorenes økonomiske forhold, uavhengighet, sikkerhetsstillelse og etterutdanning.

Kontrollørkorpsset har bestått av 27 personer, statsautoriserte og registrerte revisorer, alle oppdragsansvarlige med bred faglig bakgrunn.

UTVELGELSE FOR KONTROLL

Kvalitetskontrollordningen i 2013 omfattet 872 oppdragsansvarlige medlemmer. Det ble valgt ut 159 oppdragsansvarlige medlemmer for ordinær kontroll, inkludert fire medlemmer hvor kontrollen var utsatt fra 2012 på grunn av sykdom. Etter varsel om kontroll ga 10 av disse medlemmene beskjed om at de skulle avvikle sin virksomhet eller slutte som oppdragsansvarlige revisorer i løpet av 2013. Et medlem ble tatt ut av kontrollen fordi Finanstilsynet nylig hadde gjennomført kontroll.

Det ble da 148 medlemmer som skulle ha ordinær kvalitetskontroll i 2013. Av disse er fire kontroller utsatt til 2014 på grunn av langvarig sykdom eller svangerskapspermisjon. I tillegg er det gjennomført 31 oppfølgingskontroller. Det er dermed gjennomført 175 kontroller i 2013.

RESULTAT AV KONTROLLENE

Resultatene viser at de kontrollerte revisorene holder et høyt faglig nivå. Det er en målsetning for DnR å redusere antall tilfeller hvor det er behov for oppfølging. Dette vil vi søke å oppnå gjennom faglig informasjon, veiledning overfor medlemmene, og kursvirksomhet.

	Antall	%
Godkjent	135	77,2
Mangler ved revisjon og/eller andre forhold – handlingsplan og ny kontroll	38	21,7
Oversendes Finanstilsynet for videre oppfølging	2	1,1
Sum utførte kontroller	175	100,0

Med vennlig hilsen
Den norske Revisorforening

Ingebret Grude Hisdal
Styreleder

REGNSKAPSFØRER- VIRKSOMHET

Finanstilsynets tilsyn med regnskapsførere omfatter godkjenning av enkeltpersoner og foretak, samt registerføring og tilsyn med virksomheten. Tilsynet kontrollerer at regnskapsfører utfører arbeidet på en tilfredsstillende måte og i samsvar med lovgivningen, herunder god regnskapsføringsskikk.

UTVIKLINGSTREKK

Regnskapsførerbransjen omfatter 20–30 større selskaper og grupperinger. Det er også mange små og mindre profesjonelle enheter. Etableringsterskelen i bransjen er lav, og oppkjøpene som skjer har derfor ikke vesentlig innvirkning på det totale antallet enheter.

Elektroniske systemer brukes i økende grad i regnskapsføreroppdragene. Utviklingen reiser spørsmål om hvordan regnskapsførerbransjen skal tilpasse sine tjenester til denne utviklingen, i tillegg til at det aktualiserer utkontraktering til lavkostland.

TILSYN OG OVERVÅKING

Finanstilsynet kontrollerer at kravene til regnskapsførervirksomheten er oppfylt. Tilsynet undersøker blant annet foretakenes kvalitetskontroll av arbeidet i tilfeller der det benyttes medarbeidere som ikke er autoriserte regnskapsførere. Finanstilsynet kontrollerer også at pliktene etter regnskapsloven, bokføringsloven, hvitvaskingsregelverket og forskrift om risikostyring og internkontroll etterleves. Kontrollen omfatter i tillegg at regnskapsførere og regnskapsførerselskaper leverer egne regnskaper og selvangivelser i rett tid, og at de for øvrig har innrettet virksomheten sin etter kravene i regnskaps- og skattelovgivningen.

De bransjefastsatte standardene for god regnskapsføringsskikk i Norge har tidligere vært fastsatt av Norges Autoriserte Regnskapsføreres Forening (NARF) og Økonomiforbundet. Revisorforeningen er med i dette arbeidet. Standardene utfyller langt på vei lovkravet om at regnskapsføringsoppdrag skal gjennomføres i samsvar med god regnskapsføringsskikk.

Samarbeid med bransjeforeninger

Med til sammen rundt 14 500 regnskapsførere og regnskapsførerselskaper er det en utfordring å oppnå tilstrekkelig tilsynsmessig dekning, selv om tilsynsarbeidet bare rettes mot regnskapsførerselskaper og regnskapsførere som er ansvarlige for regnskapsføreroppdrag.

NARF gjennomfører kvalitetskontroll med sine medlemmer hvert sjuende år. Dette arbeidet inngår i Finanstilsynets vurdering av hvordan tilsynsarbeidet kan drives mest hensiktsmessig ut fra en risikobasert tilnærming. Revisorforeningen har også startet kvalitetskontroll av regnskapsføreroppdrag som utføres av medlemmer med autorisasjon som regnskapsfører. NARF og Revisorforeningen har blitt enige om å koordinere kvalitetskontrollen av autoriserte regnskapsførere som er medlem i begge foreningene.

REGNSKAPSFØRERVIRKSOMHET

Det er utarbeidet retningslinjer for Finanstilsynets samarbeid med NARF og Revisorforeningen. Rapportene basert på kvalitetskontrollene som NARF og Revisorforeningen utførte i 2013, er gjengitt på side 72 og 73.

I tillegg til innrapporteringer fra bransjeforeningene gjennomfører Finanstilsynet kontroller basert på innrapporteringer fra Skatteetaten, konkursbo og oppdragsgivere samt medieomtale og andre kilder. Kontroller gjennomføres også uten at det er mistanke om regelverksbrudd. I vurderingen av hvilke regnskapsførere som skal kontrolleres, legger Finanstilsynet vekt på om de er underlagt kvalitetskontroll av en bransjeforening eller ikke. Tilsynet har også særlig oppmerksomhet på de største regnskapsførerselskapene og grupperingene.

Signaler og stedlige tilsyn

Finanstilsynet registrerte til sammen 128 signaler om mulige svakheter som kan indikere feil i oppdragsutførelsen hos regnskapsførere i 2013.

I 2013 ble det gjennomført 46 stedlige tilsyn i tillegg til andre tilsynssaker. Noen av sakene blir først avsluttet i 2014. Tilsynets ressurser rettes i stor grad mot saker med indikasjoner på at regnskapsførervirksomheten ikke drives i samsvar med gjeldende regler. Mange tilsynssaker blir derfor avsluttet med kritiske merknader eller tilbakekall av autorisasjonen som regnskapsfører. Finanstilsynet opplever også at stedlige tilsyn ikke lar seg gjennomføre til fastsatt tid, og at regnskapsførere sier fra seg autorisasjonen når det blir varslet om stedlig tilsyn.

Finanstilsynet gjennomførte i 2013 tilsyn med flere av regnskapsførerselskapene som inngår i regnskapsførergrupperingen Accountor Group AS (Økonor). Det ble ført tilsyn med Økonor Fauske, Økonor Toten, Økonor Halden og Økonor Sandefjord. Finanstilsynet hadde enkelte kommentarer til organiseringen av virksomheten og oppdragsutførelsen. Finanstilsynet gjennomførte også stedlig tilsyn med Amesto AccountHouse AS høsten 2013. Tilsynet forventes avsluttet i løpet av første kvartal 2014. Etter tilsyn i Visma

Services Norge AS fant Finanstilsynet grunn til å framheve at et regnskapsførerselskap fullt ut har ansvaret for hele virksomheten, også for deler som er utkontraktert til annen juridisk enhet. I dette tilfellet var driften av IKT-virksomheten utkontraktert.

Finanstilsynet sendte 21. juni 2013 likelydende brev til alle regnskapsførere og revisorer som hadde betalingsforetak med begrenset tillatelse som oppdragsgivere. Bakgrunnen for brevet var Finanstilsynets oppfølging av virksomheten i disse foretakene, og informasjon som ble innhentet fra foretakenes regnskapsførere og revisorer. I brevet framhever Finanstilsynet hva regnskapsførere må være særlig oppmerksomme på i arbeidet med disse oppdragsgiverne.

TABELL 11: TILBAKEKALLING OG SUSPENSJON AV AUTORISASJON SOM REGNSKAPSFØRER

	2010	2011	2012	2013
Tilbakekalling regnskapsførere	15	170*	10	11
Tilbakekalling regnskapsførerselskaper	18	25**	45	2
Suspensjon	0	0	0	1

*Vedtak om tilbakekall er høyere året etter at dokumentbasert tilsyn er gjennomført:
 * 111 vedtak er begrunnet i manglende oppfyllelse av etterutdanningskravet, og 54 vedtak er begrunnet i manglende besvarelse av dokumentbasert tilsyn.
 ** 18 vedtak er begrunnet i manglende besvarelse av dokumentbasert tilsyn.*

Dokumentbasert tilsyn

Dokumentbasert tilsyn med regnskapsførere og regnskapsførerselskaper ble gjennomført i 2013. Det gjennomføres ved at tilsynsenhetene må avgi en egenmelding. I januar 2014 ble det fattet vedtak om tilbakekall av autorisasjon som regnskapsfører for 69 personer og 11 regnskapsførerselskaper på grunn av manglende egenmelding. Det forrige tilsynet av denne typen ble gjennomført i 2010, og det viste at mange ikke hadde oppfylt det lovpliktige etterutdanningskravet. Den foreløpige gjennomgangen av egenmeldingene for 2013 viser at det fortsatt er store mangler.

Ulovlig regnskapsførervirksomhet

Finanstilsynet mottar signaler om ulovlig regnskapsførervirksomhet. Finanstilsynet gjør disse tilbyderne oppmerksomme på autorisasjonsplikten og at virksomheten må opphøre. Ressurser til videre oppfølging må løpende veies opp mot annet tilsynsarbeid. Det er i brukernes interesse å få kompetansen og sikkerheten som ligger i autorisasjonsordningen og offentlig tilsyn. Brukere av regnskapsførertjenester bør selv kontrollere at regnskapsføreren som benyttes, har autorisasjon og er registrert i Finanstilsynets konsesjonsregister. Registeret er tilgjengelig på Finanstilsynets nettsted.

FORVALTNING

I 2011 og 2012 var det stor økning i antall autoriserte regnskapsførere. Økningen skyldtes dels at revisorer ønsker regnskapsførerautorisasjon, men det var også mange som ønsket å benytte overgangsordningen for å bli autorisert regnskapsfører som utløp i 2012. I 2013 var antallet søkere mer som normalt. Det er også et stort antall saker som gjelder sletting av autorisasjon som regnskapsfører eller regnskapsførerselskap. Dette gjelder også revisorer som ikke lenger ønsker å være autorisert regnskapsfører. De årene Finanstilsynet gjennomfører dokumentbasert tilsyn, frasier mange regnskapsførere seg autorisasjonen. Slik var det også ved det dokumentbaserte tilsynet som ble gjennomført i 2013.

Finanstilsynet har satt i verk flere tiltak for å kunne håndtere forvaltningssakene på en mest mulig effektiv måte, også endringer i interne prosesser. Det er vedtatt regelverksendringer som klargjør autorisasjonskravene. Også den anbefalte planen for regnskapsførerstudiet vil innebære en forenkling i saksbehandlingen i Finanstilsynet. Fra og med 2013 måtte alle som søker om autorisasjon som regnskapsfører, benytte et elektronisk søknadsskjema i Altinn.

Særlige oppfølgingsområder

Kontroll med oppfølgingen av ulike lovkrav skjer løpende. Dette gjelder særlig kravet om at daglig

leder i regnskapsførerselskaper skal være autorisert regnskapsfører, og at regnskapsførerselskaper er økonomisk vederheftige. Finanstilsynet vil også følge opp manglende etterutdanning.

I 2013 oversendte Finanstilsynet 13 klagesaker til Revisor- og regnskapsklagenemnden. Klagenemndens vedtak er offentlige og tilgjengelige i Lovdata.

TABELL 12: ANTALL AUTORISERTE REGNSKAPSFØRERE OG REGNSKAPSFØRERSELSKAPER PER 31.12.2013

	2010	2011	2012	2013	Godkjenninger i 2013
Regnskapsførere	9 260	9 971	11 128	11 611	827
Regnskapsførerselskaper	2 691	2 817	2 862	2 853	245

REGELVERKSUTVIKLING

Finanstilsynet hadde i 2013 forslag til forskriftsendring om utdanningskravet for regnskapsførere på høring. Endringen innebærer at det innføres en anbefalt plan for bachelor i økonomi og administrasjon spesialtilpasset autorisasjonsordningen for regnskapsførere. Endringen trer i kraft 1. juli

2014. Den anbefalte planen innebærer ikke store endringer i forhold til nåværende utdanningskrav, men vil føre til et enhetlig utdanningskrav som utdanningsinstitusjonene må legge til grunn. Kravet til ett års praksis fra regnskapsførervirksomhet, som ble vedtatt tidligere, trådte i kraft 1. januar 2014.

INFORMASJON OG KOMMUNIKASJON

I 2013 holdt Finanstilsynet foredrag på ti seminarer i regi av NARF og fem i regi av Økonomiforbundet. På disse seminarene ble regelverket for regnskapsførervirksomhet gjennomgått, inkludert risikostyringsforskriften og hvitvaskingsregelverket.

Mange deltok på seminarene, og Finanstilsynet ser det som en nyttig måte å framheve hvilke plikter som følger av autorisasjonen og det å være underlagt tilsyn.

• Øvre Vollgt. 13, 0158 Oslo
 • Postboks 99 Sentrum, 0101 Oslo
 • Telefon 23 35 69 00
 • Telefax 23 35 69 20
 • Internett www.narf.no
 • E-post: post@narf.no

• Finanstilsynet
 Postboks 1187 Sentrum
 0107 Oslo

Oslo, 31. januar 2014

Årsrapport for kvalitetskontroller gjennomført i 2013

NARF har i 2013 gjennomført kvalitetskontrollvirksomheten med utgangspunkt i gjeldende retningslinjer for kvalitetskontroll av autoriserte regnskapsførere og regnskapsførerselskap. Vi vil med dette gi en oversikt vedrørende gjennomførte kontroller for året 2013.

Antall kontroller

Det ble for kontrollåret 2013 gjennomført i alt 358 stedlige kvalitetskontroller, hvorav 31 gjaldt oppfølgingskontroller. 40 virksomheter som ble varslet om kontroll i 2013 har gitt tilbakemelding om at de avviker virksomheten. Enkelte kontroller er utsatt og skyldes i det vesentlige omorganisering eller sykdom hos kontrollobjektet. Det er under de stedlige kontrollene kontrollert 904 personer i 2013 mot 800 i 2012. Samtlige utsatte kontroller fra 2012 er fulgt opp i 2013.

Det er i tillegg utført 71 kontorbaserte kontroller av små virksomheter. Kontrollen gjennomføres ved at kontrollobjektet svarer på enkelte spørsmål og sender inne nærmere angitte rutiner for vurdering.

Kontrollnivå og gjennomføring

Ut fra en fortsatt målsetting om å forbedre medlemmenes kvalitet, ble det denne høsten gjennomført 14 kvalitetskontrollseminarer med totalt 728 deltagere. I tillegg har 233 gjennomført nettutgaven av kurset. Kurset setter fokus på lovkrav og god regnskapsføringsskikk. Finanstilsynet var medvirkende.

Kontrollopplegget for 2013 baserte seg på tidligere års kontrollopplegg, men de kontrollerte sendte i større grad inn dokumentasjon i forkant av kontrolldagen.

I 2013 var 34 kontrollører engasjert i kontrollvirksomheten.

Kontrollresultater

Kontrollene som ble gjennomført i 2013 ga følgende resultater:

	Ordinære kontroller				Oppfølgingskontroller			
	Personer	%	Byrå	%	Personer	%	Byrå	%
Godkjente kontroller	745	86,7	269	82,3	34	75,6	21	67,7
Oppfølgingskontroller	114	13,3	58	17,7	11	24,4	10	32,3
Sum	859	100	327	100	45	100	31	100

Andelen som har behov for oppfølgingskontroller er noe høyere enn forrige år. Oppfølgingskontrollene fra 2012 viser en negativ utvikling. Av de 10 oppfølgingskontrollene i tabellen over, er 5 oversendt til Disiplinærutvalget for vurdering av fortsatt medlemskap i foreningen. Gjentakende mangler avdekket under kontrollene er ikke oppdatert avtaleverk med kunden og manglende dokumentasjon av faktisk utført arbeid. NARF vil fortsatt ha fokus på å heve kvaliteten i bransjen.

Det ble i 2013 oversendt 6 saker til Finanstilsynet for videre oppfølging.

Med vennlig hilsen

Norges Autoriserte Regnskapsføreres Forening

Sandra Riise
 Sandra Riise
 Adm. dir.

• Norges Autoriserte Regnskapsføreres Forening NO 871 278 342

Finanstilsynet
Postboks 1187 Sentrum
0107 Oslo

Oslo, 23. januar 2014
Vår ref.: IGH/bb

ÅRSRAPPORT OM KVALITETSKONTROLL AV AUTORISERTE REGNSKAPSFØRERE I 2013

Det vises til "Retningslinjer for kvalitetskontroll av autoriserte regnskapsførere og regnskapsførerselskap", punkt 2.3 (b). Styret i Den norske Revisorforening (DnR) gir med dette en oversikt over organisering, utvelgelse og resultater av gjennomført kvalitetskontroll i 2013.

ORGANISERINGEN AV ÅRETS KONTROLLER

Organiseringen av kontrollene er beskrevet i "Detaljert opplegg for kvalitetskontrollen av autoriserte regnskapsførere 2013" som er lagt ut på revisorforeningen.no. Opplegget tar sikte på å kontrollere etterlevelse av regnskapsførerloven med tilhørende forskrift og god regnskapsføringsskikk, herunder bransjefastsatte standarder, og har i tillegg spesiell oppmerksomhet på bestemmelsene om de autoriserte regnskapsførernes etterutdanning.

Kontrollørkorpset som har gjennomført de stedlige kontrollene, har bestått av 5 personer, alle autoriserte regnskapsførere med erfaring fra egen regnskapsførervirksomhet.

UTVELGELSE FOR KONTROLL

De av våre medlemmer som ble valgt ut for kvalitetskontroll av revisjon og som også drev regnskapsførervirksomhet, fikk kvalitetskontroll av regnskapsførervirksomheten i 2013. Alle autoriserte regnskapsførere i de utvalgte regnskapsførervirksomhetene ble omfattet av kontrollen, også de som ikke er medlemmer av DnR.

Vi har i 2013 gjennomført 31 stedlige kontroller av 14 regnskapsførervirksomheter med til sammen 30 autoriserte regnskapsførere. For regnskapsførervirksomheter med liten aktivitet målt i tidsbruk, har vi gjennomført dokumentbaserte kontroller. De dokumentbaserte kontrollene omfatter 49 regnskapsførervirksomheter med til sammen 104 autoriserte regnskapsførere. Samtlige gjennomførte kontroller i 2013 er ordinære kontroller.

RESULTAT AV KONTROLLENE

De kontrollerte regnskapsførerne som har hatt stedlige kontroller, etterlever i det alt vesentligste regnskapsførerloven og god regnskapsføringsskikk. For de autoriserte regnskapsførerne som har hatt dokumentbaserte kontroller, ser vi at det er behov for ytterligere faglig informasjon, herunder om regler for etterutdanning, og veiledning om regnskapsførerregelverket til de som har årsoppgjørsoppdrag. Dette vil vi søke å oppnå blant annet gjennom artikler og kursvirksomhet.

Resultater	Stedlige kontroller av autoriserte regnskapsførere		Dokumentbaserte kontroller av virksomheter	
	Antall	%	Antall	%
Godkjent	28	90,3	43	87,8
Mangler/avvik – handlingsplan og ny kontroll	3	9,7	6	12,2
Sum utførte kontroller	31	100,0	49	100,0

Med vennlig hilsen
Den norske Revisorforening

Ingebret Grude Hisdal
Styreleder

EIENDOMSMEGLING

Tilsynet med eiendomsmegling omfatter foretak som har bevilling til å drive eiendomsmegling og advokater som har stilt sikkerhet for eiendomsmegling, samt boligbyggelag som driver eiendomsmegling med foretaksbevilling. Det blir ført kontroll med at foretakene, advokatene og boligbyggelagene driver meglingen i samsvar med kravene som følger av lov og forskrift, blant annet at virksomheten drives i samsvar med god meglerskikk.

UTVIKLINGSTREKK

Mens aktiviteten i bransjen økte sterkt fra 2009 til 2011, har denne veksten flatet ut fra andre halvår 2012. Det totale antallet formidlinger dette året ble tilnærmet det samme som for 2011, det vil si 145 000 formidlinger. Denne tendensen fortsatte i 2013, da det i første halvår ble formidlet om lag 74 000 eiendommer. Dette var det samme antallet formidlinger som i første halvår 2012.

Foretakenes økonomi

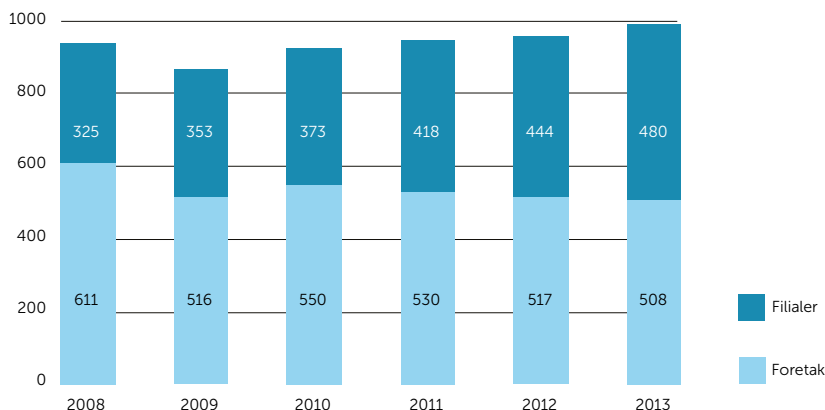
Et svekket eiendomsmarked med færre transaksjoner gir umiddelbart svakere lønnsomhet for de fleste eiendomsmeglingsforetakene. Dette forsterkes ved at de mange meglerkontorene får en sterk konkurranse om megleroppdragene, noe som gir press på meglerprovisjonen i områder med høy megleretablering. I første halvår 2013 var for eksempel gjennomsnittsprovisjonen ved formidling av boliger i Oslo på 1,57 prosent og i Rogaland på 1,63 prosent, mens den var på 2,49 prosent i Hedmark og på 2,21 prosent i Møre og Romsdal. I første halvår 2013 rapporterte 26 prosent av foretakene negativt driftsresultat, mens 18 prosent rapporterte negativt for første halvår 2012. Andelen foretak som også rapporterte negativ egenkapital, økte fra 2,3 prosent i første halvår 2012 til 2,8 prosent for første halvår 2013. Det kreves positiv egenkapital for selskaper som driver eiendomsmeglingsvirksomhet. Imidlertid har kun meget få foretak hittil måttet innstille virksomheten fordi det ikke har vært mulig eller ønskelig å tilføre ny egenkapital.

TALL OG FAKTA OM BRANSJEN

Ved utgangen av 2013 var det 508 foretak som hadde tillatelse til å drive eiendomsmegling. I tillegg var det 1325 advokater med eiendomsmegling i egen praksis. Antall filialer av eiendomsmeglingsforetak har økt betydelig de senere årene. I slutten av 2013 var det 468 filialer, og det ble drevet eiendomsmegling i totalt 973 meglingskontorer i Norge.

Av foretakene er ti prosent eid av banker, mens bankenes andel av filialene er på 80 prosent.

FIGUR 8: ANTALL FORETAK OG FILIALER MED TILLATELSE TIL Å DRIVE EIENDOMSMEGLING

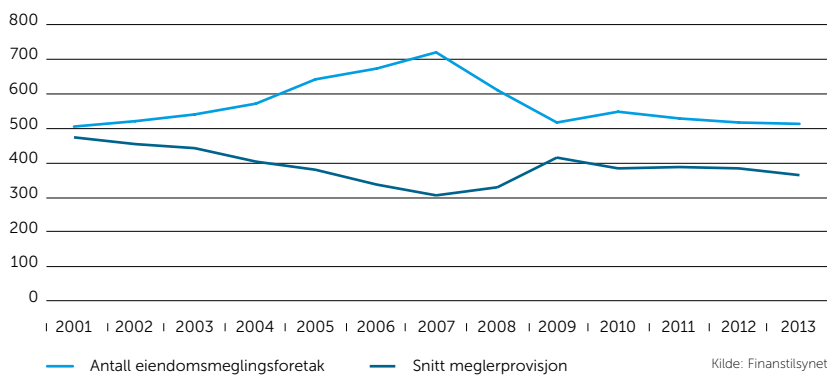

Kilde: Finanstilsynet

TILSYN OG OVERVÅKING

I 2013 ble det gjennomført 43 stedlige tilsyn i eiendomsmeglingsforetak og hos advokater. Det generelle inntrykket var at lovreformen fra 2008 har hatt en positiv effekt når det gjelder etablering av gode meglersystemer og rutiner i foretakene. Det er imidlertid fortsatt tilfeller av svake eller manglende rutiner på sentrale områder som klientmiddelbehandling og internkontroll. Inspeksjonene i 2013 la særlig vekt på foretakenes kontroll med klientmidler, og de avdekket at enkelte foretak og advokater hadde manglende eller ufullstendige klientmiddelavstemminger og at de fagansvarliges kontroll med eksternt utførte klientmiddelavstemminger ikke var reell. Det ble også avdekket tilfeller av manglende eller svake rutiner for føring og utlevering av budjournal og timelister, samt for dårlig oppfølging av at garantier ved kjøp av ny bolig blir stilt til rett tidspunkt.

FIGUR 9: ANTALL MEGLERFORETAK OG GJENNOMSNITTLIG PROVISJON

Vedertagstall fra 2008 er per 30.06.2008 fordi tallene per 31.12. var mangelfulle pga. konkurs i Notar-systemet.
Vedertagstall fra 2013 er per 30.06.2013.

Alvorlige regelverksovertredelser

I 2013 ble én tillatelse til å drive eiendomsmegling tilbakekalt. Årsaken var at foretaket gjennom to år ikke hadde foretatt forskriftsmessige klientkontoavstemminger. Foretaket hadde unnlatt å gjennomføre avstemmingshandlinger som var påpekt ved tidligere oppfølging fra Finanstilsynet i denne perioden, men foretaket opplyste likevel at det var blitt foretatt slike avstemminger ved halvårsrapporteringer til Finanstilsynet. Det var ingen indikasjoner på at det var mislige disposisjoner over klientmidlene, men Finanstilsynet besluttet likevel å tilbakekalle tillatelsen på bakgrunn av langvarig manglende kontroll med klientmidlene og foretakets feilinformasjon som førte til at foretaket unndro seg fra normal tilsynsmessig oppfølging.

REGELVERKS- UTVIKLING

Nye regler for budgivning

Finansdepartementet fastsatte nye regler for budgivning i eiendomsmeglingsforskriften 1. juli 2013, etter forslag fra Finanstilsynet. Reglene, som trådte i kraft 1. januar 2014, stiller krav om at budrunder skal dokumenteres og at budgivere må legitimere seg overfor eiendomsmegleren. Kommunikasjonen under budgivningen skal skje skriftlig ved at alle bud, budforhøyelser, forbehold, avslag og aksept må bli gitt skriftlig til megleren. Megleren må bekrefte skriftlig til budgiverne opplysningene som megleren har gitt til budgiverne om konkurrerende bud, forbehold, avslag og aksept, dersom dette først har skjedd muntlig. Elektroniske meldinger som e-post og SMS, eller bruk av budgivningsplattformer, vil oppfylle kravet til skriftlighet. Megler må ha innhentet budgivers signatur og legitimasjon senest før det formidles opplysninger om budet til selger og interessenter.

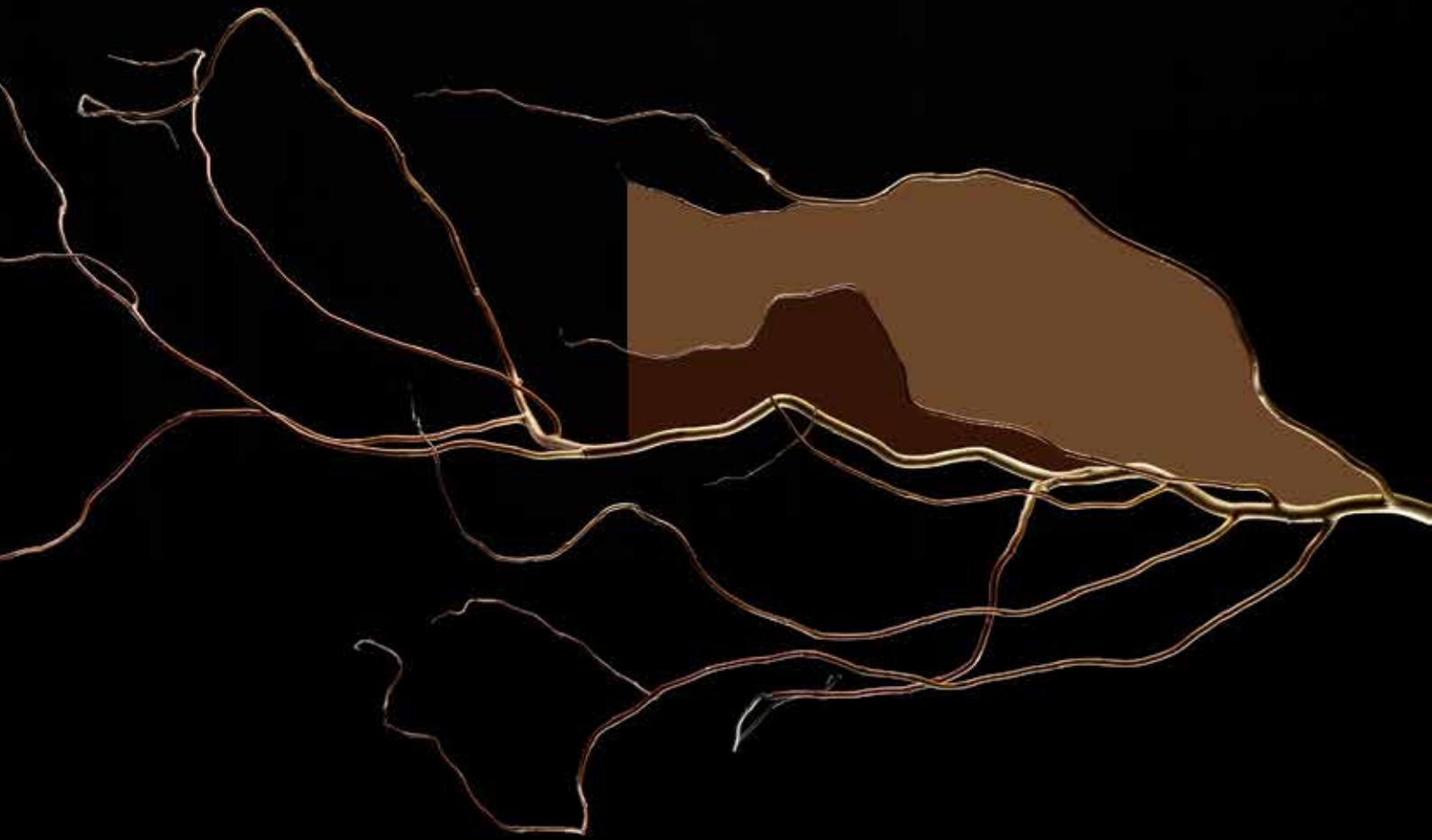
Økning i kravet til garanti for eiendomsmeglingsvirksomhet

Finanstilsynet sendte forslag om å øke kravet til garanti for foretak og advokater som driver eiendomsmegling til Finansdepartementet i april 2013, og departementet sendte forslaget på høring med frist 3. august 2013. Det generelle garantikravet som i dag er på 30 millioner kroner, foreslås økt til 50 millioner kroner, mens begrensningen i ansvaret per formidling per skadelidt, foreslås økt fra 10 millioner kroner til 20 millioner kroner. Bakgrunnen for forslaget er at det siden forrige regulering i 2008 har skjedd en sterk økning i antall formidlinger samt en betydelig prisøkning, slik at mange meglere forvalter meget store beløp på sine klientkontoer. Samtidig er det foreslått å utrede dagens oppgjørsordning og konsesjonskravene ettersom det i mange tilfeller er stor avstand mellom størrelsen på beholdningen av kundemidler hos eiendomsmeglere og hva garantien dekker for kundene. Ved spesielt alvorlige hendelser kan det også oppstå tap for kunder. Selv om dette hittil ikke har skjedd, har Finanstilsynet likevel funnet det nødvendig å gå gjennom dette for å se om det kan etableres ordninger som i størst mulig grad reduserer denne risikoen.

FORBRUKER- BESKYTTELSE

Finanstilsynet prioriterer den delen av eiendomsmeglingsbransjen som driver med boligformidling. Det er særlig viktig at forbrukere i dette markedet kan ha nødvendig tillit til eiendomsmegleren som formidler boligen.

Finanstilsynet følger særlig nøye formidlingen av nye boliger i prosjekter og kjøpekontraktene som blir inngått mellom megler og kunde, og tilsynet kontrollerer hvordan foretakene praktiserer den lovbestemte plikten til å ivareta begge parter interesser ved salg av bolig fra profesjonell utbygger til forbrukerkjøper.

INKASSOVIRKSOMHET

Tilsynet med inkassovirksomhet omfatter foretak med bevilling til å inndrive forfalte pengekrav for andre (fremmedinkasso) og foretak som kjøper opp forfalte pengekrav og selv driver inn disse (oppkjøpsinkasso). Kontrollen omfatter foretakenes soliditet, behandling av klientmidler og at virksomheten drives i henhold til god inkassoskikk.

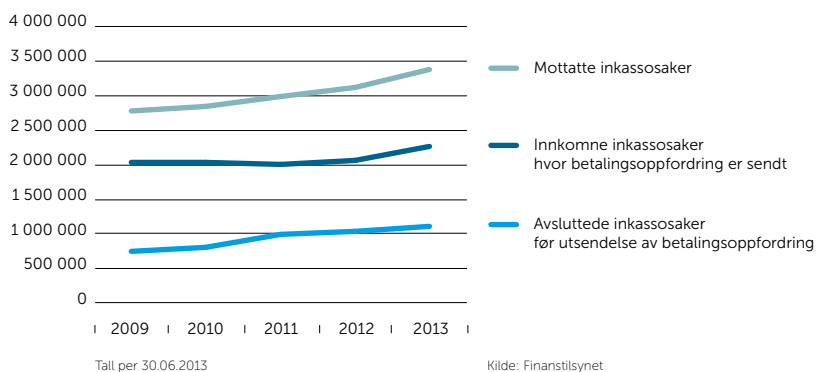
UTVIKLINGSTREKK

Vekst i nye inkassosaker, men en høy andel løses tidlig i inkassoprosessen

Det har vært en betydelig vekst i nye inkassosaker de senere årene. Inkassosaker er krav som inkasso-foretakene har til inndrivelse etter forfall. Men samtidig øker antallet inkassosaker som blir avsluttet før betalingsoppfordring blir sendt ut. Kravene blir da betalt etter at skyldner mottar purring/inkassovarsel, men før alvorligere innfordringstiltak blir iverksatt, og som ville ha gitt skyldneren vesentlig høyere inkassoomkostninger.

I første halvår 2013 ble 33 prosent av nye inkassosaker avsluttet ved at skyldner betalte etter utsendt purring/inkassovarsel. Dette innebærer at hele 1 108 000 saker ble avsluttet tidlig i inndrivelses-prosessen. Årsaken til dette kan skyldes at manglende betaling av en regning ved forfall ikke har grunnlag i alvorlige betalingsproblemer hos en stor gruppe skyldnere. Innkommne inkassosaker der betalingsoppfordring var sendt, utgjorde 2 245 000, som var en økning på 194 000 saker, eller 9,8 prosent sammenlignet med første halvår 2012.

FIGUR 10: ANTALL INKASSOSAKER 2009–2013

TALL OG FAKTA OM INKASSOBRANSJEN

Ved utgangen av 2013 var det 98 inkassoforetak som hadde konsesjon. Fem foretak har særskilt konsesjon til å drive virksomhet med oppkjøp av forfalte pengekrav for selv å drive disse inn. Kun ett av disse foretakene er aktivt, men med en mindre inkassoportefølje.

Per 30. juni 2013 var det om lag 3,7 millioner inkassosaker under utførelse i inkassoforetakene. Det er en økning på 160 000 saker, eller 4,5 prosent fra 30. juni 2012. I samme periode vokste fordringsmassen til inndrivning fra om lag 64,9 milliarder kroner til 66,8 milliarder kroner, tilsvarende 3 prosent. Mens innkasserte midler i første halvår 2012 utgjorde om lag 11,2 milliarder kroner, økte dette til om lag 12 milliarder kroner i første halvår 2013.

Bransjestrukturen

Et fåtall foretak dominerer inkassobransjen, både i forhold til andel av fordringsmassen til inndrivelse og andel av inkassosaker under utførelse. Basert på tall fra foretakenes rapportering per 30. juni 2013, hadde de ti største foretakene alene 74 prosent av alle inkassosaker til inndrivelse.

TILSYN OG OVERVÅKING

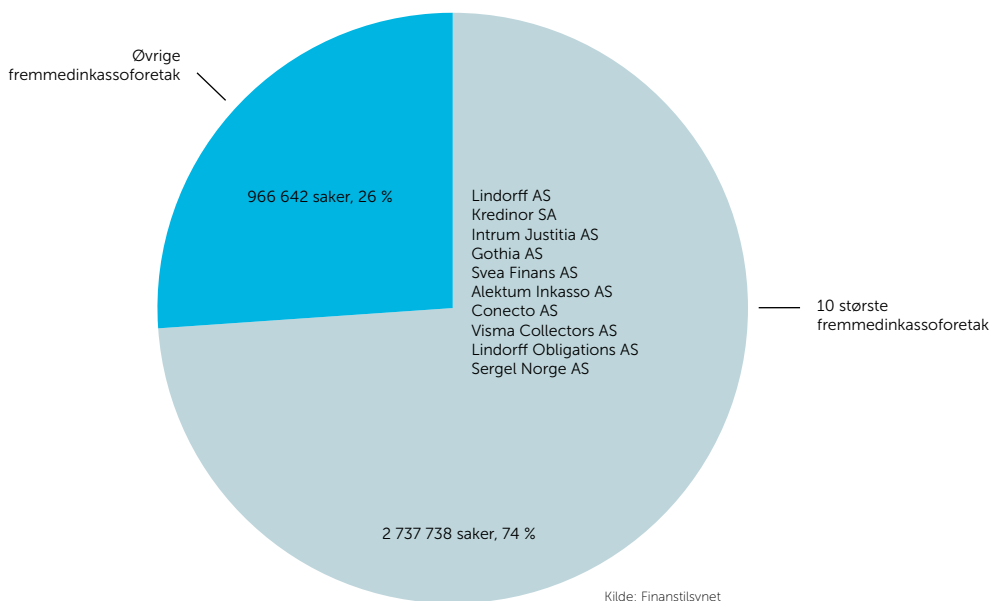
Ved stedlige tilsyn blir inkassoforetakenes generelle saksbehandlingsrutiner for inndrivelsesprosessen og avtaler med oppdragsgivere gjennomgått. Saksbehandlingen i enkeltsaker blir kontrollert ved stikkprøver. Foretakets risikostyring og internkontroll og generelle rutiner for behandling av klientmidler blir også vurdert.

Inspeksjonsvirksomheten i 2013

I 2013 gjennomførte Finanstilsynet elleve stedlige tilsyn, hvorav ett var IT-tilsyn. Tre av tilsynene var i store inkassoforetak.

Utvelgelsen av foretak til stedlige tilsyn er blant annet basert på henvendelser Finanstilsynet mottar fra skyldnere og oppdragsgivere til inkassoforetak. I 2013 fikk Finanstilsynet mange henvendelser fra personer som mottok krav fra nettbaserte erotiske «underholdningstjenester», som de mente de ikke hadde kjøpt. Andre krav som kundene har innsigelser mot, gjelder telefonsalg, parkeringsbøter og salg av helse-/kroppsspleieprodukter via Internett.

FIGUR 11: FORDELING AV INKASSOSAKER UNDER UTFØRELSE I INKASSOFORETAKENE PER 30.06.2013

I følge inkassolovgivningen skal ikke krav som kundene har innsigelser mot, inndrives på ordinær måte. Dersom skyldneren aviser kravet som grunnløst og ikke anser seg forpliktet til å betale, og inkassator/kreditor ikke legger fram dokumentasjon som løser tvisten om kravet er berettiget og om størrelsen på kravet, skal den utenrettslige inndrivingsprosessen som hovedregel avsluttes og tvisten oversendes til behandling i forliksråd. Ved stedlige tilsyn går Finanstilsynet gjennom inkassators innsigelseshåndtering av sakene etter å ha foretatt stikkprøver. Dette er en sentral del av saksbehandlingskontrollen.

Ved stedlige tilsyn i 2013 ble det i hovedsak avdekket brudd på inkassolovgivningen på følgende områder:

- Mangelfull innsigelseshåndtering i enkelt-saker i strid med god inkassoskikk
- Mindre enn lovpålagt 14 dagers betalingsfrist i inkassovarsel og betalingsoppfordring
- Feil rentesats ved beregning av forsinkelsesrente
- Inkassators salær er doblet («tungt» salær) for tidlig
- Inndrivelse av inkassators egne forfalte pengekrav
- Inndrivelse av krav i utenlandsk valuta
- Mottak og behandling av forskuddsbetalte rettsgebyr fra oppdragsgiver/kreditor

Inkassovirksomhet er i stor grad automatisert gjennom IT-systemer, og det er foretakets faktiske leders oppgave å kontrollere regelmessig at systemene er pålitelige. Beregning av purregebyr/inkassosalær, øvrige saksomkostninger og forsinkelsesrenter skjer på grunnlag av koder registrert manuelt eller automatisk i inkasso-/saksbehandlingssystemet.

REGELVERKS-UTVIKLING

Retningslinjer til inkassoforetakene med presiseringer av regelverket

Finanstilsynet ga i rundskriv 7/2013 retningslinjer for avstemming av klientmidler hvor det presiseres at foretak som har klientmidler, må kunne dokumentere at klientmidlene til enhver tid er tilstrekkelige til å dekke klientansvaret og gjennomføre klientmidlavstemming.

Finanstilsynets rundskriv 5/2013 gir retningslinjer for behandling av avdragsordninger mellom inkassator og skyldner. Det har blant annet bestemmelser om når det er anledning til å påføre «tungt» salær under en avdragsordning, det vil si en dobling av det «lette» inkassosalæret som det er krav om i betalingsoppfordringen. Dersom en avdragsordning strekker seg utover dag 43 etter utsending av betalingsoppfordringen, er det anledning til å påføre saken «tungt» salær i tillegg til avdragsalæret.

FORBRUKER-BESKYTTELSE

Regelverket om inndrivelse av forfalte pengekrav er omfattende og vanskelig tilgjengelig for forbrukerskyldnere. Dette innebærer at denne gruppen ofte ikke vil avdekke feil i inkassators inndrivelse av kravene, som for høye inkassosalærer, beregning av forsinkelsesrente og betalingsfrister. Finanstilsynet har derfor intensivert kontrollen av de største inkassoforetakene for å vurdere om de har pålitelige systemer og gode rutiner for å inndrive krav.

TILSYN MED IT OG SYSTEM FOR BETALINGSTENESTER

UTVIKLINGSTREKK

Meir phishing, men låge tap

I 2013 var det fleire svindelforsøk av typen «phishing»¹ for å lure folk til å gi frå seg betalingsinformasjon. Det blei sendt svært mange e-postar til tilfeldige mottakarar, tilsynelatande frå VISA, Teller, Western Union, Nets, SpareBank 1, Danske Bank eller andre finansforetak. Stadig nye scenario blei presenterte, og ofte blei det vist til nødvendige tryggleikoppdateringar som grunn til å be om betalingskort- eller kontonummer. Dei fleste var skrivne på dårleg norsk, mens e-postar som gav seg ut for å vere frå internasjonale finansforetak som Western Union eller VISA, var skrivne på engelsk og var betre formulerte. Ved å klikke på ei lenkje i desse e-postane kunne datamaskina bli infisert og dermed vere sårbar for meir alvorlege trojanarangrep². Tap som følgje av phishing inngår i tapstala både til betalingskortsvindel, særleg til såkalla card-not-present³-svindel, og nettbanksvindel. Tiltaka til bankane var effektive: Dei åtvare kundane, var raske med å stengje ned falske websider, fange opp svar og overvake transaksjonar. Trass i tiltaka var det fleire tap på card-not-present-området i 2013. Finanstilsynet meiner det er viktig at bankane investerer i effektive tiltak for å auke tryggleiken ved denne betalingsforma. Trojanarangrepa mot nettbankane var mindre aggressive i 2013 enn i 2012.

Auken i DDoS⁴-angrepa i 2012 heldt fram gjennom 2013. Men tiltaka både hos føretaka sjølve og internettleverandørane (ISP-ane) blei styrkte, så sjølv om det var fleire angrep, påverka dei i liten grad tilgjengelegheita. I 2013 var det ein ny type målretta DDoS-angrep, og i september blei Gjensidige Forsikring ASA utsett for eit DDoS-angrep der angriparane kom med konkrete truslar.

Sårbar infrastruktur

Våren 2013 var det to alvorlege hendingar som viste sårbarheita ved svikt i felles infrastruktur. 4. mars var det eit nettverksbrot i Evry som varte om lag fire timar, og 18. mars var det eit nettverksbrot i Nets som varte om lag to timar. Ved begge hendingane var det feil i ein nettverkskomponent, og sekundærløysinga fungerte ikkje som ho skulle. Nettverkskomponenten var inngangsporten til ei rekkje betalingstenester. Finanstilsynet meiner det er grunn til å gå gjennom nettverksarkitekturen hos leverandørane for å hindre at brot i éin komponent kan ramme mange kritiske tenester samtidig, og tilsynet har bedt bankane og leverandørane deira setje i verk tiltak for å hindre at nye hendingar skjer på same måten.

Utkontraktering – endringar i Nets

I november 2012 varsla Nets Norway AS (Nets) om endringar i organisering av verksemda i Nets-konsernet. Sidan det var tale om ei mogleg filialisering av den norske verksemda til Nets, peikte Finanstilsynet overfor Nets på behovet for å klargjere bruksrettane bankane har til løysingane for bankane sine felles betalingstenester og den felles infrastrukturen. Mange av løysingane som Nets forvaltar og driftar, som BankAxept, NICS

¹ *Phishing: Å gi seg ut for å vere ein annan og be ein person om opplysningar som personen gir frå seg i tillit til den venta/originala avsendaren.*

² *Trojanarangrep: Ein «trojansk hest» er ein vondsinna programkode som er skjult i eit tilsynelatande nyttig program, og som kan komme inn på PC-en til brukaren når han går inn på ei nettside eller opnar eit vedlegg i ein e-post. Programmet kan ofte skjule seg for antivirusløysingar, og det kan gjere stor skade, til dømes i nettbank eller ved å spionere på PC-en til brukaren.*

³ *Card-not-present: Handel med betalingskort der det ikkje er krav til PIN-kode. Det gjeld særleg handel via Internett og telefon.*

⁴ *DDoS = Distributed Denial of Service: Ei webadresse eller teneste på ei nettside blir bombardert med førespurnaden for å overbelaste tenesta, slik at ho ikkje fungerer.*

og BankID, er nødvendige for betalingssystema til bankane. Finanstilsynet tok òg opp behovet for styring og kontroll med felles operativ infrastruktur, særleg i ein beredskapssituasjon dersom delar av verksemda går for seg utanfor Noreg. Finanstilsynet påpeikte overfor bankane at dei har ansvaret for leveransane frå Nets på sentrale område av betalingssystema i Noreg, og at det er bankane sitt ansvar å sikre nødvendig styring og kontroll, slik at risikoen er akseptabel. Finanstilsynet bad bankane om å stadfeste at endringar i organiseringa i Nets er forankra i leiinga og styret til banken ut frå den viktige oppgåva Nets har som leverandør overfor bankane. Saka er ikkje avslutta.

TILSYN OG OVERVAKING

IT-tilsyn

I 2013 blei det gjennomført 18 stadlege IT-tilsyn. Det blei òg gjennomført 44 forenkla IT-tilsyn, hovudsakleg i eigedomsmeklings- og inkassoføretak. Fire av dei stadlege tilsyna var knytte til eit spesielt tematilsyn på beredskapsløysingar for innanlands betalingsformidling som Finanstilsynet gjennomførte i samarbeid med Noregs Bank. I ein beredskapssituasjon der den elektroniske betalingsformidlinga ikkje fungerer, såg ein for seg eit beredskapsopplegg på tre nivå:

- Nivå 1 omfattar dei ordinære reserve-løysingane som finansføretaka har etablert, og som oppfyller IKT-forskrifta § 11, «Driftsavbrudd og katastrofeberedskap». I ein beredskapssituasjon blir dette vurdert som førstelinjeforsvaret.
- Nivå 2 omfattar tiltaka som er etablerte på overordna nivå for å takle ein meir alvorleg situasjon der førstelinjeforsvaret ikkje er nok fordi delar av infrastrukturen er utilgjengeleg.
- Nivå 3 omfattar tiltak i ein situasjon der dei to første forsvarslinjene ikkje er nok fordi heile den finansielle infrastrukturen er utilgjengeleg.

Bruk av kontantar blei tidlegare vurdert som det mest aktuelle betalingsalternativet i ein situasjon som krev tiltak på nivå 3. For å kartlegge beredskapen bankane har når det gjeld kundane sin tilgang til betalingsmidlar og korleis kontantar inngår i det, blei det gjennomført tilsyn med tre utvalde bankar og éin avrekningsentral: DNB Bank ASA (universalbank), Storebrand Bank ASA (utan ekspedisjonsnett), LillestrømBanken (inngår i Eika Alliansen) og NICS Operatørkontor (avrekningsentral).

Tilsynet avdekte at ein beredskapssituasjon der det manglar tilgang til felles infrastruktur, er lettare å handtere med reserveløysingar enn ein beredskapssituasjon der det manglar tilgang til kjerneløysinga til banken. På den andre sida blir fleire brukarar ramma totalt sett når det manglar tilgang til felles infrastruktur. Drifta av kjerneløysingane til norske bankar er relativt spreidd både teknologisk og geografisk, slik at det alltid vil vere tilgang til kjerneløysinga til nokre bankar. Tilsynet er ikkje avslutta. I tillegg til rapportar til den enkelte banken vil resultatet bli oppsummert i ein samla rapport.

System for betalingstenester

Finanstilsynet fekk 38 meldingar om endra eller nye betalingstenester i 2013. Dei fleste av dei gjaldt betalingstenester på mobile einingar.

Risiko- og sårbarheitsanalyse (ROS)

ROS-analysen for 2012 blei presentert på ein pressekonferanse i april 2013. Saman med Noregs Bank arrangerte Finanstilsynet eit seminar i mai, der ROS-analysen og Noregs Banks «Årsrapport for betalingssystemer» blei presentert for aktørar i finansnæringa. Samla gir rapportane eit oppdatert bilete av utviklinga og bruken av betalingssystema og av hendingar og tap.

Finanstilsynet fekk om lag 190 hendingsrapportar i 2013 fordelt på om lag 500 e-postar. Hendingane blir analyserte for å gi grunnlag for nærmare oppfølging. Finanstilsynet gir alltid tilbakemeldingar på mottekne hendingsrapportar og følgjer opp føretaket direkte der det er formålstenleg. Kvart år blir det halde eit seminar om aktuelle problemstillingar for dei som er ansvarlege i føretaka for å rapportere og følgje opp hendingsrapporteringar.

FinansCERT Norge AS blei etablert i oktober 2013 og arbeider for å førebygge internettkriminalitet i bankar og livsforsikrings- og pensjonsselskap med medlemstilknytning til Finans Norge. Finanstilsynet vurderer dette som eit godt tiltak i arbeidet mot nettkriminalitet.

FORVALTING OG REGELVERKS-UTVIKLING

Finanstilsynet foreslo følgjande endringar overfor Finansdepartementet i 2013 når det gjeld utkontraktering:

- Generell meldeplikt til Finanstilsynet ved utkontraktering
- Ei særleg meldeplikt for utkontraktering av IKT-system – styret i føretaket skal godkjenne slik utkontraktering
- Nye reglar om tryggleik og risiko ved etablering og endring av betalingstenester

Forbrukarvern

Forslaget til ny forskrift til betalingssystemlova er eit ledd i å sikre trygge betalingstenester for brukarane. Forskrifta stiller konkrete krav til utforminga av betalingstenester, slik at forbrukarane skal vere godt nok beskytta mot svindel.

Beredskapsarbeid

Finanstilsynet er sekretariat for og leier beredskapsutvalet for finansiell infrastruktur (BFI). Det blei gjennomført tre møte og éi beredskapsøving i 2013. I tillegg gjennomførte Finanstilsynet i samarbeid med Noregs Bank eit tematisyn på beredskapsløysingar for innanlands betalingsformidling, jf. omtale side 84.

På oppdrag frå Finansdepartementet koordinerte Finanstilsynet planlegginga av ei felles beredskapsøving mellom Finansdepartementet, Noregs Bank og Finanstilsynet som blei halden i desember 2013. Øvinga omfatta alvorleg funksjonssvikt i den finansielle infrastrukturen og påfølgjande mediehandtering, og ho involverte toppleinga i dei tre institusjonane.

Finanstilsynet har følgd opp arbeidet med å forankre finanssektoren si prioritering av tilgang til straum og tele i ein beredskapssituasjon og har lagt til rette for møte mellom dei prioriterte finansaktørane og straum- og teleleverandørane. Detaljar knytte til plassering av driftsmiljø og tekniske installasjonar kan variere over tid. Det er derfor viktig å etablere kommunikasjon mellom finansaktørar og straum- og teleleverandørar på høgt nivå for at straum- og teleleverandørane skal kunne følgje opp prioriteringa til myndighetene i ein krisesituasjon.

INTERNASJONALT SAMARBEID

Uroa i finansmarknadene og uvissa i verdsøkonomien har ført til at det sidan 2008 er teke fleire internasjonale initiativ for å betre reguleringa av og tilsynet med finansmarknadene. Godt regelverk og tilsyn skal sørge for at finansmarknadene er velfungerande, og at risiko som kan true den finansielle stabiliteten, blir handtert.

Globalt er det fastsett prinsipp for solide finansinstitusjonar og betre tilsyn, og basert på desse prinsippa har EU og andre land og regionar i verda utvikla regelverk. Regelverksinitiativa i EU omfattar mellom anna kapitalkrav, tilsyn med systemviktige bankar, krisehandtering og eit felles banktilsyn i eurolanda gjennom etableringa av ein bankunion. Sjå omtale i kapitlet Bank og finans, side 34.

Noreg er sterkt knytt til EU gjennom EØS-avtalen. EØS-avtalen inneber at finansinstitusjonane i EØS-området opererer i ein marknad med lik ramme for regelverk, handheving og tilsynspraksis. For dei fleste av områda som Finanstilsynet fører tilsyn med, er det norske regelverket i stor grad ei innføring av EU-regelverk. Handhevinga av regelverket og tilsynspraksis blir òg samordna i heile EØS-området.

Finanstilsynet og Noreg er påverka av prinsipp og regelverk i EU og globalt. Finanstilsynet samarbeider òg om tilsynsarbeid både globalt og innanfor EØS. Eit viktig formål med tilsynssamarbeidet på tvers av landegrensene er å kunne identifisere risikofaktorar i føretak og marknader i den internasjonale finansmarknaden på eit tidleg tidspunkt. Tilsynssamarbeidet gjer det òg mogleg å setje i verk samordna tiltak for å handtere risiko.

TILSYNS-SAMARBEID I EU/EØS

Finanstilsynet sitt samarbeid med finanstilsynsmyndigheitene i EU

EU har tre tilsynsmyndigheiter på finansområdet:

- EBA – European Banking Authority
- ESMA – European Securities and Markets Authority
- EIOPA – European Insurance and Occupational Pensions Authority

Formålet med tilsynsmyndigheitene er mellom anna å bidra til effektiv regulering og effektivt tilsyn i den indre marknaden. Tilsyna skal bidra til velfungerande marknader med like konkurransevilkår, hindre tilsynsarbitrasje og betre forbrukarvernet. Dei tre tilsyna samarbeider i ein felleskomité (Joint Committee) om sektorovergripande saker, til dømes arbeidet mot kvitvasking og tilsyn med finansielle konglomerat.

EU har òg eit europeisk råd for systemrisiko – European Systemic Risk Board (ESRB). ESRB har det overordna ansvaret for makroøkonomisk overvaking av finanssystemet i EU. Risikorådet skal medverke til at oppbygging av risiko i det finansielle systemet ikkje truar den finansielle stabiliteten.

Finanstilsynet har sidan 2011 vore invitert som Noregs observatør i styra i tilsynsmyndigheitene (bortsett frå ESRB) og deltek i arbeidet i styret og undergrupper, både med regelverksutvikling og tilsyn med marknader og føretak. Finanstilsynet har frå 2013 delteke som observatør i Advisory Technical Committee (ATC), som er det rådgivande organet til ESRB.

EU-tilsynsmyndighetene har enkelte overnasjonale fullmakter i EU som det er vanskeleg for EFTA/EØS-landa å akseptere. Det gjeld mellom anna høvet EU-tilsyna har til å gi ei nasjonal tilsynsmyndigheit, eller i enkelte tilfelle også ein finansinstitusjon, pålegg. For Noreg strir det mot Grunnlova å akseptere at eit internasjonalt organ, som Noreg ikkje er medlem av, skal kunne ta avgjerder som får direkte verknad for norske føretak eller personar. Noreg, Island og Liechtenstein drøfter med EU-kommisjonen korleis desse vanskelege sakene skal handterast. Inntil det er avklart, er ikkje EFTA/EØS-landa sitt forhold til EBA, ESMA og EIOPA teke inn i EØS-avtalen.

Fordi regelverket for EU-tilsyna foreløpig ikkje er teke inn i EØS-avtalen, vil anna sektorregelverk heller ikkje bli innlemma i EØS-avtalen. Når det gjeld tolkinga av EU-regelverket og utøvinga av tilsynspraksis, tek Finanstilsynet omsyn til tilrådingane frå tilsynsmyndigheitene i EU. Informasjon om korleis Finanstilsynet følger opp dei enkelte tilrådingane frå EU-tilsyna, er publisert på nettstaden til Finanstilsynet.

REGELVERKSUTVIKLING I EU OG GJENNOMFØRING I NORSK RETT

Gjennom EØS-avtalen tek Noreg del i den indre EU-marknaden og har dermed plikt til å gjennomføre dei delane av EU-regelverket som er relevante for EØS-landa.

EU-kommisjonen foreslår nytt regelverk i EU. Noreg deltek i ekspertgrupper som gir råd til EU-kommisjonen på ulike område. På finansområdet får EU-kommisjonen gjerne hjelp frå finanstilsynsmyndigheitene i EU til å lage utkast til regelverk. Finanstilsynsmyndigheitene i EU kan òg gi tilrådingar om regelverkstolkning.

Finanstilsynet deltek i ei rekkje arbeidsgrupper under EU-tilsynsmyndigheitene som førebur ulike reguleringar. Det er nødvendig for å bygge kompetanse til å gjennomføre dei nye reglane i norsk rett, for å kunne identifisere og fremje norske interesser og for å bidra til å lage eit godt og relevant regelverk.

Når EU har vedteke regelverk på finansområdet, skal det innlemmast i EØS-avtalen før det blir gjennomført i norsk rett. Finanstilsynet deltek

saman med Finansdepartementet og Noregs Bank i EFTAs arbeidsgruppe for finansielle tenester. Grappa koordinerer synspunkta EFTA-landa har på å innlemme rettsakter på finansområdet i EØS-avtalen.

Aktuelle og konkrete regelverkssaker frå EU er nærmare omtalte i kapitla for dei enkelte tilsynsområda. Sjå òg eiga ramme om EØS-notat.

EØS-NOTAT – INFORMASJON OM REGELVERK FRÅ EU

Regjeringa publiserer EØS-notat om regelverksinitiativ i EU på www.europaportalen.no, i «EØS-notatbasen». Notata gir god oversikt over regelverk som er under arbeid i EU, både når det gjeld innhald og relevans for Noreg. På portalen ligg det òg informasjon om korleis rettsakta eventuelt skal gjennomførast i Noreg. Dei fleste notata som er relevante for finans, forsikring, verdipapir og revisjon, er tilgjengelege i portalen. Vel først «Søk i EØS-notatene» i venstremenyen. Under «Spesialutvalg» på høgre sida vel ein så «Kapitalbevegelser og finansielle tjenester».

FORVALTING OG TILSYNSPRAKSIS

I EØS-området er det lagt til rette for at bankar, forsikringsselskap og verdipapirforetak skal kunne drive på tvers av landegrensene med færrest mogleg hindringar. Mange utanlandske foretak opererer i Noreg, og fleire norske foretak opererer i andre land i EØS-området. For å ha velfungerande marknader er det derfor viktig at ikkje berre regelverket, men òg handhevinga av regelverket og praktiseringa av tilsynet samsvarer.

Ikkje minst er det nødvendig med tett samarbeid med andre nasjonale tilsyn i Europa for å kunne identifisere risikoar både i marknader og foretak.

Ved å delta i styre og arbeidsgrupper i regi av EU-tilsyna bidreg Finanstilsynet til å utvikle god tilsynspraksis. Når det gjeld tilsyn med enkeltforetak, er det etablert tilsynskollegium (colleges). Kollegia består av dei nasjonale tilsyna i landa der eit foretak er etablert, og det relevante EU-tilsynet.

NORDISK OG NORDISK-BALTISK SAMARBEID

Finansmarknaden i Norden er godt integrert, og fleire finansinstitusjonar sel tenester i andre nordiske land gjennom etablerte dotterselskap og filialar. Den omfattande grenseoverskridande verksemda i regionen inneber at det er viktig med tett samarbeid for å nå måla om velfungerande marknader og finansiell stabilitet. Tilsynssamarbeidet dekkjer tilsynet med dei enkelte finansinstitusjonane, overvaking av risikoar som truar den finansielle stabiliteten, regelverksutviklinga, handhevinga av reglar og utviklinga av tilsynspraksis.

Dei nordiske landa har faste årlege møte på direktørnivå og faste møte på avdelingsnivå for dei ulike tilsynsomsråda.

Nordic-Baltic Stability Group (N-BSG) blei etablert i 2010 og består av finansdepartement, sentralbankar og finanstilsyn i dei nordisk-baltiske landa. Gruppa har utarbeidd rammeverk for å koordinere tiltak på tvers av landa ved ein eventuell krisesituasjon i systemviktige, grenseoverskridande finansinstitusjonar. Finanstilsynet deltok i 2013 i fleire møte i N-BSG og undergrupper.

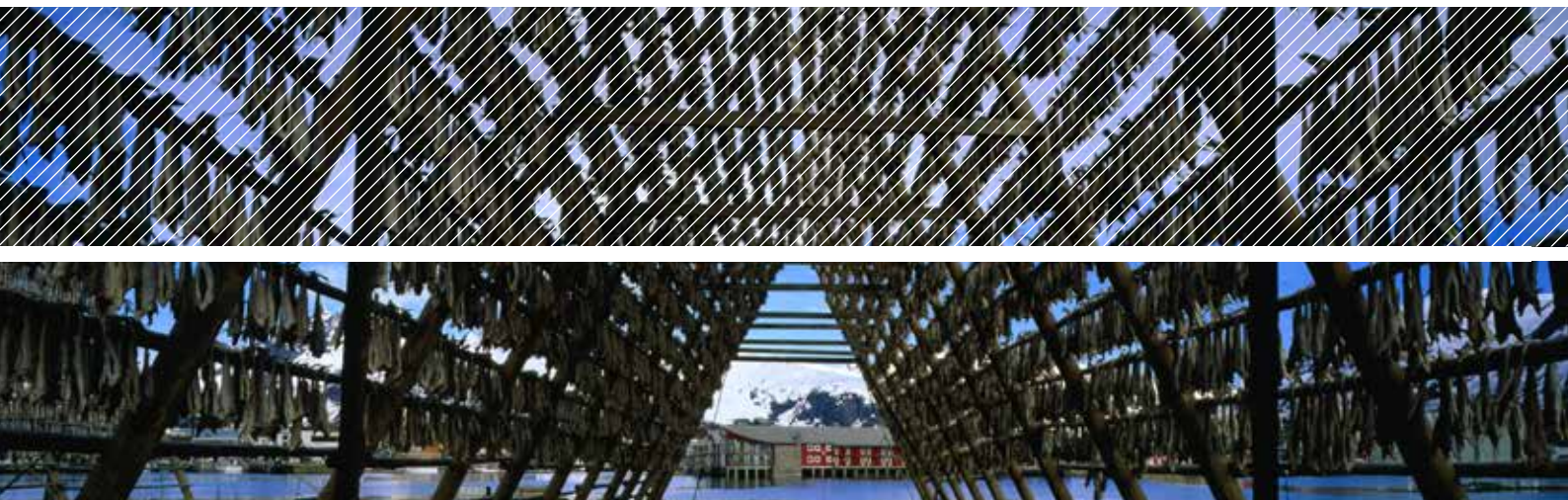
Nordic-Baltic Macroprudential Forum (NBMF) består av leiinga i sentralbankar og finanstilsyn og drøftar makroøkonomisk overvaking og anna tilsynsarbeid i det nordisk-baltiske området. Det er etablert eit tilsvarande nordisk samarbeid på revisjonsområdet, der regelverksutvikling og utvikling av tilsynspraksis står sentralt. Finanstilsynet deltok i 2013 i fleire møte i NBMF og undergrupper.

SAMARBEID MED ANDRE TILSYN GLOBALT

I kjølvatnet av finanskrisa har globale institusjonar, med G20-landa i spissen, teke initiativ til og koordinert prinsipp for reformer i finansmarknadene. Financial Stability Board (FSB) overvaker korleis reformene blir gjennomførte. I tillegg har både Baselkomiteen og den internasjonale forsikrings-tilsynsorganisasjonen (IAIS) revidert prinsippa sine for tilsyn med bankar og forsikringsselskap. I 2013 blei det til dømes lagt ned mykje arbeid i å få til global semje om korleis standardar for regulering av og tilsyn med systemviktige institusjonar skal vere.

For å følgje utviklinga i marknadene, og for å delta og bidra i arbeidet med prinsipp for regelverk og tilsynspraksis, deltek Finanstilsynet i globale tilsynsorganisasjonar for dei fleste av Finanstilsynets ansvarsområde. Ei oversikt over Finanstilsynets deltaking i internasjonale organisasjonar finst på side 91.

Det internasjonale valutafondet (IMF) vedtok i 2010, som følgje av den globale finanskrisa, at dei 25 viktigaste landa skal ha ei obligatorisk finansiell gjennomgang kvart femte år. I desember 2013 vurderte IMF metodologien sin på nytt, og utvida deretter overvakinga med fire nye land. Finanssektorane i Polen, Danmark, Finland og Noreg er no vurderte som systemviktige. Det er venta at IMF vil besøke Noreg i 2015.

TABELL 13: FINANSTILSYNET DELTEK ELLER ER OBSERVATØR I FØLGJANDE INTERNASJONALE ORGANISASJONAR OG EU/EØS-RELATERTE KOMITEAR:

Sektorovergripande

- EFTA Working Group on Financial Services
- Financial Stability Board (FSB)
 - Regional Consultative Group Europe
- Integrated Financial Supervisors Conference
- FinCoNet – Financial Consumer Network
- Project Link – FN's årlege makroøkonomiske møter
- Nordiske tilsynsdirktørmøte
- Nordic-Baltic Macroprudential Forum
- Nordic-Baltic Stability Group
- EU Commission Expert Group on Banking, Payments and Insurance (møte med Finansdepartementet)
- The Legal Entity Identifier Regulatory Oversight Committee (LEI ROC)

Bank/finans

- Basel Consultative Group
- Macroprudential Supervision Group (Basel Committee)
- International Conference of Banking Supervisors (ICBS)
 - den internasjonale konferansen for banktilsyn som Baselkomiteen arrangerer annakvart år
- OECD's Financial Markets Committee
 - OECDs kapitalmarknadskomité
- European Banking Committee (EBC) – EU-kommisjonens komitologikomité, bank (møte med Finansdepartementet)
- European Banking Authority (EBA) – den europeiske banktilsynsmyndigheita
- Nordiske banktilsynsmøte
- European Systemic Risk Board
 - Advisory Technical Committee (ESRB ATC)

Forsikring

- International Association of Insurance Supervisors (IAIS)
 - den internasjonale organisasjonen for forsikringstilsyn
- International Organisation of Pension Supervisors (IOPS)
 - den internasjonale organisasjonen for pensjonstilsyn
- OECD's Working Party on Private Pensions (Task Force on Private Pensions)
- European Insurance and Occupational Pensions Committee (EIOPC) – EU-kommisjonens komitologikomité, forsikring og tenestepensjon
- European Insurance and Occupational Pensions Authority (EIOPA) – europeisk tilsynsmyndigheit for forsikring og tenestepensjon (møte med Finansdepartementet)
- International Forum of Insurance Guarantee Schemes (IFIGS)
 - Finanstilsynet deltek som sekretariat for Garantiordningen for skadeforsikring
- Nordiske forsikringstilsynsmøte

Verdipapir og prospekt

- International Organization of Securities Commissions (IOSCO) – den internasjonale organisasjonen av verdipapirtilsyn
- Enlarged Contact Group on Supervision of Collective Investment Funds (ECG) – den utvida kontaktgruppa for tilsyn med kollektive investeringsfond
- European Securities and Markets Authority (ESMA)
 - europeisk verdipapir- og marknadstilsynsmyndigheit
- Nordiske verdipapirtilsynsmøte

Rekneskap og revisjon

- International Forum of Independent Audit Regulators (IFIAR)
 - internasjonalt forum for revisortilsyn
- Accounting Regulatory Committee (ARC) – EUs rekneskapskomité
- Audit Regulatory Committee (AuRC) – EUs revisjonskomité
- European Group of Auditors' Oversight Bodies (EAOB)
 - EUs revisjonstilsynskomité
- European Audit Inspection Group (EAIG)
 - samarbeid mellom europeiske revisortilsynsmyndigheiter
- IAIS sub-committee on accounting
- European Securities and Markets Authority (ESMA)
 - europeisk verdipapir- og marknadstilsynsmyndigheit
- Nordisk samarbeid

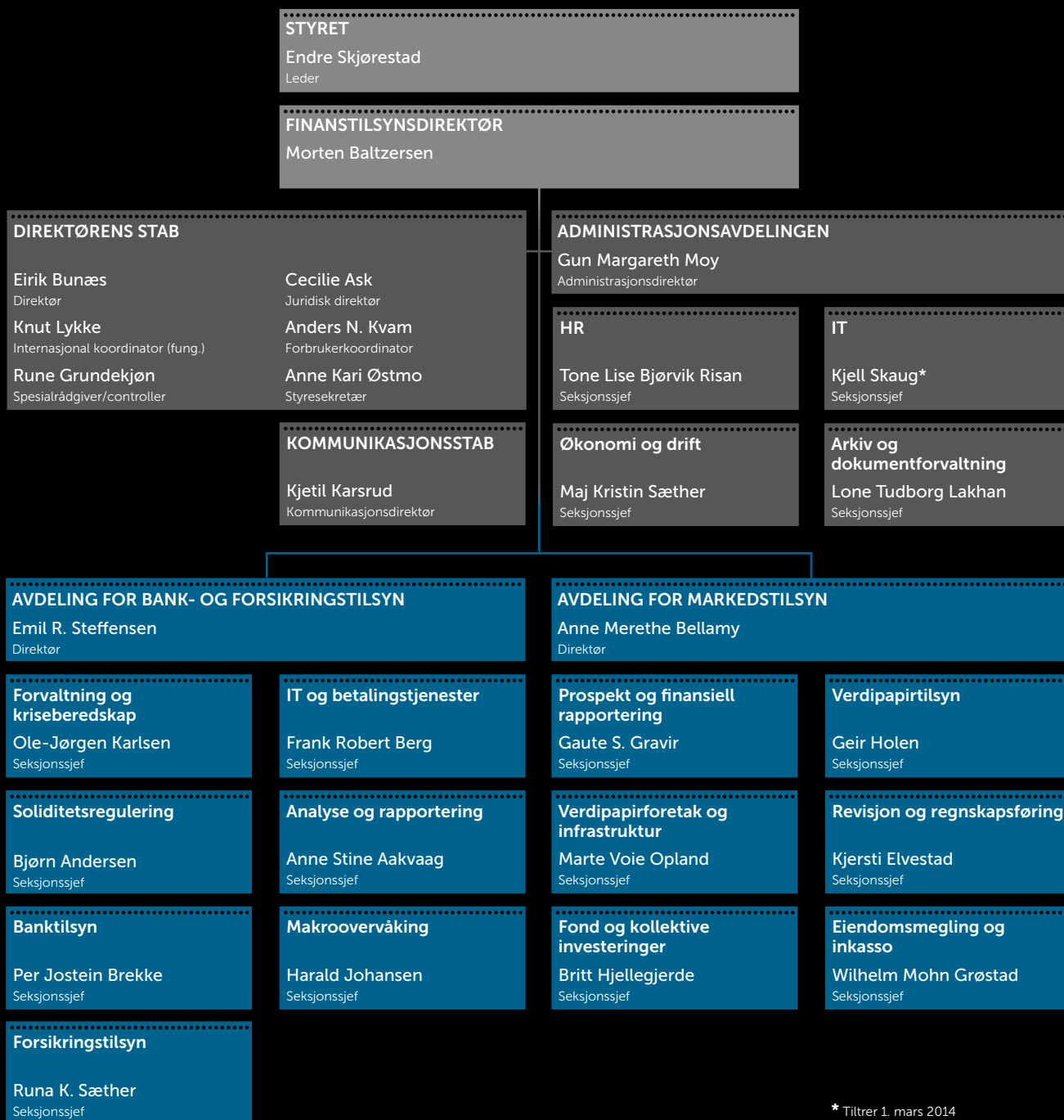
Kvitvasking og terrorfinansiering

- Financial Action Task Force (FATF)
 - internasjonalt samarbeidsforum for tiltak mot kvitvasking og terrorfinansiering, med sekretariat i OECD
- Joint Committee's Subcommittee on Anti-Money Laundering – samarbeid mellom EBA, ESMA og EIOPA om tiltak mot kvitvasking

IKT-tilsyn

- Information Technology Supervision Group (ITSG)
- Tryggleiksgruppa i den internasjonale dataforeininga IFIP
- ETSI ESI – internasjonale standardiseringsgrupper for bank- og tryggleiksstandardar og standardisering av elektroniske signaturar
- Financial Information Sharing and Analysis Center (FI-ISAC)
 - forum der banksektoren, påtalemyndigheitene og IKT-beredskapsgrupper (CERTs) deler informasjon om nettkriminalitet i finanssektoren
- European Central Bank – SecuRe Pay (mobile payment security)
- Nordiske IT-tilsynsmøte

FINANSTILSYNETS ORGANISASJON

* Tiltrer 1. mars 2014

Foto omslag forside/bakside: Antony Spencer/Getty Images

Foto omslag innside: Ziutograf/Getty Images

Foto kapitelsider og s. 15 og 16: Jarle Nyttिंगnes

Foto innside: s. 7: Morten Prom/Getty Images, s. 9: Erland Grøtberg/Getty Images, s. 12: F. Verhelst/Getty Images, s. 19: Svein Nordrum/Getty Images,

s. 29: Bloomberg/Getty Images, s. 43: Bloomberg/Getty Images, s. 44: Peter Boel Nielsen/Getty Images, s. 47: Franckreporter/Getty Images,

s. 50: Franckreporter/Getty Images, s. 52: Morten Prom/Getty Images, s. 54: Jan Stromme/Getty Images, s. 60: Ekely/Getty Images, s. 65: Doug Pearson/Getty Images,

s. 71: Runar Vestli/Getty Images, s. 76: Ulrich Baumgarten/Getty Images, s. 81: Altrendo Travel/Getty Images, s. 84: Jetta Productions/Getty Images,

s. 88: Alexander Walther/Getty Images, s. 90: Christian Aslund/Getty Images

Design: miksmaster.no

Trykkeri: RK Grafisk

03.2014/2000

Finansielt utsyn 2014

Finanstilsynet har sidan 1994 regelmessig analysert og vurdert risikoen for finansielle stabilitetsproblem i den norske finansmarknaden på bakgrunn av utviklinga i norsk og internasjonal økonomi. Dette har vore og er ein nødvendig del av den løpande tilsynsverksemda. Vesentlege delar av vurderinga av lønns- og soliditets- og risikoutviklinga i enkeltføretak må gjennomførast på bakgrunn av den generelle tilstanden i finansmarknaden. Frå og med 2003 har Finanstilsynet publisert sitt syn på tilstanden i finansmarknaden i ein eigen rapport, som òg gir ei samla framstilling av resultatane for finansinstitusjonane i føregåande år. Det blir gjort vurderingar av den risikoen bankar og andre aktørar i finansmarknaden står overfor, og av moglege kjelder til framtidige stabilitetsproblem i det norske finansielle systemet. Rapporten **Finansielt utsyn** blir publisert om våren, mens rapporten **Finansielle utviklingstrekk** blir publisert om hausten.

Årets rapportar er tilgjengelege i papirversjon frå Finanstilsynet og i elektronisk form på www.finanstilsynet.no.

FINANSTILSYNET

Revierstredet 3
Postboks 1187 Sentrum
0107 Oslo

Tlf. 22 93 98 00
Faks 22 63 02 26
post@finansstilsynet.no
www.finanstilsynet.no